

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSEYİ YATILI OKUYAN VE YATILI OKUMAYAN ERGENLERİN
BAĞLANMA STİLLERİ VE AİLE İŞLEVİ ALGISI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN KARŞILAŞTIRMASI

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İşıl ÜNAL

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet Ertan TEZCAN

İSTANBUL – 2017

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI : Işıl Ünal

TEZİN DİLİ : Türkçe

TEZİN ADI : Liseyi Yatılı Okuyan Ve Yatılı Okumayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri Ve Aile İşlevi Algısı Arasındaki İlişkinin Karşılaştırması

ENSTİTÜ : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLİM DALI : Klinik Psikoloji

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : 15/09/2017

SAYFA SAYISI : 96

TEZ DANIŞMANLARI : Prof. Dr. Ahmet Ertan TEZCAN

DİZİN TERİMLERİ : Bağlanma, Aile İşlevi, Lise, Yurtta Kalan Öğrenciler

TÜRKÇE ÖZET : Bireylerin ilişki ölçekleri puanı ile aile işlevi algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Öte taraftan yurtta kalan liseli ergenler ile aile yanında yaşayan ergenler arasında bağlanma stilleri ve aile işlevi algıları bağlamında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Genel olarak liseli öğrencilerin kayıtsız bağlandığı saptanmıştır.

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Işıl ÜNAL

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**LİSEYİ YATILI OKUYAN VE YATILI OKUMAYAN ERGENLERİN
BAĞLANMA STİLLERİ VE AİLE İŞLEVİ ALGISI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN KARŞILAŞTIRMASI**

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İşıl ÜNAL

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet Ertan TEZCAN

İSTANBUL – 2017

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Işıl ÜNAL

... / ... / 2017



T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Işıl ÜNAL'ın "Liseyi Yatılı Okuyan Ve Yatılı Okumayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri Ve Aile İşlevi Algısı Arasındaki İlişkinin Karşılaştırması" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı KLİNİK PSİKOLOJİ bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Ahmet Ertan TEZCAN (Danışman)

Üye

Üye

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / / 2017

İmzası

Doç. Dr. Ragıp Kutay KARACA

Enstitü Müdürü

ÖZET

Giriş: Toplumun mikro düzeyde bir yansıması olan aile, toplumun yeniden üretimi ve sağlıklı işlemesi için çok önemli roller üstlenir. Bireylerin kişisel gelişim ihtiyacını karşılamada aile öncüdür. Aile içerisinde sağlıklı ilişkiler, güzel bir iletişim ve doğru yönlendirmelerin olması kişinin hayat karşısındaki duruşunu olumlu yönde etkiler. Bireylerin, hayatlarının ilerleyen bölümlerini nasıl geçirecekleri aile içindeki gelişimine bağlıdır. Bu gelişimin en önemli ayaklarından biri, bireylerin ilişkilerinde kurdukları bağlanma stilleridir. Kişilerin, bakım veren kişi tarafından ihtiyaçlarının karşılanma niteliği ve sıklığı ile mizaç özelliklerinin bileşkesi olarak bağlanma stilleri oluşur. Sağlıklı bağlanma stilleri sağlıklı aile yapılarına ve işlevlerine derinden bağlıdır.

Amaç: Yurtta ve aile yanında kalan liseli ergenlerin bağlanma stilleri ve aile işlevi algıları arasındaki ilişkiyi ve bu iki grup arasındaki farkı incelemektir.

Gereç ve Yöntem: Bu araştırma İstanbul İli Beşiktaş ilçesindeki Kabataş Erkek Anadolu Lisesi, Zübeyde Hanım Mesleki Teknik Anadolu Lisesi ve Ziya Kalkavan Mesleki Teknik Anadolu Lisesinde 388 öğrenci üzerinde İlişki Ölçekleri Anketi ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılarak yapılmıştır. Çalışmada sosyo-demografik bilgileri içeren cinsiyet, kaç kardeş oldukları, ebeveynlerin sağ ve birlikte olma durumları, ekonomik durum ve aile yanında ya da yurtta kalma durumlarını içeren Kişisel Bilgi Formu da kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı t-testi, ve ilişkiyi tespit için korelasyon testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma dâhilinde kişisel bilgi formunu ve anket sorularını yanıtlayan 176'sı (%45,4) erkek ve 212'si (%54,6) kız olmak üzere toplam 388 lise öğrencisi ile çalışılmıştır. Bireylerin baskın bağlanma stili kayıtsız bağlanma olarak tespit edilmiş ve aile işlevi algılarının genel olarak sağlıksız yönde olduğu bulunmuştur. Gruplar arasında genel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır.

Sonuç: Çalışmada elde edilen bulgular bireylerin genel olarak kayıtsız bağlanma stiline sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, aile işlevleri algılarının sağlıksız olması ile açıklanabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Aile İşlevleri, Yatılı Okul, Yurt, Lise.

SUMMARY

Introduction: As a micro reflection of society, family plays important roles in reproduction and healthy functioning of society. Family is vital in personal development of individuals. Healthy relationships in the family, good communication and proper guidance affects individual's attitude to life positively. The future life of individuals depends on their personal development in family. Attachment is one of most important part of this development. Individuals form their attachment styles according to the quality and the frequency of the needs fulfilled by the nursing people. Health attachment styles are deeply related to health family functioning.

Purpose: To examine the relationship and the difference between boarded high school students' attachment styles and perception of family functioning and regular high school students' attachment styles and perception of family functioning.

Materials and Methods: This study was conducted by use of the Relationship Scale Questionnaire and the Family Assessment Questionnaire on 388 students from Kabataş Erkek Anadolu Lisesi, Zübeyde Hanım Mesleki Teknik Anadolu Lisesi ve Ziya Kalkavan Mesleki Teknik Anadolu Lisesi. Personal information form which includes sociodemographic info such as gender, number of siblings, whether one's parents alive or dead; seperated or together, economic conditions, accomodation circumstances (dorm/with family etc.) is also used in the study. Data analyzed by using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21.0. Descriptive statistics, independent sample t-test and correlation tests were used to analyze and interpret data.

Findings: Of the 388 individuals who completed questionnaires, 176 (45,4%) were male and 212 (54,6%) were female. It has been found out that the dominant attachment type among the participants was avoidant style and the perceptions of family functioning were unhealthy. Groups of the study were found out to be very similar to each other.

Result: The findings of the study indicate that individuals have avoidant attachment style. This is explained by the unhealthy perception of family functioning.

Keywords :Attachment, Family Functioning, Boarding School, High School.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR LİSTESİ	V
TABLolar LİSTESİ	VI
EKLER LİSTESİ	VII
ÖNSÖZ	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ	4
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
1.2. Araştırmanın Problemi	4
1.3. Alt Problemler	4
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Aile İşlevi	7
2.1.1. Ailenin Tanımı	9
2.1.2. Aile Tipleri	10
2.1.3. Aile Sistemleri Kuramı	11
2.1.3.1. Aile Sistemleri Kuramının Temel Kavramları	14
2.1.4. Aile İşlevi Modeli	18
2.2. Bağlanma Kuramı	21
2.2.1. Genel Özellikleri	21
2.2.2. Bağlanma Stilleri	24
2.2.2.1. Yetişkin Bağlanma Stilleri	26
2.2.2.2. Bağlanma Stilleri Kategorileri Ve Boyutları	28
2.2.3. Bağlanma Ölçekleri	31
2.2.4. Aile İşlevi Ve Bağlanma	33
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM VE TEKNİKLER	34
3.1. Evren ve Örneklem	34
3.2. Araştırmanın Tipi	34
3.3. Araştırmanın Hipotezi	35
3.4. Veri Toplama Araçları	36
3. 4. 1. Kişisel bilgi formu	36

3. 4. 2. İlişki Ölçekleri Anketi	36
3. 4. 3. Aile Değerlendirme Ölçeği	37
3.5. Veri Analizi	39
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR	40
4.1. Demografik Bulgular	40
4.2. Hipotez Testleri	47
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	70
KAYNAKÇA	89
EKLER	96



KISALTMALAR LİSTESİ

İÖA	: İlişki Ölçekleri Anketi
ADÖ	: Aile Değerlendirme Ölçeği
FAD	: Family Assessment Device- Aile Değerlendirme Ölçeği
YBÖ	: Yetişkin Bağlanma Ölçeği
TEOG	: Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş
SBS	: Seviye Belirleme Sınavı
KRSM	: Kadın Ruh Sağlığı Merkezi
v.d.	: Ve diğerleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
Ark.	: Arkadaşları
IBM	: International Business Machines
SPSS	: Statistical Package For The Social Sciences

TABLÖLAR LİSTESİ

		Sayfa
Tablo 1	Örneklemin Demografik Özellikleri	40
Tablo 2	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenlerin Bağlanma Stili Puanları	43
Tablo 3	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenlerin Aile İşlevleri Puanları	44
Tablo 4	Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Bağlanma Stilleri Puanları	45
Tablo 5	Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Aile İşlevleri Algısı Puanları	46
Tablo 6	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Güvenli Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Fark T-Testi	47
Tablo 7	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Korkulu Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Fark T-Testi	48
Tablo 8	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Kayıtsız Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Fark T-Testi	50
Tablo 9	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Saplantılı Bağlanma Düzeyleri Arasındaki Fark T-Testi	51
Tablo 10	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Problem Çözme İşlevi Algıları Arasındaki Fark T-Testi	52
Tablo 11	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin İletişim İşlevi Algıları Arasındaki Fark T-Testi	53
Tablo 12	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Roller İşlevi Algıları Arasındaki Fark T-Testi	55
Tablo 13	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Duygusal Tepki Verebilme İşlevi Algıları Arasındaki Fark T-Testi	56
Tablo 14	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Gereken İlgili Gösterme İşlevi Algıları Arasındaki Fark T-Testi	57
Tablo 15	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Davranış Kontrolü İşlevi Algıları Arasındaki Fark T-Testi	58
Tablo 16	Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurtta Yaşayan Liseli Ergenlerin Genel İşlevler Algıları Arasındaki Fark T-Testi	60
Tablo 17	Kız Öğrenciler İle Erkek Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Ve Aralarındaki Fark	61
Tablo 18	Kız Öğrenciler İle Erkek Öğrencilerin Aile İşlevleri Algıları Ve Aralarındaki Fark	64
Tablo 19	Değişkenler Arasındaki Korelasyon.	68

EKLER LİSTESİ

- EK-A** : Etik Kurul Onayı
- EK-B** : Valilik Oluru
- EK-C** : Demografik Veri Formu
- EK-D** : İlişki Ölçekleri Anketi
- EK-E** : Aile Değerlendirme Ölçeği



ÖNSÖZ

Oldukça yorucu bir senenin güzel bir meyvesi olarak ortaya çıktı bu çalışma, yorucu olduğu kadar öğreticiydi de. Ortaya çıkan bu ürünün oluşmasına katkı sağlayan, destek veren; değerli hocam Prof. Dr. Nazan AYDIN, sevgili arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Ertan GÖRGÜ ve burada adını sayamadığım hocalarım, arkadaşlarım ve araştırmamın katılımcılarına teşekkürü borç bilirim. Her karşılaştığım sorunda imdadıma yetişen, saatlerce kafa yoran ve benimle birlikte dert edinen Osman ÖZTEMEL'e ayrıca teşekkür etmek isterim. Desteği her zaman bana güç verdi.

Bu çalışmanın ortaya çıkma sürecinde katkı sağlayan, destek veren değerli tez danışmanım, hocam; Sayın Prof. Dr. Ahmet Ertan TEZCAN'a teşekkür ederim.

Tezimi, varlıkları ile bana güç veren, her zaman yanımda olan, desteklerini ve sevgilerini her daim hissettiğim değerli insanlar; Annem Nebahat ÜNAL ve Babam Hüseyin ÜNAL'a ithaf ediyorum. Bir tomurcuk çatlar, yüzü güneşe, rengi sarıya çalar, siz gülmüşsünüz gibi olur..



GİRİŞ

Aile, çağdaş toplumlarda üyelerine; ekonomik, sosyal, duygusal destek ve kişisel gelişim alanı sunması itibarı ile oldukça önemli bir yere sahiptir. Araştırmacılar ve uygulamacılar, sağlıklı ve dengeli aile yapısının sağlıklı ve dengeli bir toplumun ön koşulu olduğuna inandıklarından, aile işlevlerinin niteliklerini artırmak için düzenli bir şekilde araştırmalar yapmaktadırlar. Yüksek seviyede sağlıklı bir biçimde işleyen bir aile yapısı, üyelerine farklı şekillerde hizmet etme potansiyeli barındırır.¹

Ailelerin sağlıklı ve etkin bir şekilde işlev gösterebildikleri toplumlar, benzer şekilde işlevsel ve sağlıklı bir yapıya sahip olacaktır. Tersine durumda aile üyeleri, sağlıklı bağlanma stilleri, yetersiz uyum gibi sorunlar ile karşılaşabilmektedirler.² Aile işlevleri konusu son dönemlerde yükselen bir ilgi görmektedir. Kuşkusuz bu ilginin temel sebebi; ailenin üyelerine sosyal, duygusal, kültürel, ekonomik, ve bireysel gelişme imkanı sağlamada toplum hayatında oldukça önemli işlev üstlenmesidir.³ Toplumsal, kültürel ve siyasal yapıdan bağımsız olarak aile, toplumun ve kültürün yeniden üretildiği temel organik bir alandır.

Aile; biyolojik, sosyolojik ve psikolojik yapısı dolayısıyla birey ve toplumun ihtiyaçları olan üreme, korunma ve barınma, sevmeye ve sevilme, sevgiyi paylaşma, bağımlı ve bağımsız olma, ait olma, statü edinme, güven, kendini gerçekleştirme, çocukların bakımı ve eğitimi, toplumsal töre ve ideallerin, kazanılan mal ve bilgilerin yeni nesillere aktarımı gibi pek çok görevi yerine getirmektedir.⁴

Aile ile ilgili çalışmalarda farklı aile yaklaşımları da bulunmaktadır. Bunlar arasında ön plana çıkan aile işlevi modeli olmuştur. Bu çalışmalar arasında en yaygın olarak kabul gören ve bir çok dile de çevrilip temel referans noktası oluşturan McMaster Aile İşlevi Modeli olmuştur. Bu çalışmada, bu yaklaşım benimsenmekte ve bu yaklaşım dahilinde geliştirilen ölçek veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır. Epstein ve ark. tarafından geliştirilen bu model aile işlevini; problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü olmak üzere altı alt boyutta inceler. McMaster Aile İşlevi Modeli, Türkiye uyarlama çalışmasında bu altı işleve ek olarak, alt boyutların toplamını ifade eden genel

¹ Carlfred B. Broderick, *Understanding Family Processes: Basics of Family Systems Theory*, SAGE Publications, London, 1993, p.36-59.

² Sezgin Bostan, 14-16 Yaş Ergenlerin Uyum Düzeylerinin ve Ana-Baba Tutumlarının İncelenmesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, 1993, s.9-14. (Yüksek Lisans Tezi)

³ Patricia Minuchin, "Families and Individual Development: Provocations From The field of Family Therapy", *Child Development*, 1985, Vol:56, 289-302, p.292.

⁴ Asuman Yüksel, "İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Empatik Becerileriyle Aile İşlevleri ve Benlik Kavramları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2009, Cilt:(1) 25, Sayı:153, s. 155.

işlevler alt boyutu eklenmiştir. Genel işlevler alt boyutu, kişinin aile işlevlerinin genel olarak sağlıklı mı, sağlıklı mı olduğunu inceler.⁵ Bu boyutlar ilerleyen bölümlerde detaylı olarak tartışılmıştır.

Diğer taraftan ailenin, kişilerin bireysel gelişimi için kritik bir yerde durduğunu ifade etmek gerekir. Özellikle bireylerin kişilik özellikleri ve bağlanma stillerinin temelleri ailede atılmaktadır. John Bowlby tarafından geliştirilen bağlanma kuramı özellikle bağlanma ve güvenlik ihtiyacını biyolojik temelli bir davranış sistemi alanına yerleştiren bir çocuk gelişim anlayışı oluşturmuştur.⁶ Oldukça sistemik olarak kurgulanan bu yaklaşımda, denge durumu çeşitli koşulların etkisi ile bozulduğunda bağlantı sistemi etkinleştirilir ve denge hali gerçekleşinceye kadar çalışır.⁷ Başlangıçta bebekler ve çocuklar üzerinde yapılan gözlemlerle geliştirilen bağlanma kuramı zaman içerisinde yetişkin bireyleri kapsayacak şekilde geliştirilmiştir. Bugün artık çok farklı bağlanma kuramları olmakla birlikte temel olarak dört farklı bağlanma tarzından söz edebilmek mümkündür. McWilliams ve Bailey ile Fraley ve Waller'in de ifade ettiği gibi Bartholomew ve Horowitz modeli geniş bir kabul görmüştür ve araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır.⁸ Bu model boyutsal yaklaşımı ve kategorik anlayışı harmanlamış ve ortaya bu iki anlayışın birleşik halinden yola çıkılarak kavramsallaştırılmış dört farklı bağlanma stili ortaya çıkmıştır. Bu bağlanma stilleri güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanmadır. Bu bağlanma stilleri ilerleyen bölümlerde detaylı olarak ele alınmaktadır.

Bağlanma ve aile işlevleri arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Çeşitli araştırmalar bu önermeyi destekler niteliktedir. Aile işlevleri ve bağlanma arasındaki bağlantı ile ilgili hem olgusal çalışmalar hem de kuramsal bağlantılar bulunmaktadır. Stevenson-Hinde, McMaster Aile İşlevi Modeli ile bağlanma arasındaki bağlantıyı inceler.⁹ Donley sağlıklı bağlanmanın en önemli etkenin bağlanmanın geliştiği ortam ve bağlam olduğunu ifade eder.¹⁰ Hem kuramsal hem de ampirik çalışmalar Donley'nin bu argümanını destekler niteliktedir.¹¹ Daha da

⁵İşıl Bulut, **Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı**, Özgüzel Matbaası, 1990, s.12.

⁶ John Bowlby, **Attachment and Loss**, Basic Books, New York, 1982, p.7-8.

⁷ Paul Watzlawick D., **Pragmatics of Human Communication**, W. W. Norton and Company, New York, 1967, p. 86.

⁸Lachlan McWilliams and Jeffrey Bailey, "Associations Between Adult Attachment Ratings And Health Conditions: Evidence From The National Comorbidity Survey Replication", **Health Psychology**, 2010, Vol: 29(4), s.446-453.

⁹Joan Stevenson-Hinde, "Attachment Within Family Systems: An Overview", **Infant Mental Health Journal**, 1990, Vol:11 (3), p: 218-227.

¹⁰ Margaret. G. Donley, "Attachment and the Emotional Unit", **Family Process**, 1993, Vol:32 (1), s. 3-20.

¹¹ John Byng-Hall. "Attachment Theory and Family Therapy: A Clinical View", **Infant Mental Health Journal**, 1990, Vol:11, p. 228-236.

önemlisi bu genel önermenin yanında, aile işlevlerinin alt boyutları da bağlanma güvenliği için büyük önem taşır. Kuramsal ve ampirik çalışmaların ortaya koyduğu bu bağın onaylanması ya da onaylanmaması bu çalışmanın temel amacıdır. Bunun için de bu çalışma, toplumsal yapı ve eğitim sistemi içerisinde nispeten daha marjinal bir noktada duran yurt öğrencileri ve aile yanında yaşayan öğrencileri karşılaştırmaktadır.



BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplumun mikro örgütlenme alanı olarak aile, kişilerin bireysel gelişiminde oldukça önemli roller üstlenmektedir. Bu önemli işlevlerden bir tanesi, ailenin sağlıklı ya da sağlıklı olmamasının kişinin bağlanma stilini yakından etkilemesidir. Kişinin aile içerisinde fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmaması ve bu ihtiyaçların karşılanma, karşılanmama sıklığı ya da ertelenme süresi ile kişinin mizaç özelliklerinin bileşkesi bireylerin bağlanma paternlerini belirler. Bağlanma stilleri temel olarak; kişilerin ilişkilene biçimlerini ve ilişkileri yürütme biçimlerini belirlemektedir. Literatürde gerek aile işlevleri, gerekse bağlanma kuramı ile ilgili çok farklı araştırmalara rastlamak mümkündür. Ancak bu iki yaklaşımı bir arada ele alan araştırma sayısı şaşılacak derecede azdır. Özellikle ülkemizde bu konu ile ilgili araştırma sayısı yok denecek kadar azdır. Diğer taraftan yurtda kalan liseli ergenlerin aile işlevi algıları ve bağlanma stillerini; aile yanında yaşayan liseli ergenlerin aile işlevi algıları ve bağlanma stilleri ile kıyaslayan bir araştırma henüz yoktur. Bu anlamda bu araştırma bir ilktir ve ilk olması sebebi ile oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın amacı; yurtda ve aile yanında kalan liseli ergenlerin bağlanma stilleri ve aile işlevi algıları arasındaki ilişkiyi ve bu iki grup arasındaki farkı incelemektir.

1.2. Problem

Yurtda ve aile yanında yaşayan liseli ergenlerin bağlanma stilleri ve aile işlevi algıları arasında ilişki ve bu iki grup arasındaki fark var mıdır?

1.3. Alt Problemler

1. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurtda yaşayan liseli ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurtda yaşayan liseli ergenlerin korkulu bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurtda yaşayan liseli ergenlerin kayıtsız bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

4. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin saplantılı bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile problem çözme işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile iletişim işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile roller işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
8. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile duygusal tepki verebilme işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
9. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile gereken ilgiyi gösterme işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
10. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin davranış kontrolü işlevi algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
11. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile genel işlevler işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
12. Kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
13. Kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin aile işlevleri algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
14. Aile işlevleri alt boyutları ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Varsayımlar

- 1- Araştırmanın örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- 2- Araştırmaya katılan bireylerin Demografik Veri Formu, İlişki Ölçekleri Anketi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinde yer alan maddeleri içten ve samimi cevapladıkları varsayılmıştır.
- 3- Araştırmada kullanılan Demografik Veri Formunun katılımcıların demografik özelliklerini; İlişki Ölçekleri Anketinin kişilerin bağlanma stillerini ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin ise kişilerin aile işlevi algılarını ölçtüğü varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- 1- Bu araştırma, 2016-2017 eğitim- öğretim yılı içerisinde İstanbul Beşiktaş ilçesinde yatılı bölümü bulunan üç okulda okuyan 388 kişi ile sınırlıdır.

2- Araştırmada elde edilen bulgular, İlişki Ölçekleri Anketi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinden alınan yanıtlar ve demografik bilgi formu ile sınırlıdır.

4- Bu araştırmada elde edilen bulgular sadece araştırmanın yapıldığı zaman ile sınırlıdır.



İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. AİLE İŞLEVİ

Mikro bir örgütlenme alanı olarak aile toplumsal yapının işlevini derinden etkileyen bir organizmadır. Aileler, kendisini oluşturan üyelerine; sosyal, duygusal, kültürel, ekonomik, ve bireysel gelişme imkanı sağlamada toplum hayatında oldukça önemli işlev üstlenmektedir.¹² Farklı araştırmacılar daha işlevsel aile yapılarının, toplumsal refahın artırılmasında önemli bir yerde durduklarını belirtmektedirler.¹³ Bu bağlamda yüksek seviyede işlevsel olan aile yapıları, sağlıklı ve işlevsel bir toplumsal yapının ortaya çıkmasında büyük pay sahibi olabilmektedir. Toplumsal yapının ve siyasal sistemin türünden bağımsız olarak aile, toplum üyelerinin gelişmesi, beslenmesi, barınması ve korunması gibi temel insani ihtiyaçların giderildiği ana alandır.¹⁴ Aile biyolojik, sosyolojik ve psikolojik yapısı dolayısıyla birey ve toplumun ihtiyaçları olan üreme, korunma ve barınma, sevmeye ve sevilme, sevgiyi paylaşma, bağımlı ve bağımsız olma, ait olma, statü edinme, güven, kendini gerçekleştirme, çocukların bakımı ve eğitimi, toplumsal töre ve ideallerin, kazanılan mal ve bilgilerin yeni nesillere aktarımı gibi pek çok görevi yerine getirmektedir.¹⁵

Diğer taraftan Poston ve ark. bu işlevleri daha sistematik bir şekilde inceler ve ailenin derinden etkilediği 10 alandan bahseder; ailesel iletişim, günlük hayat, ebeveynlik, finansal refah, duygusal refah, sosyal refah, sağlık, fiziksel çevre, üretkenlik, ve savunma.¹⁶ Ailesel iletişim; aile içinde bulunan iletişim ortamını ifade eder. Günlük hayat; ailenin ve üyelerinin günlük ihtiyaçlarını gidermek için oluşturdukları rutini ifade eder. Ebeveynlik; anne-baba ve çocuklar arasındaki ilişki ve annelik-babalık pratiklerine karşılık gelmektedir. Finansal refah; ailenin ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılayabilme kapasitesidir. Duygusal refah; üyelerin duygusal gelişimlerini ve kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan ailesel çevreyi nitilemektedir. Sosyal refah; ailenin, aile dışı toplum üyeleri ile kurdukları ilişkileri

¹²Minuchin, a.g.e., s. 289-302.

¹³Broderick, a.g.e., s.36-59.

¹⁴Urie Bronfenbrenner, "Ecological Systems Theory", In R. Vasta (ed.), **Six Theories of Child Development: Revised Formulations and Current Issues**, Jessica Kingsley, London, 1992, p.187-249.

¹⁵Asuman Yüksel, "İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Empatik Becerileriyle Aile İşlevleri ve Benlik Kavramları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2009, Cilt: (1) 25. Sayı:153, s. 155.

¹⁶Denise Poston vd., "Family Quality of Life: A Qualitative Inquiry", **Mental Retardation**, 2003, Vol: 41(5), p.313-328.

kapsamaktadır. Sağlık alanı; ailenin sağlık ile ilgili ihtiyaçlarını, beslenme ihtiyaçlarını ve zihinsel sağlık ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitesine atıfta bulunmaktadır. Fiziksel çevre; ailenin üyelerine sağladığı güvenli, konforlu ve yeterli alanı işaret etmektedir. Üretkenlik; ailenin üyelerine beceri geliştirme için fırsat sağlama kapasitedir. Son olarak savunma; ailenin herhangi bir üyeye ihtiyaç halinde sunduğu desteği ifade etmektedir.

Ailenin etkin olduğu alanlara ilişkin benzer bir yaklaşım şu şekildedir;

- 1) Üyeler birbirlerini destekler ve yakın ilişkiler içindedirler.
- 2) Aile üyeleri birbirlerinin görüşlerine saygılıdır.
- 3) Aile üyeleri birbirinin hak ve özgürlüklerine saygılıdır. Düşüncelerini özgürce ifade edebilirler.
- 4) Eşler birbirlerinin ana- baba haklarına saygı duyarlar.
- 5) Aile üyeleri girişimcidir, yaratıcıdır ve başarı isteklidir.
- 6) Bireysel ve özerk yaşantı desteklenir.
- 7) Aile üyeleri birbirlerini yönetmeye çalışmaz, herkesin rolü bellidir. Aşırı otorite, kontrol ve üstünlük yoktur.
- 8) İlişkilerde aile üyeleri beklentilerini açıkça ifade eder ve tehdit edici olmayan usuller kullanır.
- 9) Davranışlar ve arzular kontrol edilmez.
- 10) Aşırı kontrol ve üstünlük yoktur.¹⁷

Temel işlevi üyelerine bu on alanla ilgili olanaklar sunmak olan aile, en nihayetinde bireysel gelişme aracı olarak işlev görmektedir. Aile bireylerinin gelişimi, aile içinde gelişen durumlardan derinden etkilenir. Bu bağlamda gelişim aile bireylerinin hem davranışsal, hem de zihinsel gelişmelerini ifade eder.¹⁸ Her ne kadar burada gelişme müspet bir anlam taşıyor gibi görünse de, gerçekte bu gelişme, aile içindeki yapılara bağlı olarak hem olumlu hem de olumsuz olabilmektedir.¹⁹ Bu noktada; hem bireylerin gelişimi hem de toplumsal yapıyı derinden etkileyen aile kavramına bir daha bakmak ve kavramın tanımını yapmak yerinde olacaktır.

¹⁷ Aliye Mavili vd., "Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması " *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2014 Sayı: 33 s. 31-32.

¹⁸ Munichin, a.g.e., p.289-302.

¹⁹ Bronfenbrenner, a.g.e., p.187-249.

2.1.1. Ailenin Tanımı

Aile kavramı her ne kadar açık bir kavram olarak gözükse de, alan yazınında farklı tanımlamalara rastlamak mümkün. Holtzman, kavramın dinamik bir doğası bulunduğunu ve bağlamlara göre sürekli değişkenlik gösterdiğini belirtir.²⁰ Bununla birlikte kimi tanımlar aileyi genişlik çerçevesinde ele alırken, kimi tanımlar ortak ikametgah özelliğine vurgu yapar. Broderick bunlara ek olarak kan bağıını ön plana çıkarır.²¹ Diğer taraftan yasal bağlamda aile kan bağları, evlatlık edinme ve evlilik çerçevesinde işlenir.²² Örneğin; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası aileyi toplumun temeli olarak görür ve eşler arasında eşitliğe dayandığını belirtir. Buna göre aile; öncelikle evlilik yolu ile kurulan bağıdır. Broderick yaptığı tanımda oldukça net ifadeler kullanır. Broderick; “İki ya da daha fazla kişi ile ortak ikametgah ve kan, evlilik ya da evlat edinme yolu ile kurulan bağı” olarak tanımlar.²³ Bununla birlikte son yıllarda dünyada eşcinsel evliliklerin yasal statü kazanması ile birlikte artan eşcinsel aileler de artık aile tanımı içerisine dahil edilmektedir. Yaptığımız bu çalışmada aile, ortak bir ikametgah paylaşan, iki veya daha fazla kişiden oluşan ve kan, evlilik ya da evlatlık edinme yolu ile kurulan temel sosyolojik öge olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte yapılan çalışmada farklı aile tiplerinin bulunduğu fikri desteklenmektedir.

Aile; bir araya gelmiş, aralarında kan bağı olan kişilerden oluşur. Kişilerin her biri şüphesiz birbirinden farklıdır fakat bu birliktelik yeni bir organizma yaratır. Bu bir araya gelme durumundan oluşan organizmanın sağlıklı işlemesi, belirli amaçlara ulaşabilmesi, kişileri bir yere taşıyabilmesi bu mekanizmanın sağlıklı işlemesiyle mümkündür. Eğer aileyi oluşturan bireyler arasında sağlıklı iletişim, işbirliği, birlikte iş yapabilme kültürü, saygı, sevgi ve anlayış varsa aile işlevseldir ve aile hem kendi amacına ulaşır hem de tek tek bireyleri daha ileri bir noktaya taşıyabilir. Aile dış çevre ve ilişkileri etkileyebildiği gibi, dış çevre de aileyi ve ilişkileri etkileyebilir. Burada ailenin uyum süreci devreye girer. Aile ve onu oluşturan bireylerin uyum kabiliyeti ve esneklikleri ne kadar fazlaysa o kadar sağlıklı kabul edilirler. Fakat bazı durumlarda ailenin uyum yeteneği fazla olmasına rağmen uyum sağlama, zorlu yaşam olayları vb. etkenlere bağılı olarak gerçekleştiremeyebilir. Özet olarak denebilir ki; işlevini birliktelik içerisinde gerçekleştirebilen aileler sağlıklıdır.²⁴

²⁰Mellisa Holtzman, “Defining Family: Young adults’ Perceptions of the Parent-Child Bond”, *Journal of Family Communications*, 2008,Vol:8 (3), p.167-185.

²¹Broderick, a.g.e.,p.36-59.

²²Holtzman, a.g.e.,p.167-185.

²³Broderick, a.g.e., p. 52.

²⁴İşıl Bulut, “Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi”, *Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları*, Ankara, 1993, s.10-11.

Sağlıksız ailede eşler arasında bütünlük yoktur, aile iletişimi ve etkileşim zayıftır, saygı, anlayış ve sevgi koşulsuz olarak sunulmaz. Farklı ego idealleri olan bireylerin bir araya gelmesi sağlıksız aileyi koşullayabilir. Bu da çoğu zaman patolojik durumlar oluşturur ve aile üyelerinde patolojik belirtiler oluşmasına neden olabilir. Bazen de zorlu yaşam olayları, sağlıklı ailede de uyumu bozduğu için dönemsel olarak patolojik belirtilerin ortaya çıkmasına neden olur.²⁵

2.1.2. Aile Tipleri

Aile tiplerinin sınıflandırılması konusu uzun dönemdir sosyologların uğraş verdiği konulardan biri olmuştur. Gökçe, bu konuda önemli bir çalışma yapmıştır.²⁶ Buna göre Gökçe, aileyi iki temel tipe ayırır. Birinci tip aileler otoriteye göre sınıflanırken, ikinci tip aileler hane halkı sayısına göre sınıflanır.

Hane halkı sayısına göre aile; büyük aile ve küçük aile olmak üzere iki grupta toplanır.²⁷

* **Büyük Aile:** Hane halkı sayısına göre yapılan sınıflandırmada büyük aile, ilk tip olarak karşımıza çıkar. Büyük aile; çok sayıda kandaş, küçük ya da çekirdek ailenin aynı çatı altında oturmasıyla oluşmaktadır.²⁸ Aile bağlarının kuvvetli olduğu bu yapılarda gelenek ve görenek ön planda olup, daha çok tarım toplumlarında görülür.

* **Küçük Aile:** Çekirdek aile olarak da bilinen bu aile tipi temel olarak evli çiftler ve evli olmayan çocuklardan meydana gelmektedir. Küçük aile gelişmiş toplumlarda özellikle büyük şehirlerde görülen bir tiptir. Siyasal örgütlerin hakimiyet kazanması, bürokratik kuruluşları, sanayileşme ve şehirleşme süreçlerinin doğal bir sonucu olarak küçük aile oluşmuştur.²⁹ Tüm bu özelliklerinden ve ortaya çıkış koşullarından dolayı küçük aile ya da çekirdek aile modern zamanlara uygun bir aile tipi olarak görülmelidir. Bu bağlamda büyük şehirlerde ve sanayinin yoğun olduğu bölgelerde oldukça yaygın aile tipidir.

Öte taraftan otorite tipi aile sınıfında temel olarak ana ailesi ve baba ailesi olmak üzere iki farklı aile tipi bulunmaktadır.

²⁵Walter Friedlander, *"Sosyal Hizmetin Kavram ve Metotları"*, Çev. E. Besin, Kardeş Matbaası, Ankara, 1965, s.59.

²⁶ Birsen Gökçe, "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme" *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1976, Cilt: 8 (1-2), s.46-67.

²⁷ Gökçe, a.g.e., s. 57.

²⁸ Gökçe, a.g.e., s. 60.

²⁹ Gökçe, a.g.e., s. 63.

* **Ana Ailesi:** Bu aile tipine özellikle ilkel toplumlarda rastlanmaktadır. Bu aile tipinde aile otoritesi annedir. Ana ailesinde ana akrabalığının hakim olduğu fakat otoritenin anadan ziyade, ananın erkek kardeşinde toplandığı görülmektedir.³⁰

* **Baba Ailesi:** Bu aile tipinde ailenin şekillenmesinde baba faktörü öncül durumundadır. Baba ailesi, bölünmez asaba ve ataerkil aile olmak üzere üç farklı tipe ayrılan bu aile modelinde birinci tipte baba rolü daha kısıtlı iken son modelde baba figürü en baskın haline bürünür.

Aile tiplerinin sınıflandırılması kavramın anlaşılması ve tarihsel evriminin sunumu açısından faydalı olsa da, kavramın işlevselliğinin anlaşılması açısından yetersiz kalmaktadır. Bu noktadan hareketle aile işlevinin anlaşılması için sistem yaklaşımları ortaya atılmıştır.

2.1.3. Aile Sistemleri Kuramı

Ailelerin karmaşık doğası ve bir aile içinde meydana gelen etkileşim çeşitliliği göz önüne alındığında, bir ailenin bütün bir sistem olarak görünmesi mantıklıdır. Parsons bir ailenin bileşenleri arasında, yaygın sosyal etkileşimler, özel kurallar, duygusal ilişkiler ve atfedilmiş ilişkiler bulunduğunu belirtir.³¹ Bir başka deyişle, bir ailenin, çeşitli durumları kapsayan, ailenin rolünden farklı üyelere uygulanan esnek kurallara sahip, kişisel duygu ve duyguların ifadesine olanak tanıyan ve nihayetinde diğer kişilerden bağımsız olarak statü sahibi olan çeşitli etkileşimlere sahip olması gerekir. Bu anlayışa göre aile bireylerini tek tek incelemek ve elde edilen verileri birleştirmek ailenin tam bir resmini sunmakta yetersiz kalabilmektedir; zira bir bütün olarak aile üyelerinin toplamından fazlasıdır.

* **Aile parçaları arasındaki iç ilişkiler:** Bir sistemi bütün olarak anlamanın anahtarı, sistemin parçaları arasındaki ilişkilere odaklanmaktır. Aile sisteminde, parçalar arasındaki ilişkiler aile üyeleri arasındaki etkileşimleri ifade eder. Örneğin, bir çocuğun kayıt edileceği herhangi bir spor dalıyla ilgili bir karar verecekseniz, ailenin içinde birçok etkileşim gerçekleşir. Çocuk ilgi duyduğu bazı spor önerileri getirebilir ve bunları diğer üyeler ile tartışabilir. Ya da ebeveynler birbirleriyle, hangi sporun hem gelişimsel olarak hem de şartlar açısından çocukları için en uygun olanı olduğunu tartışabilirler.

Aile içindeki bu ilişkiler karşılıklıdır. Başka bir ifade ile; ilişki biçimleri üyeleri etkilerken, üyeler de ilişkilene biçimlerini etkilerler. Bu ilişkilene biçimleri aile içi

³⁰ Gökçe, a.g.e., s. 56.

³¹ Talcott Parsons, *"The Social System"*, Free Press, New York, 1951, p.1-45.

dengein sağlıklı bir seviyede olması için kritik bir önem taşır.³² Yukarıdaki spor örneğinde son kararın alınış biçimi ailenin denge durumu hakkında bize fikir verir. Alınan karar ile ilgili aile yeleri uyum içerisinde ise ailenin i dengesi korunmuş olur. Öte taraftan karar alınırken herhangi bir ye, baskın şekilde karar alınma sürecini etkiliyorsa aile içi dengein bozulması riski doğabilir.

Bu ilişkilerin karşılıklılık öğesi içermesi, bu ilişkilerin rastgele olduğu anlamına gelmemekle birlikte bazı araştırmacılar bu ilişkilerin belirli bir hiyerarşi içerisinde gerçekleştiğini belirtirler.^{33 34} Daha önce de ifade edildiği üzere, aileyi bir sistem olarak gören kuramlar, aileye bütünlüklü bir yapı olarak yaklaşır. Bu bütünlüklü yapı ise, temelde hiyerarşik olarak düzenlenmiş ilişkilenme biçimleri üzerinden kurulur. Aile içerisindeki hiyerarşik yapı; ailedeki alt sistemler arasındaki ilişkiler ve bunlar arasındaki sınırlar aracılığı ile kurulur.

Çekirdek aile tipi düşünüldüğünde, üç temel alt sistem ya da ilişkilenme biçiminden söz edilebilir. Bu sistemler çiftler sistemi, ebeveyn-ocuk sistemi ve çocuklar sistemidir. Bu sistemler arasındaki sınırların açık ve sağlıklı olması aile yapısının, ailesel rollerin ve kuralların da sağlıklı olmasını yakından etkilemektedir.³⁵ İçsel sistemlerin yanı sıra, aile yapısını ve işlevini etkileyen dışsal faktörlerden söz etmek mümkündür.

*** Aile Sistemi ve Dışsal Etkenler:** Ailenin sosyal yapı içerisinde bulunma biçimi, dışsal etkilere verdiği tepkiler ve adaptasyon yeteneği ailenin içsel harmonisinden dışarı doğru genişleyen bir olgudur. Dışsal etkiler, aile yeleri üzerinde yarattıkları sonuçlar ile aile içi yapıyı etkiler. Bu durumun tersi de doğrudur. Dışsal ilişkiler ve içsel yapı arasında döngüsel bir ilişki vardır. Dışsal ilişkilerin aile üyelerini etkileyerek, etkide bulunduğu aile içi yapı, benzer şekilde yeleri etkileyerek, dışsal etkenleri etkiler. Bu döngü sürekli ve aile sisteminin şekillenmesinde önemli bir rol oynar.

Hasbrook müşterek sosyalleşmenin dışsal etkenlerden biri olduğunu belirtir.³⁶ Hasbrook 341 atleti incelediği çalışmasında, aile üyelerinden bir kişinin bu ailenin yesi olmayan kişileri nasıl etkilediğini ve farklı bir sistem içerisinde (spor sistemi) bulunan aile üyelerinin, bu aile üyesinden nasıl etkilendiğini ele alır.

³² Marta I. Cox and Blair Paley, "Families as Systems", *Annual Review of Psychology*, 1997, Vol:48, p.243-267.

³³Cox & Paley, a.g.e., p.243-267.

³⁴Broderick, a.g.e., p.52-81.

³⁵Cox & Paley, a.g.e., p.243-267.

³⁶Cynthia A. Hasbrook, "Reciprocity and Childhood Socialization Into Sport", In L. Vander Veldenand John Herbert Humphrey, (Eds.), *Psychology and Sociology of Sport: Current Selected Research*, Vol:1, AMS Press, New York, 1986, p. 135-147.

Böylelikle aile içerisindeki yapı da spor sistemine dahil olan üye tarafından etkilenmektedir.

Dışsal etkiler ile ilgili daha detaylı çalışma yapan Broderick karşılıklı olmak üzere beş farklı etkiden bahseder.³⁷ Buna göre; bu etkilerden ilki zaman ile ilgilidir. Üye artık dış bir sisteme de dahil olduğundan, zaman ile ilgili olarak iki sistem rekabet içerisine girer. Yukarıdaki örnekte olduğu gibi üye bir spor sistemine dahil olmuşsa, dışsal olan spor sistemi ile aile sistemi arasında zaman ile ilgili bir rekabet olacaktır. Diğer etkiye Broderick taşıma ismini verir. Burada her iki sistem arasında üyenin öğrendiği becerileri, iletişim biçimi, ruh hali ve duygu transferi kastedilmektedir. Örneğin, spor sisteminde bulunan bir üye herhangi bir oyunu kazandığında ya da kaybettiğinde yaşadığı duyguları aile sistemine de taşıyacaktır. Üçüncü etki ise dolaylı etkidir. Dolaylı etkiler üyenin çevresini oluşturan ve üye üzerinde direk olarak etkili olmayan etmenlerdir. Tanıdıklar, takım arkadaşları ya da antrenörler gibi zayıf bağlar dördüncü dışsal etki kaynağıdır. Son dışsal etki kaynağı ise televizyon, internet gazete ve radyo gibi kitle iletişim araçlarını kapsamaktadır. Tüm bu dışsal etkiler kuşkusuz aile işlevini yakından etkilemektedir. Bu konuda gerek yurt dışında,^{38 39} gerek yurt içinde^{40 41 42} oldukça fazla çalışma bulunmaktadır.

Aile, aile ilişkilerinin doğası gereği düzenlenen unsurlardan oluşan bir sistemdir. Aile gibi bir sistemi anlamak için, o sistemin unsurlarını (ör. Aile üyeleri) ve o unsurların birbirleriyle olan ilişkilerini anlamak gerekir.⁴³ Aile, canlı bir sistemdir ve bu canlı sistemin öğeleri arasındaki örgütsel ilişkilerin tutarlılığı önemlidir. Dolayısıyla işlevsel aile sistemlerinin, ilişkilerde sabitliğe sahip olan aile üyelerinden oluştuğu düşünülmektedir.⁴⁴ Bu bağlamda; aileyi sistem olarak gören yaklaşımlar, aileyi ve işlevini kavramada daha yeterli ve derli toplu bakış açısı sunabilmektedir. Aile işlevi modelleri de, sistem ve sistemin temel bileşenleri fikrinden hareketle meydana getirilmişlerdir.

³⁷Broderick, a.g.e., p.52-81.

³⁸Cox & Paley, a.g.e., p.243-267.

³⁹Nathan B. Epstein vd., "The McMaster Family Assessment Device", *Journal of Marital and Family Therapy*, 1983, Vol:9 (2), p.171-180.

⁴⁰Sema Tuna, Aile İçi Çocuk İstismarı: Annelerin Bazı Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, 2010, s.42-46.(**Yüksek Lisans Tezi**).

⁴¹ Özlem Önen Doğan, Cinsel İstismara Uğrayan Ergenlerde Bireysel, Ailesel ve İstismara Ait Özelliklerin Tanımlanarak, İstismara Uğrama ve Psikiyatrik Bozukluk Oluşumu Üzerine Etkilerinin Araştırılması: Kontrollü Bir Çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2009,s.10-12. (**Tıpta Uzmanlık Tezi**).

⁴² Arzu Özatça, Ergenlerde Sosyal ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri, Çukurova Üniversitesi, 2009,s.41-46. (**Yüksek Lisans Tezi**).

⁴³ Ludwigvon Bertalanffy, *General Systems Theory*, George Braziller, New York, 1969, p.194-197.

⁴⁴ Peter Steinglass, "A Systems View Of Family Interaction And Psychopathology", In T. Jacob (Ed.), *Family Interaction And Psychology: Theories, Methods, And Findings*, Plenum Press, New York,1987, p.25-65.

2.1.3.1. Aile Sistemleri Kuramının Temel Kavramları

Aile sistemleri kuramında bir takım temel kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlar, açık-kapalı sistemler, bütünlük, hiyerarşi, sınır, iletişim, dönüt döngüsü, yapısal denge, eş-sonluluk ve gelişimsel görevler olarak adlandırılmaktadır.⁴⁵

* **Açık-Kapalı Sistemler:** Sistemler genel olarak açık ve kapalı olmak üzere ikiye ayrılır. Aile sistemleri kuramı açık ve kapalı olma halini aile üyeleri arasındaki ve diğer sistemler arasındaki sınırlara göre değerlendirirler.⁴⁶ Aile üyelerinden ya da dışsal bir sistemden daha fazla girdiye izin veren aile yapıları, daha açık bir yapıya sahiptir. Tam tersine dışarıdan ya da aile içinden girdi almaya kapalı aileler kapalı aile yapısı olarak adlandırılır. Sağlıklı bir aile yapısı ve işlevi bu iki sistem arasında denge tutturabilen ailelerdir. Sağlıksız ya da işlevi kısıtlı aileler ya çok açık ya da çok kapalıdır.⁴⁷

* **Bütünlük:** Bütünlük kavramı sistemin kendisinin, parçalarının toplamından daha büyük olduğu ilkesine işaret eder. Başka bir ifade ile, bir aileyi anlamak için her bir aile üyesini tek tek değerlendirmek yerine bütünlüğe bakmak gerekir. Dahası; bu ilke, ailenin içerisindeki unsurların veya alt grupların birbirine bağımlı olduklarını ima eder. Aile bireylerinin davranışları karşılıklı etki gösterir; bu da her bireyin davranışının diğer aile üyesini etkilediği anlamına gelir.⁴⁸ Böylece, ailenin her bileşenin veya biriminin durumu, diğer bileşenlerinin durumuna göre şekillenir. Yani aile bireyleri birbirlerine bu anlamda bağımlı ve organize varlıklardır.⁴⁹

* **Hiyerarşi:** Sistem teorisine göre hiyerarşi; katmanlardaki herhangi bir düzenleme veya sistemlerin alt sistemlere ve üst-sistemlere göre biçimlenmesi anlamına gelir. Hiyerarşi, sistemin birimlerinin organizasyonunu ve etkileşimlerini açıklar. Herhangi bir sistem, daha küçük sistemlerden oluşur ve daha büyük sistemler içinde yer alır.⁵⁰ Bu durumda aile daha küçük alt sistemleri (eş alt sistemi, kardeş alt sistemi ve ebeveyn alt sistemi) içeren ve büyük sistemler (toplum) içinde bulunan, hiyerarşik olarak organize bir sistemdir.⁵¹ Aileler içindeki çoğu birey birkaç farklı sisteme üyedir. Etkileşimler, bu hiyerarşik yapıların içinde meydana gelir.

⁴⁵Berlantaffy, a.g.e., p.87-92.

⁴⁶Dorothy Stroh Becvar and Raphael J. Becvar, *Family Therapy: A Systemic Integration*, Allyn and Bacon, Boston, 1988, p.126-161.

⁴⁷Becvar & Becvar, a.g.e., p.126-161.

⁴⁸Gail G. Whitchurch, and Constantine, Larry L., Systems Theory, In P. G. Boss, W. J. Doherty, R. Larossa, and W. R. Schumm (Eds.), *Sourcebook Of Family Theories And Methods: A Contextual Approach*, Plenum Press, New York, 1993, p. 325-352.

⁴⁹James Grier Miller, *Living Systems*, McGraw-Hill, New York, 1978, s.517-582.

⁵⁰Whitchurch & Constantine, a.g.e., p.325-352.

⁵¹Cox & Paley, a.g.e., p.243-267.

* **Sınır:** Aile sistemleri sınırlarla tanımlanır. Sınırlar, sistemin aile dışı sistemlerle ve içsel alt sistemlerle arasındaki ara yüzü veya temas noktasını gösterir.⁵² Aile sınırı, bir aileye kendi özel kimliğini verir ve ailenin içine dahil edilen ve ailenin dışındakini ayırt etmeye yardımcı olan unsurdur.

Böylelikle sınır; olayların, enerjinin ya da bilginin sisteme girip çıkmasına izin verilmesi veya engellenmesi derecesi ile ifade edilir. Aile üyeleri, tekrarlanan aile etkileşimleri bağlamında, bu sınırlar içerisinde ve bu sınırların ötesinde birbirleriyle etkileşim kurmak için bir takım davranışsal normları öğrenirler.^{53 54} Bu kurallar, ailenin değerlerini belirtir ve her aile için benzersizdir. Bir ailenin kuralları öncelikle örtülüdür. Diğer bir deyişle, aile üyelerinin bilinçli farkındalığının dışında var olma ve çalışma eğilimindedirler. Etkili aile işlevleri için sınırlar, açık ve esnek olmalıdır.

* **İletişim:** İletişim biçimleri, bir aile sistemi içindeki ilişkilerin doğasını tanımlar.⁵⁵ İletişim üç farklı biçimde gerçekleşir: sözlü mod, sözsüz mod ve bağlam. Sözlü iletişim, bilgi iletmek için kullanılan sözlü ifadeleri belirtir. Sözsüz iletişim, iletişim biçimini tanımlayan ilişki olup, mesajın göndericinin anlamını veya niyetini nasıl alacağını gösteren mesajın parçasıdır. Örneğin ses tonu, hareketler, yüz ifadesi, vücut duruşu ve kıvrımları sözsüz iletişimin parçalarıdır. Sözsüz iletişim gibi, bağlam da bir mesajın açık içeriğinin zaman ve koşullara bağlı olarak nasıl anlaşılacağını niteler. Sözsüz iletişimin anlaşılabilir olması için bağlam önemlidir. Özellikle, bağlam değişikliği bir ilişkinin kurallarının ve iletişim biçiminin değişmesine yol açar.

Aile sistemleri, aile üyeleri arasında ilişki ve iletişim vasıtasıyla hedeflerine ulaşmaktadır. Hedef odaklı davranış, bu nedenle aile üyeleri arasında bilgi iletişimi ve bu iletişimin geribildirim döngülerine bağlantıları ile yakından ilgilidir.⁵⁶

* **Dönüt Döngüleri:** Genel sistemler teorisi, sistemleri; karmaşık, uyarlanabilir ve amaç amaçlı olarak karakterize eder. Amaç ya da hedef arama faaliyetinin altında yatan temel ilke ise geri bildirimdir.⁵⁷ Bir geribildirim döngüsü kapalı bir döngü olmak ile birlikte, sistemin veya çevrenin bir noktasından gelen bilgilerin, sistemin bir veya daha fazla noktasından geçerek başlangıç noktasına dönmesidir.⁵⁸ Diğer bir deyişle, geribildirim döngüleri, sistemin işleyişini düzeltmek

⁵²Whitchurch & Constantine, a.g.e., p.325-352.

⁵³Cox & Paley, a.g.e.p.243-267.

⁵⁴Becvar & Becvar, a.g.e., p.126-161.

⁵⁵Becvar & Becvar, a.g.e.,p.126-161.

⁵⁶Whitchurch & Constantine, a.g.e., p.325-352.

⁵⁷ David Kantor & William Lehr, *Inside The Family: Toward A Theory Of Family Process*, Jossey-Bass, Inc., Publishers, California, 1975, p.26-29.

⁵⁸Whitchurch & Constantine, a.g.e., s.325-352.

veya iyileştirmek için bir sistemin bileşenlerini birbirine ve dış ortama ileterek ilişkilendiren bir işlemdir.

Aile sistemi kuramcıları, geri bildirim döngülerini bir ailenin kendi davranışlarını düzenleyen süreç olarak görürler. Geribildirim döngülerinin amacı, sistem üzerindeki yıkıcı kuvvetlere verilen cevaptır.⁵⁹ Geri bildirim döngüleri, aile sistemi içindeki birçok etkileşimin doğasını anlamamıza yardımcı olur.

Aile sisteminde iletişim, geribildirimle eşitlenebilir bir süreçtir. Aile üyeleri, diğer aile bireylerinin birbirlerine verdikleri geri beslemelere göre davranmasını isterler. İletişim veya geri bildirim, aile üyelerinin düşünme biçimleriyle uyumludur ve arzulanan davranışların istikrarını sağlamaya hizmet eder. Buna ek olarak, geribildirim işlemleri aile bireylerinde veya koşullarda meydana gelen değişikliklerin teşvik edilmesi için yararlıdır. Böylece, geri bildirim süreçleri, istenen davranışların geliştirilmesine ve aile sistemindeki istenmeyen davranışların azaltılmasına hizmet eder.

Olumlu ve olumsuz olmak üzere iki geribildirim türü vardır: Olumlu geri besleme; bir değişikliğin gerçekleştiğini ve sistemin bu değişikliği kabul ettiğini gösteren bir mesajdır.⁶⁰ Canlı organizmalar, temel yapısı tehdit edildiğinde çevresel değişime uyum sağlamalıdır. Değişim, aile dengesini bozan ve önceki aile denge durumundan farklı olan yapısal değişikliklerle sonuçlanan bir olaya veya sürece verilen sistemik tepkidir.⁶¹ Böylece, pozitif geri bildirim döngüleri, sistem değişikliklerini veya uyarlamaları üretir.

Denge durumunu etkileyen iç ya da dış kaynaklardan rahatsızlık duyulduğunda, aile sistemi, sistemin önceki denge duruma geri getirilmesi için negatif geri besleme vererek yanıt verir. Yani negatif geribildirim, dengeyi korumak için bir mesajdır. Amacı, ailenin istikrarı tehdit edildiğinde ailenin dengesini korumaktır. Dolayısıyla, negatif geri bildirim, dinamik denge veya denge durumunu düzeltmek veya sürdürmek için çalışır.

"Olumlu" ve "olumsuz" geri bildirim herhangi bir değer ifadesi içermemektedir. Olumlu ve olumsuz geri besleme, sistemi etkileyen ve sistemin bu davranışa tepkisini gösteren davranış durumunu ifade eder.

*** Yapısal Denge:** Denge bir sistemin istikrar yönünde eğilimi anlamına gelir. Denge, tüm canlı sistemlerin temel karakteristiği olan canlı sistemlerin kararlı

⁵⁹Becvar & Becvar, a.g.e., p.126-161.

⁶⁰Becvar & Becvar, a.g.e., p.126-161.

⁶¹Steinglass, a.g.e.,p.25-65.

durumunu ifade eder. Aile dengesi, bir aile sisteminde negatif geri besleme tarafından korunan bir dinamik denge durumudur. Aile dengesi tehdit edildiğinde, belirlenen istikrar düzeyinin değiştirilmesine karşı direnme ihtiyacı vardır. Aile dengesini korumak için mekanizmalar, aile sisteminin sürekliliği için önemlidir. Bu mekanizmalar ailenin sabırlı olmasını, yapıyı tanımlamasını, öngörülebilir, desenli, amaçlı ve uyarlamalı davranış kümeleri yürütülmesini ve dış ortamın sistem üzerindeki etkilerini azaltmasını koşullar.^{62 63}

* **Eş-sonluluk:** Eş-sonluluk, açık sistemlerde yaşayan organizmaların, farklı başlangıç koşullarından ve dinamik etkileşime dayalı farklı yöntemlerden aynı son hali elde etme kabiliyetini ifade eder.⁶⁴ Aile sistemleri için bu, aile üyelerinin aynı hedeflere ulaşmak için farklı yöntemler kullanabileceği ve aynı sonuçlara farklı noktalardan gelebileceği anlamına gelir.

* **Gelişimsel Görevler:** Ailelerin gelişim evreleri sıralı, sabit ve net bir şekilde tanımlanmıştır. Bu gelişim evreleri aşama aşama gerçekleşir. Her aşamadaki gelişimsel görevlerin tamamlanması sonraki aşamalara temel oluşturduğu için, aşamaların başarılı bir şekilde tamamlanması önemlidir.⁶⁵ Aile sistemleri dinamik olduklarından ve zamanla değiştiğinden, gelişimsel geçişler aile uyumunu sağlamada kritik önem taşır. Sağlıklı aile işlevleri için aileler farklı gelişim görevlerine ve yapısal gerekliliklere uyum sağlamalıdır. Bu nedenle, her gelişim aşamasındaki gelişimsel görevlerin başarılanması, yalnızca aile bireylerinde bireysel olarak değil aynı zamanda aile işlevleri de dahil olmak üzere tüm aile sisteminde önemli değişiklikler üretmektedir.

Yapılan çalışmalar temel olarak aile işlevlerine yakından bakmakla kalmaz, bu işlevlerin çeşitli değişkenler üzerindeki etkilerini de ayrıntılı inceler. Aileyi bir sistem olarak kurgulayan ve işleyen teoriler, aile çalışmalarında temel referans noktası konumuna gelmişlerdir. Özellikle aile işlevini anlamak için sistem teorisini anlamak kaçınılmazdır. Zaten bu çalışmada da kullanılan McMaster Aile İşlevi Modeli de aile sistemleri kuramından yola çıkılarak geliştirilmiş bir modeldir. Sonraki bölümde bu model yakından incelenmektedir.

⁶²Steinglass, a.g.e.,p.25-65.

⁶³Arnold J. Sameroff, "Developmental Systems Context And Evolution", InP. H. Mussen, and W. Kessen (Eds.), *Handbook Of Child Psychology: History, Theory, And Methods*, Wiley, New York, 1983, Vol:1, p. 237-331.

⁶⁴Bertalanffy, a.g.e.,p.87-92.

⁶⁵Steinglass, a.g.e.,p.25-65.

2.1.4. Aile İşlevi Modeli

Aile işlevi ile ilgili çok farklı çalışmalar bulunmakta ve bu çalışmalarda çok farklı değişkenlere değinilmektedir. Bu çalışmalar arasında McMaster Aile İşlevi Modeli en yaygın olarak kabul gören ve bir çok dile çevrilip temel referans noktası oluşturan model olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada, bu yaklaşım benimsenmekte ve bu yaklaşım dahilinde geliştirilen ölçek, veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, aile işlevi tartışması çerçevesinde esasen yukarıda belirtilen modelin tartışması yürütülmektedir. Epstein ve ark. tarafından geliştirilen bu model aile işlevini problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü olmak üzere altı alt boyutta inceler.

* **Problem Çözme:** Epstein ve ark. etkili aile işlevini, sürdürmeye olanak veren seviyede problem çözme yeteneği olarak tanımlarlar.⁶⁶ Burada önemli olan ailenin problem çözerken etkin aile işlevinden feragat etmeden bunu yapabilmesidir. Yani problem çözme becerisi dediğimizde, aile işlevinden ödün vermeden maddi ve manevi problemleri çözebilme kapasitesine vurgu yapmış oluyoruz.⁶⁷ Dahası burada söz konusu edilen problemler aile bütünlüğünü ve işleyişini tehdit eden, ailenin varoluşunu ilgilendiren sorunlardır. Aile bütünlüğünü tehdit etmeyen sorunlar, sorun olarak algılanmayabilir. Bu tür sorunlar küçük uyuşmazlıkları veya ailelerin günlük olarak gündeme gelen diğer küçük sorunlarını içerebilir. Ancak bu sorunların dikkate alınmaması, zaman içerisinde bu sorunların büyümesine ve varoluşsal sorunlara dönüşme riskini barındırmaktadır. Epstein ve ark. bu sorunları araçsal ve duygusal olmak üzere ikiye ayırırlar.⁶⁸ Araçsal sorunlar barınma ve finansal sorunlar ile ilgilidir. Duygusal sorunlar ise aile üyelerinin yaşadıkları duygusal sorunlara işaret etmektedir. Bu tarz sorunlar, ivedilikle çözülmek durumundadır aksi takdirde yıkıcı sonuçlar yaratma riskleri bulunmaktadır.

* **İletişim:** Epstein ve ark. İletişimi, ailenin bilgi alışverişini yapma biçimi olarak tanımlarlar.⁶⁹ Sorunlar gibi, iletişim de hem enstrümantal hem de duyuşsal bir alana ayrılmıştır. Buna ek olarak, iletişim açık doğrudan, açık dolaylı, maskeli doğrudan ve maskeli dolaylı iletişim olmak üzere dörde ayrılmıştır. İlk stil olan açık ve doğrudan iletişim stili; aile üyelerinin konuştuğu meseleyi, mesajın verildiği kişiye açıkça ifade ettiği örnekler içerir. İkinci tarz olan açık ve dolaylı iletişim stili konunun

⁶⁶Nathan B. Epstein, Lawrence M. Baldwin & Duanne S.Bishop, "The MacMaster Family Assessment Device", *Journal of Marital and Family Therapy*, 1983, Vol:9 (2) p. 173.

⁶⁷İşıl Bulut, a.g.e., s.7.

⁶⁸Epstein, a.g.e., p.171-180.

⁶⁹Epstein, a.g.e., p. 175.

açıkça belirtildiği örnekleri içerir ancak hangi üyeye yönelik olduğu muğlaklık taşır yani hangi kişiyi muhatap aldığı açık değildir. Üçüncü tür olan maskeli ve doğrudan iletişim stilinde ise; mesaj net ve açık değildir, ancak hedeflenen üye nettir yani hedef açıktır. Dördüncü ve son iletişim stilinde; maskeli ve dolaylı iletişimde hem mesaj, hem de hedef belirsizdir. Olson ve Gorall iletişimi, iç dengeyi sürdürmede yardımcı olan kolaylaştırıcı bir boyut olarak adlandırmaktadır.⁷⁰ Açık ve doğrudan iletişimin, aile işlevselliğini daha üst seviyelere götürürken, maskeli ve dolaylı iletişimin, etkili aile işlevselliğini engellediği düşünülmektedir.⁷¹

* **Roller:** Aile rolleri, “aile üyelerinin, aile işlevlerini gerçekleştirmek için tekrarladıkları davranış kalıpları” olarak tanımlanmaktadır.⁷² Sorun çözme ve iletişim gibi, aile rolleri enstrümantal ve duygusal olarak bölünür. Fonksiyonlar ayrıca gerekli aile fonksiyonlarına ve diğer aile işlevlerine ayrılmıştır. Adaptif öz-organizasyon, ailenin dış değişikliklere tepki olarak yeniden örgütlenme kabiliyetini ifade eder. Bunun örnekleri; bireylerin boşanma, yeni bir çocuğun aileye katılması ya da ailede ölüm içeren durumlarla karşılaşılması durumlarında, aile örgütünün bu duruma nasıl tepki verdiği, bu olaylarla nasıl baş ettiği ve bu durumlardan geçiştir.⁷³ Bu gibi durumlar ailede derin etkiler yarattığından, bu durumlardan geçişler de sancılı olabilmektedir. Sağlıklı bir geçiş için, aile içi yapı ve iletişimin çoklu seviyede değişmesi gerekir. Bunun yanında bu geçişler bir anda gerçekleşmez ancak bir süreç içerisinde gerçekleşme olanağı bulur.

* **Duygusal Tepki Verebilme:** Epstein ve ark. duygusal tepki verebilmeyi, uygun nitelikte ve nicelikte duygularla bir dizi uyarıcıya tepki verebilme becerisi olarak tanımlar.⁷⁴ Burada kastedilen ailenin diğerlerine duygularını ifade edebilme niteliği değildir. Daha ziyade bu kavram ile ailenin duygusal uyarıcılara verdiği tepkilerin örüntüleridir. Bu örüntüler refah duyguları ve acil duygular olmak üzere ikiye ayrılır.⁷⁵ Refah duyguları daha çok sevgi, hassasiyet, sevinç ve benzeri gibi pozitif durumlarla nitelenebilecek duygulara verilen tepkilerdir. Acil durum duyguları ise korku, öfke, üzüntü veya benzeri duygularla ilişkili olanlardır. Bu bağlamda sadece sevgi ve neşe gibi duyguları hissedenden ama öfke ve üzüntü gibi duyguları hissedemeyen ailelerin işlevleri de kısıtlı olacaktır. Etkili aile mekanizması bütün duyguları yerine ve zamanına göre doğru ve uygun bir şekilde yaşamayı gerektirir.

⁷⁰ David H. Olson & Dean M. Gorall, “FACES IV and the Circumplex Model”, University of Minnesota, St. Paul, MN, 2006, p.4-12.

⁷¹Epstein, a.g.e., p.171-180.

⁷²Epstein, a.g.e., p. 175.

⁷³Cox & Paley, a.g.e., p.243-267.

⁷⁴Epstein, a.g.e., p. 177.

⁷⁵Epstein, a.g.e., p. 177.

Örneğin bir kayıp yaşayan aile, kayıp sonrası üzüntü duygusunu sağlıklı bir şekilde yaşıyorsa o duyarlı bir aile olarak adlandırılır. Başka bir ifade ile, aile duyarlı tepki verebilme kapasitesine sahiptir ve bu sağlıklılık göstergesidir.

* **Gereken İlgii Gösterme:** Aile işlevi modelinin beşinci boyutu olan gereken ilgiyi gösterme boyutu “ailenin, aile üyelerinin faaliyetlerine ve çıkarlarına ilgi ve değer göstermesi” olarak tanımlanır. Epstein ve ark. ilgi gösterme eksikliğini çeşitli sınıflara ayırırlar; katılım eksikliği, duygusuz katılım, narsistik katılım, empatik katılım, aşırı katılım, ve simbiyotik katılım. Katılım eksikliği; aile üyelerinin birbirlerinin faaliyetlerine ilgi duymaması durumlarını içerir. Sahip oldukları tek katılım, fiziksel çevreyi ve çeşitli araçları paylaşmaktır.⁷⁶ Duygudan yoksun katılım; ilişkide ilginin kısmen olduğu ancak duygu yatırımının neredeyse hiç olmadığı durumları içerir. Üçüncü seviye; katılımın narsistik nedenlerle yönlendirildiği ve başkasının duygu veya faaliyetlerine vurgu yapılmadığı durumları içeren katılımdır. Dördüncü seviye, empatik katılımdır. Diğer aile bireylerinin faaliyetlerine veya çıkarlarına yapılan yatırımın, olayın önemi ile ilgili duygular içerdiği durumlarda geçerlidir. Aşırı katılım, beşinci seviyedir ve müdahaleci veya aşırı koruyucu olduğu düşünülen durumları içerir. Altıncı ve son seviye simbiyotik katılım olup, katılımın iki kişi arasındaki sınırların bulanıklaştığı yoğunluk seviyesine ulaştığı aşırı durumlarda ortaya çıkar.

Bir ailenin gereken ilgiyi gösterme düzeyini etkileyen değişken, iç sınırların esnekliği veya katılığıdır. Minuchin, bu sınırları inceler ve üç tip sınır belirler. Bunlardan ilki olan uyarlanabilen ya da adaptif aile sistemlerinde, sınırlar esnek olmak ile birlikte ailede iletişime izin veren bir sınır yapısı vardır.⁷⁷ Açık bir iletişim sistemine sahip olmakla birlikte uyarlanabilir aile sisteminde üyeler belli seviyelerde otonomiye sahiptirler. Ayrılmış aile sistemlerinin kurdukları sınır tipi ikinci tip sınırdır. Burada sınırlar katı olmak ile birlikte, üyeler arasında öfkeli ve duyarsız bir iletişim biçimi vardır. Son olarak ağırsal aile sisteminde, sınırlar oldukça esnektir, hatta sınırların belirsizliği söz konusudur ve aile üyelerinin aşırı katılımı yüzünden özerkliği söz konusu değildir. Ailenin etkin çalışabilmesi için, alt sistemler arasındaki sınırlar net olacak kadar katı ve bireylerin diğer alt sistemlerde bulunan kaynaklara erişebilmesine olanak verecek kadar esnek olmalıdır.⁷⁸

* **Davranış Kontrolü:** Davranış kontrolü, aile işlevlerinin altıncı ve son boyutudur. Davranış kontrolü, ailenin üç özel durumda davranışları ele almak için

⁷⁶Epstein, a.g.e., p. 177.

⁷⁷Minuchin, a.g.e., p.289-302.

⁷⁸Cox & Paley, a.g.e., p.243-267.

benimsediği modeldir.⁷⁹ Bu üç özel durum şunlardır; fiziksel olarak tehlikeli durumlar, toplanmayı ve psikobiyolojik ihtiyaç ve hareketleri ifade etme durumlarını içeren durumlar ve aile içinde ve dışında sosyalleşmeyi içeren durumlardır. Davranış kontrolü çocuk disiplininin ötesine geçer. İçki içmeyi, dikkatsiz sürüşü veya davranış kontrolünün uygun olacağı diğer durumları içerebilecek yetişkinlerin durumlarını da düzenler. Davranış kontrolündeki üç alanın her biri için aileler, davranış kontrolü için dört stil kullanmaktadır; katı, esnek, serbest ve kaotik.⁸⁰ Katı davranış kontrolü; kuralın çok daraldığı ve müzakere için az veya hiç yer bulunmayan durumları kapsar. Örneğin; uyuşturucu kullanımı gibi durumları içerebilir. Esnek davranış kontrolü; makul bir esneklik derecesinin bulunduğu durumları içerir. Örneğin; bir sokağa çıkma yasağının kısa bir süre uzatıldığı bir durumu içerebilir. Serbest davranış kontrolü; standart bir kuralın olmadığı ve neredeyse her şeyin yapılabildiği durumları içerir. Kaotik davranış kontrolü; ailenin davranış kontrol yöntemleri arasında geçiş yaptığı durumlar için geçerlidir. Bu durum netlik olmadığı için aile üyelerinin kafasının karışmasına sebep olur. Esnek davranış kontrolü tipik olarak aile işlevleri için en etkili araçtır ve kaotik davranış kontrolü ise en sağlıksız davranış kontrolü stili olarak tanımlanmaktadır.

2.2. BAĞLANMA KURAMI

2.2.1. Genel Özellikleri

John Bowlby tarafından geliştirilen bağlanma kuramı, kurumsal bakımın bebekler ve çocuklar üzerindeki etkisini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.⁸¹⁸² Nesne ilişkileri yaklaşımına bir alternatif olarak geliştirilen kuram, geleneksel psikanalitik yaklaşımların açıklamadığı; gelişim, bağlanma ve güvenlik gibi alanları araştırma alanına dahil eder. Etik ve bilişsel kuramlar ile kontrol sistemlerinden yararlanan Bowlby, bağlanma ve güvenlik ihtiyacını biyolojik temelli bir davranış sistemi alanına yerleştiren çocuk gelişim anlayışı oluşturmuştur.⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ Bu bağlamda güvenlik isteği ve ihtiyacı, beslenme ve cinsellik gibi biyolojik ihtiyaçlar kadar önemli

⁷⁹Epstein, a.g.e., p.178.

⁸⁰Epstein, a.g.e., p.171-178.

⁸¹ John Bowlby, *A Secure Base: Parent-Child Attachment And Healthy Human Development*, Basic Books Inc., New York, 1988, p.6.

⁸²Inge Bretherton, "Attachment Theory: Retrospect and Prospect", Inge Bretherton & Everet Waters (Eds.), *Growing Points of Attachment Theory and Research, Monographs of the Society for Research in Child Development*, Vol:5011-21, 1985, p. 3-35.

⁸³Bowlby, a.g.e., p.24-28.

⁸⁴Bretherton, a.g.e., p.18-22.

⁸⁵ Michael Rutter, *Clinical Implications of Attachment Concepts: Retrospect and Prospect*, L. Atkinson & Kenneth J. Zucker (Eds.), *Attachment and Psychopathology*, Guilford Press, New York, 1997, p. 17- 46.

bir ihtiyaç olarak görülür. Güvenlik ihtiyacını bağlanma, bağ kurma ve ilişkilendirme sorunsalı bağlamında ele alan Bowlby nihayetinde kendisine dayanak olarak davranışçı okulun temel yaklaşımlarını alan, kapsamlı bir bağlanma sistemi geliştirmiştir.

* **Bağlanma Sistemi:** Bağlanma kuramı, bağlanma sürecinin bir davranış kontrol sisteminin sonucu olduğu öncülüne dayanmaktadır.^{86 87 88 89} Devamlı duygusal bağ olarak düşünülse de, esasen ebeveyn ve çocuk arasındaki bağ biyoloji, davranış, duyu ve biliş gibi yapıları içeren karmaşık bir yapılanma biçimidir. İşte Bowlby bağlanma derken tam da bu karmaşık organizasyonu kastetmektedir. Bağlanma sistemi çocuğun bağlanılan bir figürle ilişkiyi sürdürmek için kullandığı, dahili bir psikolojik organizasyon olarak görülmelidir.⁹⁰ Bağlanma sistemi hedef odaklıdır ve temel olarak aile işlevleri kuramlarında da dikkat çekildiği üzere, iç dengeyi sağlamayı amaçlar. Bağlanma kuramının önerdiği karmaşık bağlanma organizasyonunda aranan denge, çocuk odaklıdır ve çocuğun kendi davranışları ve güven hissi arasındaki denge arayışını ifade eder.⁹¹

Oldukça sistemik olarak kurgulanan bu yaklaşımda, denge durumu çeşitli koşulların etkisi ile bozulduğunda bağlantı sistemi etkinleştirilir ve denge hali gerçekleşinceye kadar çalışır.⁹² Bağlanma durumunda çocuğun güvenliğine dönük gerçek ya da algısal bir tehdit hissedildiğinde sistem çalışmaya başlar. Bu tehditler yüksek sesler ya da bir yabancıнын varlığı gibi dışsal olabilirken; bakım, beslenme eksikliği gibi içsel sistemden kaynaklı da olabilir. Sistem aktif hale geldiğinde, çocuk güvenli halin tekrar oluşmasını sağlayacak davranışlar içerisine girer. Bu durum güvenli hal tekrar gerçekleşinceye kadar devam eder.

Bowlby'e göre bağlanma sistemi, vücut sıcaklığı ve kan basıncını düzenleyen biyolojik sistemler gibidir.⁹³ Belli bir seviyede fiziksel güven ortamı oluşturması amacı taşıdığından, bağlantı sistemi çocuğun hayatta kalmasını sağlamak için tasarlanmış biyolojik bir sistemdir.^{94 95} Bu bağlamda bağlanma sistemi, güvenliği koruyan ve sağlayan bir sistem olarak görülür. Güvenlik ve

⁸⁶ Mary Ainsworth v.d., *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*, Hillsdale, Erlbaum, NJ, 1978, p.5-12.

⁸⁷ Bowlby, a.g.e., p.20-39.

⁸⁸ Bretherton, a.g.e., p.3-35.

⁸⁹ Rutter, a.g.e., p.17-46.

⁹⁰ Bowlby, a.g.e., p.137-158.

⁹¹ Bretherton, a.g.e., p.3-35.

⁹² Paul Watzlawick, Beavin, Janet B., & Jackson, Don D., *Pragmatics of Human Communication*, W. W. Norton and Company, New York, 1967, p.29-53.

⁹³ Bowlby, a.g.e., p.20-39.

⁹⁴ Bowlby, a.g.e., p.20-39.

⁹⁵ John Bowlby, *The Making and Breaking of Affectional Bonds*, Tavistock, New York, 1979, p.25-44.

emniyet gibi ihtiyaçları karşılamayı hedeflediğinden biyolojik temelli besleme ve cinsellik ihtiyaçları gibi yapısal bir öge olarak görülür. Bu aynı zamanda beslenme gibi temel ihtiyaçları birincil önemde gören psikanalitik ihtiyaç teorisinden bir kopuş anlamına da gelmektedir. Bağlanma teorisi davranışı, içsel psikolojik çatışmaların sonucu olarak görmekten ziyade, bağlanma davranışını biyolojik kaynaklı hayatta kalma arzusu bağlamında değerlendirir.

Duygu, bağlanma sisteminde önemli bir rol oynar. Temel olarak herhangi bir kontrol sistemi, çalışmak için bir takım sensörlere ihtiyaç duyar. Bağlanma sisteminde bu sensörler potansiyel tehlike kaynaklarını izlemek ve bağlanılan figürün elverişliliğini ve konumunu belirlemek için kullanılır. Bağlanma sisteminde bu sensör görevlerini duygular görür. Tehlikenin boyutlarını ölçmek ve değerlendirmek için gerekli kapasiteyi sağlarlar.⁹⁶ Araştırmalar; duyguların olayların izlenmesinde ve gerektiğinde kişiyi uyarmasında önemli bir rol oynadığını göstermektedirler.⁹⁷ Korku, üzüntü ve öfke gibi ilkel duygular hayatta kalma şansını artırmak için savunma mekanizmasını harekete geçirmede birer ölçü aleti ve alarm görevi görmektedirler. Bağlanma bakımından duygular tehlike anında acil eylem ihtiyacını harekete geçirirler. Çocuk çevresel ya da içsel nedenlerden kaynaklı olarak endişe veya korku yaşayabilir. Bu duygular aslında çocuğun algıladığı güvenlik değişikliklerine işaret eder ve güvenlik halinin tekrar sağlanması için gerekli olan eylemlerin harekete geçmesini sağlarlar. Bu bağlamda duygular, hem güvenlik yoksunluğunu hem de güvenliğin tekrar oluşmasını sağlarlar. Güvenlik sistemi tekrar normalleştiğinde bağlanma sistemi değil ancak davranış ve duygular sona erdirilir. Bağlanma sistemi, duyguların sensör görevi görmesi sebebi ile her zaman etkin bir haldedir.^{98 99}

Bağlanma sistemi potansiyel bir tehlikenin ya da tehdidin algılanmasını sağlayınca, çocuk güvenli hali tekrar sağlayacak davranışlar içerisine girer. Bowlby bu davranışları bağlanma davranışları olarak adlandırır.^{100 101} Bağlanma davranışlarının temel amacı çocuğun bakımını sağlayan kişiyi yakınında tutmak ve bakımı için gerekli olan işleri yapmasını sağlamaktır. Bakım verenin davranışları, çocuğa yakınlık, çocuğun bakımını sağlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmıştır. Bu davranışlar, dolaylı olarak da bağlanma davranışlarını belirler. Bu

⁹⁶Ainsworth vd., a.g.e., p.17-28.

⁹⁷Susan M. Johnson and S. Greenberg, Leslie S., ***Emotions and Intimate Relationships: Theory and Implications for Therapy***, S. Johnson & L. S. Greenberg (Eds.), ***The Heart of the Matter: Perspectives on Emotion in Marital Therapy***, Brunner / Mazel Inc., New York, 1994, p.3-22.

⁹⁸Bowlby, a.g.e., p.67-80.

⁹⁹Bretherton, a.g.e.,p.3-35.

¹⁰⁰Bowlby, a.g.e., p. 67-80.

¹⁰¹Bowlby,a.g.e., p.72-80.

davranışlara örnek olarak göz teması kurma, çocuğu tutma ve kucaklama gösterilebilir.

Bağlanma sisteminin son bileşeni bağlanma ilişkisinin içselleştirilmiş temsilidir. Bowlby; çocuğun ebeveyn-çocuk ilişkisinin bilişsel temsilinin ya da çalışma modellerinin bakım veren ile etkileşiminde kılavuz görevi gördüğüne inanır.^{102 103} Çocuğun bakım veren ile yaşadıklarından hareketle oluşturulan bu içsel çalışan modeller, stres anlarında kullanılan stratejilere dönüşür. İşe yarayan modeller, çocuğun stres ve tehlike durumları ile başa çıkması için gerekli planları sağlarlar. Bunlara ek olarak; bu modeller, hem tehdidin boyutunu algılamada; hem de tehdit ile başa çıkmada çocuğa yardımcı olurlar.¹⁰⁴ Çevresel tehditlerin değerlendirilmesi, hem mevcut duruma hem de geçmişteki deneyimlere dayanır. Ek olarak bu modeller, bireylere; kendileri, ilişkileri ve başkalarıyla ilgili beklentileri hakkında bilgi ve bireylerin eylemlerini diğerleriyle ilişkili olarak yönlendirmek için bir plan ve çevre güvenliğine ilişkin ipuçları verir.¹⁰⁵ Çocuk bu modellere dayanarak, yeni kişilere veya yeni durumlara tepki verebilmektedir.

Bowlby'nin geliştirdiği modelle birlikte bağlanma, farklı bir boyut kazanmıştır. Bağlanma içsel çalışan modeller yaklaşımı ile birlikte sistemik bir yapılanma kazanmıştır. Daha sonra yapılan araştırmalarda bu sistemin devamlılığı çalışılmış ve ortaya farklı türleri barındıran bağlanma stilleri çıkmıştır.

Daha açık anlatmak gerekirse, içsel çalışan modeller; kişinin kaygı ve kaçınma ekseninde kendilik ve başkaları temsillerini oluşturur ve bu temsiller; şemalarımızı, yaşamı nasıl anlayıp, nasıl yorumlayacağımızı ve dahası nasıl yaşayacağımızı belirler.

2.2.2. Bağlanma Stilleri

Kuşkusuz Bowlby'den sonra bağlanma kuramına en önemli katkıyı Mary Ainsworth'ün yaptığını ifade etmek abartılı olmayacaktır.^{106 107 108} Ainsworth bağlanma teorisinin işlemsel tanımını yapan kuramcıdır. Kanadalı bir psikolog olan

¹⁰²Bowlby, a.g.e., p.72-80.

¹⁰³Bowlby,a.g.e., p. 67-80.

¹⁰⁴Bretherton, a.g.e., p.3-35.

¹⁰⁵John Bowlby, **A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development**, Basic Books, Inc. Publishers, New York,1988, p.8-19.

¹⁰⁶Mary Ainsworth, **Attachment: Retrospect and Prospect**, C. M. Parkes & J. Steven-Hinde (Eds.), **The Place of Attachment in Human Behavior**, Basic Books, Inc. Publishers, New York, 1982, p. 3-30.

¹⁰⁷Mary Ainsworth, "Attachment Beyond Infancy", **American Psychologist**, 1989, Vol:44(4), p.709-716.

¹⁰⁸Ainsworth v.d., a.g.e., p.709-716.

Ainsworth 1960'lı yılların başlarında, Bowlby ile birlikte çalışan ve onun görüşlerini paylaşan bir psikologtur. Zaman içerisinde, John Hopkins Üniversitesi'nde bebekler üzerinde yaptığı çalışmalarda Bowlby'nin iddia ettiğinden daha fazlasını içeren sonuçlar bulmuştur.¹⁰⁹ Bebek-bakım veren (anne) arasındaki bağ üzerinde çalışan Ainsworth, daha sonra bağlanma stilleri olarak da isimlendirilecek olan üç farklı bağlanma modeli geliştirmiştir. Ainsworth geliştirdiği bu bakış açısı ile bağlanmanın özgün modeller ve tarzlar haline dönüşebildiğini belirten ilk kişidir. Ainsworth tarafından “Yabancı Ortam” olarak adlandırılan deneysel bir prosedür sırasında sergilenen bağlanma davranışlarından hareketle güvenli, gerilimli-direnç gösteren bağlanma ve gerilimli-kaçınan bağlanma olmak üzere üç bağlanma stili önerilir.

Yabancı ortam prosedürü; annenin ve çocuğunun gözlem ekipmanlarıyla donatılmış bir odaya yerleştirildiği yirmi dakikalık bir deneydir. Deney esnasında, çocuğun annesinin varlığının ya da yokluğunun yanı sıra, yabancıların varlığı ya da yokluğu ile değişen çevresel koşullara karşı bir çocuğun yanıtlarını değerlendirmek için bir dizi bölüm kullanılır.¹¹⁰ Bu deneyler sırasında Ainsworth, çocukların tepkilerinde ve davranışlarında belirgin farklılıkların bulunduğunu belirtir.

Güvenli bağlanma sergileyen bebekler; birincil bağlanma kaynaklarının yanlarında olduğu durumlarda, çevreyi araştırıp, yakınlığı koruyabilen ve bakıcısını güvence üssü olarak kullanabilme becerisine sahip bebeklerdir. Ebeveynin gidişine tepki gösterirler. Ancak, protesto davranış, bağlanma figürünün geri dönüşüyle birlikte yerini ilkin yakınlaşma isteğine, sonra rahatlama ve araştırmacı davranışlara bırakmaktadır.¹¹¹

Gerilimli direnç gösteren bağlanma geliştiren bebekler; bakım veren kişi yanlarındayken diğer kişilerle ve çevreleriyle ilgilenirler. Ancak, herhangi bir ayrılık durumunun hemen ardından, hem bakım verenle bir arada olmak hem de ondan uzaklaşmak istemektedirler.¹¹² Bu gruptaki bebekler diğer gruplara nazaran daha az keşfedici davranışlar sergilerken aynı zamanda daha yüksek kaygı derecesi belirtileri verirler. Bakım verenin dönmesiyle birlikte bu çocuklar, bakım verene yönelik daha fazla öfke ve direniş sergilerken, aynı zamanda yaklaşma ve bağlanma davranışları sergilerler.¹¹³

¹⁰⁹ Olcay Tüzün ve Kemal Sayar, “Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji”, *Düşünen Adam*, 2006, Vol:19(1), 24-39, s. 27.

¹¹⁰ Ainsworth vd., a.g.e., p.709-716.

¹¹¹ Şebnem Soysal, Şahin Bodur, Elvan İşleri, ve Selahattin Şenol, “Bebeklik Döneminde Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış”, *Klinik Psikiyatri*, 2005, Cilt:8, 88-99, s. 94.

¹¹² Soysal vd., a.g.e., s. 94-95.

¹¹³ Ainsworth, a.g.e., p.709-716.

Diğer taraftan gerilimli kaçınan bağlanma stilindeki bebekler, duygularını bakım verenden sakınırlar ve onlarla paylaşmazlar. Bakım veren bir süreliğine ortamdaki ayrılıp sonra geri döndüğünde, rahatlama yaşarlar ama hiçbir değişiklik olmamış gibi meşgul oldukları işe dikkatlerini yöneltirler.¹¹⁴

Ainsworth'un çalışmalarından önce bağlanma stilleri belirlenmemiştir. Yaptığı çalışmalar, bağlanma kuramı üzerinde derin bir etki yarattı. Sonuç olarak, daha sonra yapılan araştırmalar, bu sistemi ilişkisel sınıflandırmada kullanmaya başladı.¹¹⁵

Ainsworth'un araştırmasıyla "güvenli üs" kavramı bağlanma literatürüne girmiş oldu. Ainsworth, bebek ve anne arasındaki ilişkinin, bebeğin çevreyi keşfetmesine izin veren güvenli bir temel oluşturduğunu tespit etti. Bir kişinin yeni deneyimler yaşamaya istekli olduğu ve seçimlerine güven duyması, bu güvenli temel üzerinden yapıldı. Teori, güvenli bir tabanı olan bir kişinin duyguları, hisleri ve deneyimleriyle daha iyi baş edebildiğini ifade eder. Bağlanma stilini anlamak için bu önemlidir çünkü güvenli bir tabanı olmayan kişiler, duygu problemleriyle baş etmede daha fazla sıkıntı yaşayacaklardır. Ainsworth'ün bağlanmayı nicel bir olguya dönüştürmesi ile birlikte alanda yetişkin bağlanma stillerini ele alan çalışmalar ortaya çıkabilmiştir.

2.2.2.1. Yetişkin Bağlanma Stilleri

Mary Main ve ark., yetişkin bağlanma stillerini anlamak için "Yetişkin Bağlanma Ölçeği"ni (YBÖ) geliştirdiler.¹¹⁶ Temel olarak çocuklar üzerinden şekillenen ve çocuklar için geliştirilen bağlanma modeli bu ölçek ile birlikte yetişkinleri de kapsamına dahil etmiş oldu. YBÖ Ainsworth'un yabancı ortamının yetişkinler için uygulanan halidir.¹¹⁷

Diğer taraftan Hazan ve Shaver romantik sevgiyi bağlanma sürecinin bir parçası şeklinde ele alarak, bağlanma kuramı araştırmalarına yeni bir boyut katmışlardır.¹¹⁸ Hazan ve Shaver çocukken geliştirilen içsel çalışan modellerin başka bir deyişle zihinsel temsillerin, yetişkin ilişkilerine dönüşeceğini ve zihinsel sağlığı etkileyeceğini önermişlerdir. Aynı zamanda, bebeklikte geliştirilen bağlanma

¹¹⁴ Soysal vd., a.g.e., s. 94.

¹¹⁵ Rutter, a.g.e. p.17-46.

¹¹⁶ Carol George, Nancy Kaplan, Mary Main, **Adult Attachment Interview**, University of California, Berkeley, 1996, p.1-17.

¹¹⁷ Jon G. Allen, **Mentalizing in the Development and Treatment of Attachment Trauma**, Karnac Books Ltd., London, 2013, p.19-37.

¹¹⁸ Cindy Hazan ve Shaver, Philip R. "Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process", **Journal of Personality and Social Psychology**, 1987, Vol:52(3), p.511-524.

stilinin yetişkinlikte de devam ettiğini ileri sürmüşlerdir.¹¹⁹ Çığır açan araştırmalarında, ABD’de yapılan çalışmalarda, erişkinlerde; %56 güvenli bağlanma, %20 gerilimli direnç gösteren bağlanma ve %24 gerilimli kaçınan bağlanma oranlarını bulmuşlardır.¹²⁰

Hazan ve Shaver’ın geliştirdikleri üçlü sınıflama modelinden yola çıkan Bartholomew ve Horowitz, dört kategorili ve iki boyutlu bir model önerirler.^{121 122} Bartholomew ve Horowitz, Hazan ve Shaver’in geliştirdikleri modeldeki kaçınan bağlanma tipinin, iki farklı kaçınan bağlanma tipini kapsadığını savunmuşlardır. Daha sonra bu modeli gözden geçirerek kaygılı bağlanma tipini saplantılı bağlanma tipine dönüştürürlerken, kaçınan bağlanma tipini de kayıtsız ve korkulu olmak üzere iki farklı tip olarak ele almışlardır.¹²³ Bu şekilde, bebeklikteki bağlanma stilleri, yetişkin bağlanma stillerine dönüşürken bağlanma kuramı çalışmaları da yeni bir kapsam kazanmış olmaktadır.

Bartholomew ve Horowitz bu kategorileri geliştirirlerken iki boyut içeren bir yaklaşım oluşturmuşlardır. Bu boyutlar kişinin kendiliğini içeren kaygı ve diğerlerini içeren kaçınmadır. Buna göre kaçınan bağlanma tipine sahip kişiler, diğer kişilere dair olumsuz modellemeler yaparken, kaygılı bağlanma tipine sahip kişiler ise olumsuz bir kendilik bakışına sahiptirler.¹²⁴ Pozitif benlik modelinde kişi kendisini sevmeye değer bulunurken, olumsuz benlik modelinde kişi kendisini bakıma ve ilgiye değer bulmaz. Bartholomew ve Horowitz bağlanma stillerine boyutsal yaklaşımı getiren ve alanın genişlemesini sağlayan ilk araştırmacılardandır. Bu yaklaşım kategorik olmasına rağmen, daha sonra yapılan araştırmalar için yol gösterici olmuştur.¹²⁵

Brennan ve ark. boyutsal modelden hareketle var olan ölçeklerden yararlanarak “Yakın İlişki Tecrübeleri Ölçeği” geliştirmişlerdir.¹²⁶ Farklı ölçeklerden toplam 323 maddeyi kullanarak geliştirdikleri ölçekte, Bartholomew ve Horowitz’in

¹¹⁹ Marry E. Connors, “Attachment Theory: A Secure Base for Psychotherapy Integration”, *Journal of Psychotherapy Integration*, 2011, Vol: 21(3), p. 348-362.

¹²⁰ Hazan ve Shaver, a.g.e., s.511-524.

¹²¹ Kim Bartholomew, “Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective”, *Journal of Social and Personal Relationships*, 1990, Vol: 7, p.147-178.

¹²² Kim Bartholomew, Horowitz, Leonard M., “Attachment Styles Among Young Adults: A Test of the Four-Category Model”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 1991, Vol: 61(2), p.226-244.

¹²³ Bartholomew ve Horowitz, a.g.e., p.226-244.

¹²⁴ Sonia Malik, Wells, Adrian ve Wittkowski, Ania, “Emotion Regulation as a Mediator in the Relationship Between Attachment and Depressive Symptomatology: A Systematic Review”, *Journal of Affective Disorders*, 2015, Vol:172, p.428-444.

¹²⁵ Nathan Wood, Werner-Wilson, Ronald, Parker, Trant, Perry, Martha, “Exploring the Impact of Attachment Anxiety and Avoidance on the Perception of Couple Conflict”, *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 2012, Vol:34(3), p. 416-428.

¹²⁶ Kelly A. Brennan, Clark, Catherine L., Shaver, Philip R., *Self-Report Measurement of Adult Attachment: An Integrative Overview*, In JA Simpson and WS Rholes (Eds.). *Attachment Theory and Close Relationships*. Guilford Press, New York, 1998, p. 26-32.

çalışmalarını destekleyen bulgulara ulaşmışlardır. Bu ölçek daha sonra Fraley ve ark. tarafından gözden geçirilerek 36 maddelik bir ölçeğe dönüştürülmüştür.¹²⁷ Bu yeni ölçeğin temel odağı kaygı ve kaçınma boyutları olmuştur. Daha sonra geliştirilen birçok ölçeğe de Bartholomew ve Horowitz'in kategorik ve boyutsal yaklaşımı rehberlik etmiştir.

2.2.2.2. Bağlanma Stilleri Kategorileri ve Boyutları

Bu modelden yola çıkarak bağlanma stili üzerine yapılan araştırmalar, başarının veya başarısızlığın anlaşılmasında katkıda bulunabilecek kişilik tiplerinin algılanmasına yardımcı olmuştur. Örneğin Niyonsenga ve ark. bu modeli kullanarak alkol tedavisine farklı bir yaklaşım getirmişlerdir.¹²⁸ Buna göre, farklı bağlanma boyutuna dahil olan kişilere farklı tedavi biçimleri ve farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu bir bakıma tedavinin kişiselleşmesidir. Bireyselleştirilmiş tedavi tasarlamak, tedavide bulunan kişilerin eşsiz kişilik özelliklerini daha iyi anlamayı gerektirir. Boyutsal ve kategorik bağlanma modeli kişilerin özelliklerinin anlaşılmasını kolaylaştırmış ve bireyin kendi kişilik özelliğine göre tedavi almasına yardımcı olmuştur.

Bununla birlikte bağlanma stillerine dair tartışma bitmemiştir ve bu stillerin en iyi şekilde kavramsallaştırılması sorunsalı araştırma konusu olmaya devam etmiştir. Bağlanmanın kategorik olarak mı ya da boyutsal olarak mı daha iyi ölçüleceğine dair tartışmalar halen devam etmektedir.¹²⁹ Shi ve ark. kavramsal olarak kategoriler ve boyutlar arasında farklar bulunduğunu ve hangi yaklaşımın daha iyi sonuç vereceğinin net olmadığını belirtirler.¹³⁰ Wood ve ark. boyutsal yaklaşımın özellikle yetişkin bağlanma stillerinin anlaşılmasında daha etkili olacağını öne sürerler.¹³¹ McWilliams ve ark., kategorilerin daha derin bir anlama seviyesi sağlayacağına dair tartışma yürütürler.¹³² Ravitz ve ark., klinik araştırmalarında kategorilerin daha faydalı olacağını öne sürerken, boyutsal yaklaşımın araştırmalarda kullanılmasının

¹²⁷ Chris R. Fraley, Niels G. Waller, Kelly A. Brennan, "An Item Response Theory Analysis of Self-Report Measures of Adult Attachment", *Journal of Personality and Social Psychology*, 2000, Vol: 78(2), p.350-365.

¹²⁸ Theophile Niyonsenga, Timothy C. Blackson, Patria Rojas, Frank Dillon, ve Emel Ganapati, Social Support, "Attachment, and Chronic Stress as Correlates of Latina Mother and Daughter Drug use Behaviors", *American Journal of Addictions*, 2012, Vol: 21(2), p.157-167.

¹²⁹ Tamara Sheinbaum, Erika Bedoya, Thomas R Kwapiil and Nidal Barrantes-Vidal, "Comparison of Self-Reported Attachment in Young Adults from Spain and the United States", *Psicothema*, 2013, Vol: 25(4), p. 514-519.

¹³⁰ Shi Lin, Richard Wampler, Karen Wampler, "A Comparison Of Self-Report Adult Attachment Measures: How Do They Converge And Diverge?" *Universal Journal of Psychology*, 2013, Vol: 1(1),p.10-19.

¹³¹ Wood, vd, a.g.e., p. 416-428.

¹³² McWilliams, vd.,p.446- 453.

daha yerinde olacağını tartışır.¹³³ Bu çalışmada bir çok araştırmmanın desteklediği boyutsal yaklaşım benimsenmektedir.¹³⁴

Bartholomew ve Horowitz'in dört kategorili modeli; bağlanmayı, bağlanma kaygısı ve bağlanmadan kaçınma olmak üzere iki boyutlu bir yapı olarak görmeyi sağlar. Bu modelin birincil amacı, bağlanmaya dair dört prototip geliştirmekken, model boyutları ve kategorileri bir potada eritmeyi başarmıştır. Bugün artık bağlanmanın altında yatan iki temel faktörün kaygı ve kaçınma olduğuna dair bir fikir birliği oluşmuştur.^{135 136 137 138}

Bağlanma kaygısı, kişinin kendilik modeli ile ilgili olarak kavramsallaştırılır. Kaygılı bağlanmaya sahip kişilerde; tehdit hissettiklerinde sıkıntı seviyelerinde ve başkalarına duyulan yakınlık ihtiyaçlarında artış görülür. Kaygılı bağlanan kişiler ilişkilerini terk edilme, ayrılık ve eksik sevgi gibi negatif durumlar ile karakterize ederler.¹³⁹ Bu benlik modelinde kişi yakınlık ve samimiyet arzularken, terk edilmekten korkar. Bu kişiler, duygularını ifade etmede ve duyguların kontrol ve yönetiminde ciddi zorluk çekerler. Bağlanma kaygısı, kişilerin utanç, keder, yalnızlık ve öfke gibi duyguları deneyimlemesine ciddi derecede katkı yapar.¹⁴⁰

Bağlanmadan kaçınma ise; kişinin kendisi dışındakilere dair kurduğu modelledir. Bu bağlanma tipi ilişkilerin değersizleştirilmesi, samimiyetten kaçınma ve başkalarına bağımlılıktan kaçınma gibi ifadeler ile tanımlanır.^{141 142} Bu bağlanmaya sahip kişiler bağlanma sistemini geri çekilme ve bastırma gibi metotlarla tamamen kapatma arayışı içerisindeyler.^{143 144 145} Kaçıngan kişiler,

¹³³ Paula Ravitz, Robert Maunder, Jon J Hunter, Bhadrak Okugeve, William Lancee, "Adult Attachment Measures: a 25-Year Review", *Journal of Psychosomatic Research*, 2010, Vol: 69, p. 419-432.

¹³⁴ Antigonos Sochos, "The Defining Constituents of Adult Attachment and Their Assessment", *Journal of Adult Development*, 2013, Vol:20(2), p. 87-99.

¹³⁵ Brennanvd, a.g.e., p.350-365.

¹³⁶ Tianyuan Li, Darius K-S Chan, "How Anxious and Attachment Affect Romantic Relationship Quality Differently: A Meta - Nalytic Review", *European Journal of Social Psychology*, 2012, Vol: 42, p. 406-419.

¹³⁷ Jennifer D. Monti, Karen D. Rudolph, "Emotional Awareness as a Hathway Linking Adult Attachment to Subsequent Depression", *Journal of Counseling Psychology*, 2014, Vol: 61(3), p. 374-382.

¹³⁸ Karen Goodall, "Individual Differences in the Regulation of Positive Emotion: the Role of Attachment and Self-Esteem", *Personality and Individual Differences*, 2015, Vol: 14, p. 208- 213.

¹³⁹ Adrienne M. Meier, Drew R. Carr, and Joseph M. Currier, "Attachment Anxiety and Avoidance in Coping With Bereavement: Two Studies", *Journal of Social and Clinical Psychology*, 2013, Vol: 32(3), p. 315-334.

¹⁴⁰ Jon G. Caldwell, Philip R. Shaver, "Exploring the Cognitive - Emotional Pathways Between Adult Attachment and Ego-Resiliency", *Individual Differences Research*, 2010, Vol:10(3) ,p. 141-152.

¹⁴¹ Uta-Susan Donges, Anne Jachmann, Anette Kersting, Boris Egloff, and Thomas Suslow, "Attachment Anxiety and Implicit Self-Concept of Neuroticism: Associations in Women But Not Men" *Personality and Individual Differences*, 2015, Vol: 72,p. 208-213.

¹⁴² Ravitz, vd., a.g.e., p.419-432.

¹⁴³ Brett D. M. Jones, Kevin K. Chopra, Jessica Grummitt, Arun Ravindran, and Robert D. Levitan, "Attachment Style at Discharge Predicts Depression Status four Months Following a 28-Day Alternative-Milieu Inpatient Program", *Asian Journal of Psychiatry*, 2014, Vol: 8, p.104- 105.

diğerlerine güvenmekte, diğerleri ile yakınlık kurmakta ya da samimiyet geliştirmekte isteksiz olurlar.^{146 147} Araştırmalar kaçınan kişilerin özellikle duygu kontrolü ve yönetimi konusunda hassas olduklarını göstermektedirler. Bu kişiler duygularını ifade etmenin olumlu bir sonuç doğuracağına dair bir inanç taşımazlar. Beklenti dahilinde bu kişiler çoğunlukla duygularını ve düşüncelerini birbirinden ayırırlar. Bu sebeple bu kişiler çoğunlukla duyguların bastırılması sonucu oluşan duygu yönetimi sorunu yaşarlar.¹⁴⁸

McWilliams ve Bailey ile Fraley ve Waller'ın ayrı çalışmalarda ifade ettiği gibi Bartholomew ve Horowitz modeli geniş bir kabul görmüştür ve araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır.^{149 150} Bu model, boyutsal yaklaşımı ve kategorik anlayışı birleştirmiştir ve ortaya bu iki anlayışın birleşik halinden yola çıkılarak kavramsallaştırılmış dört farklı bağlanma stili ortaya çıkmıştır. Bu bağlanma stilleri güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanmadır.

Güvenli bağlanma stili, düşük kaygı ve düşük kaçınma ile belirlidir ve bağlanma stilleri arasında en sağlıklı bağlanma şeklidir. Bu tarz bağlananların kaygı seviyesi ve kaçınma ihtiyaçları düşüktür. Bir başka ifade ile güvenli bağlananların hem kendilik algısı hem de başkalarını algılaması olumludur. Güvenli bağlanan kişiler kendi duygularını tanıma ve onları yönetmede oldukça başarılıdır. Benzer şekilde daha sağlıklı davranışlar gösterirken, zararlı davranışlardan kaçınma olasılıkları yüksektir. Güvenli bağlanma biçimi, kendini değerli hissetme ve sevebilir olduğu duygusunu genellikle diğer insanların kabul edici ve cevap vericiliğine dair beklentileriyle birleştirir.¹⁵¹

Güvenli bağlanmanın tam karşısı olan korkulu bağlanmada kaygı seviyesi ve kaçınma ihtiyacı en yüksek düzeydedir. Bu bağlanma stilindeki kişilerin, hem kendilik algısı hem de diğerlerini algılaması negatiftir. Her ne kadar bir ilişkiye

¹⁴⁴ Cheri L. Marmarosh, "Empirical Research on Attachment in Group Psychotherapy: Moving the Field Forward" *Psychotherapy*, 2014, Vol: 51(1), p. 88-92.

¹⁴⁵ Catarina Silva, Isabel Soares, And Francisco Esteves, "Attachment Insecurity and Strategies for Regulation: When Emotion Triggers Attention", *Scandinavian Journal of Psychology*, 2012, Vol: 53(1),p. 9-16.

¹⁴⁶ Tianyuan Li, Helene H. Fung, "How Avoidant Attachment Influences Subjective Well-Being: An Investigation About the Age And Gender Differences", *Aging & Mental Health*, 2014, Vol: 18(1), p. 4-10.

¹⁴⁷ Monti ve Rudolph, a.g.e., p.374-382.

¹⁴⁸ Marieke Dewitte, Jan De Houwer, Liesbet Goubert, and An Buysse, "A Multi-Modal Approach to the Study of Attachment-Related Distress", *Biological Psychology*, 2010, Vol: 85, p.149-162.

¹⁴⁹ Lachlan A. McWilliams, and Stephen J. Bailey, "Associations Between Adult Attachment Ratings and Health Conditions: Evidence From the National Comorbidity Survey Replication", *Health Psychology*, 2010, Vol:29(4), p.446-453.

¹⁵⁰ Chris R. Fraley, ve Niels G. Waller, *Adult Attachment Patterns: A Test of Typological Model. In: Simpson JA, Rholes WS, (Eds.) Attachment Theory and Close Relationships*, Guilford Press. New York, 1998, p.25-115.

¹⁵¹ Filiz Kökçü, Sermin Kesebir, İki Uçlu Olgular ve Çocuklarında Bağlanma Biçiminin Mizaç ve Klinik Özellikler ile İlişkisi: Kontrollü Bir Çalışma, *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt: 21 (4), 2010, s. 309-318.

girmek ve bağlanmak isteseler de ilişkiyi devam ettirebileceklerine dair ciddi kuşku taşıdıklarından ilişkilerden kaçınma eğilimi gösterirler. Korkulu bağlanma biçimi, kendini değersiz hissetme ve sevmeye layık görmeme duygusu ve diğerlerinin olumsuz, güvenilmez ve reddedici olarak algılanmasına yönelik beklentiler ile birleşir. Bu bağlanma biçimine sahip kişiler başkalarıyla yakın bağlar kurmaktan kaçınarak, başkalarından beklenen reddedilmeye karşı kendilerini korurlar.¹⁵²

Kayıtsız bağlanma modelinde kişinin kendilik imgesi olumluyken, diğerlerine dair olumsuz hisler beslerler. Bu tarz bağlanma düşük kaygı ve yüksek kaçınma ile karakterize edilir. Başkalarına duyulan güvensizlik, bu tarz kişilerin ilişkilerden kaçınması sonucunu doğurur. Kayıtsız bağlanma biçimi, kendini değerli hissetme ve sevebilir olduğu duygusunu diğer insanlara karşı olumsuz beklentilerle birleştirir. Kayıtsız bağlanma modeline sahip kişiler, yakın ilişkilerden kaçınarak, hayal kırıklıklarına karşı kendilerini korurlar, bağımsızlıklarını ve incinmezliklerini sürdürürler.¹⁵³

Saplantılı bağlanmada, yüksek kaygı ve düşük kaçınma söz konusudur. Bu kişilerin benlik imajı olumsuzdur. Saplantılı bağlanmada kişiler diğerlerine dair olumlu bir imaja sahiptirler. Saplantılı bağlanma stili; kendini değersiz hissetme (sevmeye layık görmeme) duygusuyla, başkalarına yönelik olumlu değerlendirmeleri yansıtır. Saplantılı bağlanma biçimine sahip olanlar kendilerine güveni az, başkalarını destekleyici olarak algılayan, bu destekten olumlu şekilde faydalanamayan, kendini açma düzeyleri az olan bireylerdir.¹⁵⁴

Bağlanmanın bu kuramsal çerçevesinden hareketle ortaya farklı ölçekler ortaya çıkmıştır. Bu ölçekler farklı alanlarda, farklı kullanım oranları bulmuşlardır.

2.2.3 Bağlanma Ölçekleri

Bağlanma çalışmaları ilk olarak Bowlby tarafından bebeklerde bağlanma sorunsalı ile başlamıştır. Daha sonra Ainsworth'un öncülüğünü yaptığı ve adına yabancı ortam dediği deneysel bir süreç ile araştırmalar derinlik kazandı. Ainsworth'un bu yaklaşımından sonra Main ve Solomon yaptıkları çalışmalar ile bağlanmaya güvensiz bağlanma adını verdikleri üçüncü bir kategori eklediler. Temel olarak bebeklerde ve çocuklarda bağlanma sorunsalı olarak başlayan bu yeni

¹⁵²Kesebir, a.g.e., s. 309-318.

¹⁵³Kesebir, a.g.e., s. 309-318.

¹⁵⁴Kesebir, a.g.e., s. 309-318.

çalışma alanı, Shaver ve Clark'ın da belirttikleri gibi daha sonra yetişkinlerde de ele alınmaya başlandı.¹⁵⁵

Yetişkinlerde bağlanma sorunu, ilk olarak Mary Main ve ark. tarafından “*Yetişkin Bağlanma Görüşmesi Ölçeği*” ile çalışıldı.¹⁵⁶ Bu çalışma yetişkinlerin çocukluk hatıralarından ve deneyimlerden yola çıkarak Ainsworth'un geliştirdiği üç bağlanma stili bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktaydı. Bir başka ölçek, “*Yetişkin Bağlanma Anketi*”, Hazan ve Shaver tarafından geliştirildi.¹⁵⁷ Yine Ainsworth'un sınıflandırmasını kullanan bu anket yaygın bir şekilde kullanıldı ve daha sonra geliştirilecek anketler için yol gösterici oldu. Collins ve Read daha sonra bu anketi sadeleştirerek 18 ifadeden oluşan ve adına “*Yetişkin Bağlanma Skalası*” olarak adlandırdıkları ölçeği geliştirdiler.¹⁵⁸ Diğer taraftan yetişkin bağlanma çalışmalarında ciddi bir etki yaratan ve kuramsal değişimlere de yol açan çalışma Bartholomew ve Horowitz tarafından yapıldı.

Bartholomew ve Horowitz'in geliştirdikleri temele yönelik bağlanma çalışmalarında başarının sırrı, ayrı birer kavram olarak görülen boyutların ve kategorilerin birleştirmesinde yatar. Bartholomew ve Horowitz'in geliştirdikleri dört-kategori modelinden hareketle geliştirilen dört farklı bağlanma enstrümanı bulunmaktadır.¹⁵⁹ Bu enstrümanlardan ikisi yarı yapılandırılmış görüşme formlarıdır. “*Akran Bağlanma Görüşme Formu*” bunlardan ilkidir. Bu bir saatlik görüşmede katılımcılar arkadaşlıkları ve romantik ilişkileri ile ilgili sorulara cevap verir. Benzer bir şekilde “*Aile Bağlanma Görüşmesi*” katılımcıların aileleri ile ilgili sorulara cevap vermeleri amacı ile hazırlanmıştır. Bu iki görüşme formu dışında iki adet ölçek bulunmaktadır. “*İlişki Ölçeği*” ve “*İlişki Skalası Ölçeği*” katılımcıların kendi kendilerine doldurdukları Likert tipi ölçeklerdir. Bu araştırmada İlişki Skalası Ölçeğinden yola çıkarak Türkçe'ye Sümer ve Güngör tarafından adapte edilen “İlişki Ölçekleri Anketi” kullanılmaktadır. Bu ölçek ile ilgili detaylı bilgi yöntem bölümünde verilmektedir.

¹⁵⁵ Philip R. Shaver, and Catherine Clark, *The Psychodynamics Of Adult Romantic Attachment*, J. Masling ve R. Bornstein, (Eds.) *Empirical Perspectives on Object Relations Theory*, Washington APA, D.C., 1994, p.105-156.

¹⁵⁶ George, Kaplan ve Main, a.g.e., p.1-17.

¹⁵⁷ Hazan ve Shaver, a.g.e., p.511-524.

¹⁵⁸ Nancy L. Collins and Stephen J. Read, “Adult Attachment, Working Models, and Relationship Quality in Dating Couples”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 1990, 58, s. 644-663.

¹⁵⁹ Griffin ve Bartholomew, “Models of the Self and Other: Fundamental Dimensions Underlying Measures of Adult Attachment”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 1994, Vol:67, 430-445.

Bağlanma kuramından da anlaşılacağı üzere bağlanma üzerinde etkili olan en önemli faktörlerden biri aile olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada bu ilişkinin çalışılması bir önemli ihtiyaç gibi durmaktadır.

2.2.4. Aile İşlevi ve Bağlanma

Yukarıda da ifade edildiği gibi bağlanma ve aile işlevleri arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Çeşitli araştırmalar bu önermeyi destekler niteliktedir. Örneğin Bowlby; Epstein ve ark.; Goldenberg ve Goldenberg aile işlevleri ve aile bireylerinin psikolojik sağlığı arasında bir bağlantı olduğunu savunurlar.^{160 161 162}

Aile işlevleri ve bağlanma kuramı arasındaki bağlantıda olgusal çalışmalar ile birlikte kuramsal bağlantı da bulunmaktadır. Stevenson-Hinde, McMaster Aile İşlevi modeli ile bağlanma arasındaki bağlantıyı inceler.¹⁶³ Bulduğu sonuçlar, alan yazınındaki beklentiler ile örtüşür niteliktedir. Stevenson-Hinde, Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından olan, “Duygusal Tepki Verebilme” ve “Gereken İlgii Gösterme” boyutları ile bağlanma güvenliği arasındaki bağlantının en güçlü bağlantı olduğunu belirtmiştir.

Donley, sağlıklı bağlanmanın en önemli etkeninin bağlanmanın geliştiği ortam ve bağlam olduğunu ifade eder.¹⁶⁴ Hem kuramsal hem de ampirik çalışmalar Donley'nin bu argümanını destekler niteliktedir.^{165 166} Daha da önemlisi, bu genel önermenin yanında aile işlevlerinin alt boyutları da bağlanma güvenliği için oldukça önemlidir. Kuramsal ve ampirik çalışmaların ortaya koyduğu bu bağın onaylanması ya da onaylanmaması bu çalışmanın temel amacıdır. Bunun için de bu çalışma; toplumsal yapı ve eğitim sistemi içerisinde nispeten daha marjinal bir noktada duran yurt öğrencilerini, aile yanında yaşayan öğrenciler ile kıyaslamaktadır.

¹⁶⁰ John Bowlby, *The Making and Breaking of Affectional Bonds*, Tavistock, New York, 1979, p.25-44.

¹⁶¹ Nathan B. Epstein, Duanne S. Bishop, Gabor Ryhan, Ivan Miller and Gabor Keithener, The McMaster Model View Of Health Family Functioning, F. Walsh (Ed), *Normal Family Processes* (2nded.), Guilford Press, New York, 1993, p.138-160.

¹⁶² Irene Goldenberg, Herbert Goldenberg, *Family Therapy: An Overview*, Pacific Grove, Brooks / Cole, CA, 1991, p.54-76.

¹⁶³ Joan Stevenson-Hinde, “Attachment Within Family Systems: An Overview”, *Infant Mental Health Journal*, 1990,11 (3), s. 218-227.

¹⁶⁴ Margaret G. Donley, “Attachment and the Emotional Unit”, *Family Process*, 1993, Vol: 32 (1), p.3-20.

¹⁶⁵ JohnByng-Hall, “Attachment Theory and Family Therapy: A Clinical View” *Infant Mental Health Journal*, 1990, p 11, p. 228-236.

¹⁶⁶Bradley J. Strahan, *Attachment Theory and Family Functioning: Expectations and Congruencies*, Australian Journal of Marriage & Family, 12fP, 1991 . p. 12-26.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİKLER

Bu bölümde araştırmanın deseni, evreni ve örnekleme, hipotezleri, veri toplamada kullanılan araçlar ve bu enstrümanlar ile ilgili bilgiler ve elde edilen verilerin analizi ele alınmaktadır.

3.1. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni; İstanbul ilinde bulunan yatılı bölümleri bulunan 31 lisenin öğrencileridir. Çalışmanın evreni bu liselerde bulunan bütün öğrencileri kapsamaktadır. Çalışma kapsamında, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yerel Etik Kurulu Başkanlığından alınan onay (EK A: İzinler) ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin doğrultusunda, araştırmanın sahası üç farklı lisede gerçekleştirilmiştir. (EK B: İzinler)

Araştırma kapsamında örneklem, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Beşiktaş ilçesi Kabataş Erkek Anadolu Lisesinde, Ortaköy Zübeyde Hanım Mesleki Teknik Anadolu Lisesinde ve Ziya Kalkavan Mesleki Teknik Anadolu Lisesinde okuyan 14-19 yaşları arasında öğrencilerden rastgele seçilmiştir. Saha çalışması aşamasında araştırma sonuçlarını etkileyecek düzeyde eksik ve hata tespit edilen 8 öğrencinin formu geçersiz sayılarak çalışma dışı bırakılmıştır. Çalışma kapsamında 396 kişi ile görüşme yapılmış ve ölçekler uygulanmış ancak bu öğrencilerden 388 tanesinin uygulamaları geçerli sayılıp değerlendirmeye alınmıştır.

3.2. Araştırmanın Tipi:

Bu çalışma kesitsel tipte hazırlanmış olup, ilişkisel ve tarama analizlerinden yararlanılan niceliksel bir araştırmadır. Bu bağlamda araştırmanın değişkenleri şu şekildedir.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri; yurttan kalan ve aile yanında yaşayan öğrenciler, bağımlı değişkenleri ise; bağlanma stilleri ve aile işlevi algısıdır.

Bu araştırma aynı zamanda aile işlevleri algısı ve bağlanma stilleri değişkenleri arasındaki ilişkiyi test etmekte ve bu testte yurttan kalan ve aile yanında yaşayan öğrenciler değişkeni kontrol değişkeni olarak da kullanılmaktadır.

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H2: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin korkulu bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H3: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin saplantılı bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H4: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin kayıtsız bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H5: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile problem çözme işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H6: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile iletişim işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H7: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile roller işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H8: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile duygusal tepki verebilme işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H9: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile gereken ilgiyi gösterme işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H10: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile davranış kontrolü işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H11: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile genel işlevler işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H12: Kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H13: Kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin aile işlevleri algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

H14: Aile işlevleri alt boyutları ile bağlanma stilleri alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde veri toplama araçlarından bahsedilmiştir.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların, cinsiyet, doğum yılı, okulları, bölümleri, sınıfları, anne-baba sağlık durumu, anne babanın öz ve üvey oluşları, anne babanın beraber mi ayrı mı oldukları, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, anne-baba çalışma durumu, hane geliri, yaşadığı yer gibi temel sosyo-ekonomik bilgiler bu form aracılığı ile elde edilmiştir. Bu form araştırmacı tarafından, alan yazınından ve tez danışmanının önerilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu form eklerde sunulmuştur. (EK C)

3.4.2. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)

Araştırmada çalışma grubunun bağlanma stillerini ölçmek amacı ile Bartholomew ve Horowitz tarafından geliştirilen "Relationship Scales Questionnaire"nin Türkçeye uyarlanması ve geçerlilik güvenirliliği Sümer ve Güngör tarafından yapılmıştır.^{167 168} İÖA'nın alt ölçeklerine ait iç tutarlılık katsayıları .27 ile .61 arasında değişmektedir. Ölçeğin test tekrar test güvenirliğinden elde edilen bağlanma stilleri arasındaki korelasyonlar .54 ile .78 arasında değişmektedir. Ölçeğin faktör yapısı incelendiğinde, birinci faktörün varyansının %43'ünü, ikinci faktörün ise %33'ünü açıkladığı görülmektedir. Birinci faktörde güvenli ve korkulu bağlanma stili, ikinci faktörde ise kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili yer almaktadır. Ölçek 17 maddeden oluşmakta, yönergesinde yer alan yakın duygusal ilişkilerden kasıt; romantik ilişkiler, arkadaşlık, dostluk ve benzeri ilişkileri kapsamaktadır. Bu ölçek bağlanma stillerini tanımlamayı amaçlamaktadır.

İlişki Ölçekleri anketinde 17 madde 4 bağlanma stili için kullanılmaktadır. Bu bağlanma stilleri; güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, kayıtsız bağlanma, saplantılı bağlanmadır. Korkulu bağlanmayı ifade eden sorular 1, 4, 9, 14; kayıtsız bağlanmayı ifade eden sorular 2, 5, 12, 13, 16; güvenli bağlanmayı ifade eden sorular 3, 7, 8, 10, 17; saplantılı bağlanmayı ifade eden sorular 6, 11, 15, 18. sorulardır. Ölçekteki her madde 1-7 arasında puan değeri almaktadır. Ölçekte yer alan bir madde (5. madde) 18. madde olarak aynen girilir. Çünkü hem saplantılı

¹⁶⁷ Kim Bartholomew, Leonard M. Horowitz, *Attachment Styles Among Young Adults: A Test Of A Four Category Model*, Journal of Personality and Social Psychology, 1991, Vol:61, p.226-241.

¹⁶⁸ Nebi Sümer ve Derya Güngör, "Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örneklemini Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma", *Türk Psikoloji Dergisi*, 1999, Vol:14(43), 71-106, p.72.

hem de kayıtsız bağlanma stili için kullanılmaktadır. Ölçekteki ters maddeler 7, 17, 18. maddelerdir. Güvenli bağlanma boyutu dışındaki faktörlerde puan artışı sağlıksız bağlanmayı işaret etmektedir. Ölçekten toplam puan elde edilmemekte, faktör puanları değerlendirilmektedir. Dört bağlanma stilini yansıtan sürekli puanlar bu stilleri ölçmeyi hedefleyen maddelerin toplanmasından ve bu toplamın her bir ölçekteki madde sayısına bölünmesinden elde edilmektedir. Böylece alt ölçeklerden alınabilecek puanlar 1 ile 7 arasında değişebilmektedir. Bu yolla elde edilen sürekli puanlar katılımcıları, bağlanma stilleri içerisinde gruplandırmak için de kullanılmaktadır. Gruplandırma sürecinde her bir katılımcı, en yüksek puana sahip olduğu bağlanma kategorisine atanmaktadır.¹⁶⁹

Bu araştırma kapsamında ilişki ölçekleri anketinin güvenilirliği için her bir alt boyutun Cronbach Alpha değerleri hesaplanmıştır. Buna göre güvenli bağlanma alt ölçeği için .37 ile; korkulu bağlanma alt ölçeği için .53; saplantılı bağlanma alt ölçeği için .61 ve kayıtsız bağlanma alt ölçeği için ise .52 olarak bulunmuştur. Bu form eklerde sunulmuştur. (EK D)

3.4.3. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Özgün adı “Family Assessment Device” (FAD) olan bu ölçek Epstein ve ark. tarafından aile fonksiyonlarını ölçmek amacı ile geliştirilmiştir.¹⁷⁰ Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü, Genel İşlevler olmak üzere 7 alt ölçek ve 60 madde içermekte ve aile üyelerinin kendi aileleriyle ilgili algılarını değerlendirmektedir. ADÖ’de bu yedi alt ölçeğin yanı sıra, ayrıca toplam puan üzerinden bir değerlendirme yapılmamaktadır. On iki yaş üzerindeki tüm aile bireylerine uygulanabilen bu ölçekte puanlar 1.00 (sağlıklı) ile 4.00 (sağlıksız) arasında değişmektedir. 2.00’nin üzerindeki puan ortalamaları aile işlevlerinde sağlıksızlığa doğru bir gidiş olduğunu göstermektedir. Özgün formuyla yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .78 olarak bulunmuştur. ADÖ ’nün alt testleri için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları ise Problem Çözme için .74; İletişim için .75; Roller için .72; Duygusal Tepki Verebilme için .83; Gereken İlgiyi Gösterme için .78; Davranış Kontrolü için .72; Genel İşlevler için ise .92 olarak bildirilmektedir.¹⁷¹

Bu çalışmada ölçeğin Bulut tarafından yapılan Türkçe uyarlaması

¹⁶⁹ Sümer ve Güngör, a.g.e., s.80.

¹⁷⁰ Nathan B. Epstein, Lawrence M. Baldwin and Duanne S.Bishop, “The MacMaster Family Assessment Device”, **Journal of Marital and Family Therapy**, 1983, Vol:9 (2) p.171-180.

¹⁷¹ Epstein, Balwin, ve Bishop, a.g.e., p.171-180.

kullanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği çalışması Gruplar Arası Ayrışma tekniğiyle sınanmıştır.¹⁷² Boşanma, kadın ve erkeğin artık birlikte yaşayamayacaklarına karar verdikleri zaman gerçekleştiğinden bu grupta aile işlevlerinin sağlıklı olduğu düşünüldükten ADÖ 25 boşanma sürecinde olan kadın veya erkeğe, 25 de normal evlilik sürecindeki kişilere uygulanmıştır. Her iki gruptan elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılık olup olmadığı t testi ile incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda boşanma sürecindeki aileler ile evli aileler arasında, problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alt ölçekleri için $p<.001$ düzeyinde davranış kontrolü için $p<.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

İkinci olarak ölçeğin yapı geçerliliği, Gruplar arası ayrışma yöntemiyle ailelerinde psikolojik problemi olan ve olmayan aile üyelerine uygulanmıştır. Ankara Üniversitesi Psikiyatri Kliniğinden 1985-1988 yılları arasında yatarak tedavi görmüş 100 hastanın ailelerinde 15 yaş üzerindeki hasta hariç herkese ADÖ verilmiştir (190 kişi). Hasta aileleriyle aynı semtte oturan ve ailelerinde psikolojik problemlili üyesi bulunmayan 70 aileye de (170 kişi) aynı yöntemle ölçek uygulanmıştır. Elde edilen veriler t testi ile incelenmiştir. Analizler sonucunda psikolojik problemlili üyesi bulunan aileler ile psikolojik problemlili üyesi bulunmayan aileler arasında duygusal tepki verme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alt ölçeklerinde $p<.0001$ düzeyinde; iletişim, roller ve davranış kontrolü alt ölçeklerinde $p<.001$ düzeyinde ve problem çözme alt ölçeğinde $p<.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Her iki grup puanları arasında anlamlı bir farklılık olması ölçeğin grupları birbirinden manidar düzeyde ayırt ettiğini göstermektedir.

Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliğini incelemek amacıyla ADÖ ölçeği, halen evli bulunan 25 kişiye “Evlilik Yaşam Ölçeği”¹⁷³ ile birlikte uygulanmıştır. Evlilik yaşam doyum ölçeği 10 maddeden oluşan, kişinin evlilikteki doyumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçek olduğundan, ADÖ’nün sadece “Genel Fonksiyonlar” alt ölçeği ile karşılaştırılmıştır. Her iki ölçeğin aralarındaki korelasyon değerinin .66 olduğu görülmüştür.

Ölçeğin puan değişmezliğini incelemek amacıyla Aile Değerlendirme Ölçeği, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu öğrencileri ve çalışanlarından meydana gelen 51 kişiye üç hafta ara ile üç kez uygulanmış, öğrencilerin ADÖ’nün her iki uygulamasından aldıkları puanların korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Bu

¹⁷² Bulut, a.g.e., s.12.

¹⁷³ Esin Tezer, “Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği”, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt:2, sayı:7, 1996, s.1-7.

Çalışmada ölçeğin, test tekrar test güvenirlik katsayısının alt testler için .62 ile .89 arasında değiştiği görülmektedir. Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları ise Problem zme için .80; İletişim için .71; Roller için .42; Duygusal Tepki Verebilme için .59; Gereken İlgii Gösterme için .38; Davranış Kontrolü için .52; Genel İşlevler için ise .86 olarak saptanmıştır. Aynı çalışmada ölçeğin, ailesinde ruh sağlığı bozuk bir üyenin olduğu ailelerle, böyle bir üyenin bulunmadığı aileleri de birbirinden ayırt edebildiği bildirilmektedir. Bu sonuçlar ölçeğin bu konularda güvenirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu form eklerde sunulmuştur. (EK E)

3.5. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler IBM SPSS istatiksel paket programı kullanılarak yapılmıştır. Analizlerde üç farklı veri tipinden yararlanılmıştır.

Öncelikle betimsel veriler elde edilmiştir. Gruplar arasındaki farklılıkları izlemek için bağımsız gruplar t-testinden yararlanmıştır. Aile işlevleri alt ölçekleri ile bağlanma boyutları arasındaki ilişkinin tespiti için, Pearson korelasyon katsayısından yararlanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin analizi yapılmaktadır. Analizler iki bölüm halinde sunulmaktadır. Birinci bölümde araştırmının ilk dört sorusu ile birlikte örneklemin demografik özellikleri ve bunlarla ilgili analizler bulunmakta ikinci bölümde ise araştırmının hipotezleri test edilmekte ve bulgular sunulmaktadır.

4.1. Demografik Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılanların demografik verileri bulunmakta ve bu verilerden hareketle çıkarımlarda bulunulmaktadır.

Tablo 1: Örneklemin Demografik Özellikleri (s=388)

		S	%
Cinsiyet	Erkek	176	45.4
	Kız	212	54.6
Sınıf	9. sınıf	148	38.1
	10. sınıf	77	19.9
	11. sınıf	78	20.1
	12. sınıf	85	21.9
Doğum Yılı	1998	10	2.6
	1999	33	8.5
	2000	98	25.3
	2001	119	30.7
	2002	127	32.7
	2003	1	.3

		S	%
Kaç kardeş oldukları	Tek Çocuk	53	13.7
	2 Kardeş	236	60.8
	3 Kardeş	70	18.0
	4 Kardeş	27	7.0
	5 Kardeş ve üzeri	2	.5
Ebeveynlerin durumu	İkisi de Sağ	377	97.2
	Anne Sağ Değil	9	2.3
	Baba Sağ Değil	1	.3
	İkisi de Yaşamıyor	1	.3
Ebeveynler Beraber	Birlikte	331	85.3
	Ayrı	46	11.9
	Eksik Veri	11	2.8
Ebeveynler Öz	İkisi de Öz	387	99.7
	Anne Öz	1	.3
Hane Geliri	1300 ve altı	51	13.1
	1300-2499	81	20.9
	2500-3999	84	21.6
	4000-5999	87	22.4
	6000 ve üstü	85	21.0
Yaşadığı Yer	Aile ile Birlikte	209	53.9
	Yurtta	179	46.1

Araştırmaya toplam 388 lise öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların 179'u yurtta kalırken, 209'u aile yanında yaşamaktadır. Katılımcıların 176'sı (%45.4) erkeklerden, 212'si ise (%54.6) kızlardan oluşmuştur. Katılımcıların doğum yılları, bir başka ifade ile yaşları lise yaşına uygun bir dağılım göstermiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%89.9) 2000 yılı ve sonrasında doğmuştur. Bu da katılımcı yaşlarının, genellikle 14-17 arasında olduğunu göstermektedir. Katılımcıların her sınıftan temsili sağlanmış olmakla birlikte büyük çoğunluğun 9. sınıflardan olduğu gözlenmektedir. En yüksek katılım %38.1 ile 9. sınıflardan olmuşken diğer sınıflardan katılım da homojen bir dağılım gözlenmektedir.

Katılımcıların ailelerine ilişkin verilerde katılımcıların hemen hemen hepsinin anne ve babasının sağ olduğu dikkati çekmektedir. Bu oran %97.2 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan 9 katılımcının (%2.3) annesi hayatını kaybetmişken, 1 katılımcının (%0.3) ise babası hayatını kaybetmiştir. Hem annesini hem de babasını kaybeden katılımcı sayısı da 1 olmuştur. Öte taraftan katılımcıların neredeyse hepsi öz anne ve babaya sahiptirler. Bu rakam 387 (%99.7) olmuştur. Sadece bir katılımcı üvey babaya sahiptir. Benzer bir şekilde çoğu katılımcının anne ve babası beraberdir. Anne ve babası ayrı olan katılımcı sayısı 46 (%11.9) olmuştur. 11 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmıştır. Katılımcılar çoğunlukla az çocuklu ailelerde büyümüşlerdir. Tek çocuk olan katılımcı sayısı 53 (%13.7), iki kardeş olan katılımcı sayısı 236 (%60.8), üç kardeş olan katılımcı sayısı 70 (%18), dört kardeş olan katılımcı sayısı 27 (%7) ve 5 kardeş ve üzeri olan katılımcı sayısı 2 (%0.5) olmuştur. Hane geliri dağılımına baktığımızda; en düşük hane gelirine sahip oran en düşük (%13.1) olarak gerçekleşmişken, orta-alt (%20.9), orta (%21.6), orta-üst (%22.4) ve üst (21.9) gelirli aile çocuklarının dağılımı benzer olmuştur. Son olarak katılımcıların kaldıkları yer ile ilgili veriler elde edilmiştir. Katılımcının kaldığı yer bu araştırmanın bağımsız değişkeni olduğundan oldukça önemlidir. Bu bağlamda temsiliyete özellikle dikkat edilmiştir. Katılımcıların 209'u (%53.9) ailesi ile birlikte yaşarken, 179 katılımcı (%46.1) okul yurtlarında kalmaktadır. Bu oranlar eşit temsil oranının yakalandığını ifade etmektedir.

Bu demografik bulguların yanı sıra çalışmada betimleyici istatistiklerden yararlanılarak cevap aranan dört farklı soru daha bulunmaktadır.

- ***Aile yanında yaşayan liseli ergenlerin bağlanma stilleri nelerdir?***

Bu soruya cevaben katılımcıların doldurduğu ilişki ölçekleri anketinden elde edilen verilerden yararlanılmaktadır.

Tablo 2: Aile yanında yaşayan liseli ergenlerin bağlanma stili puanları

	S	Ortalama	Standart Sapma
Korkulu Bağlanma	209	3.70	1.10
Kayıtsız Bağlanma	209	4.46	1.07
Güvenli Bağlanma	209	3.43	1.15
Saplantılı Bağlanma	209	3.72	1.10

Tablo 2 aile yanında yaşayan liseli ergenlerin bağlanma stilleri puanlarını göstermektedir. Buna göre elde edilen puanlar birbirine yakındır. Katılımcıların korkulu bağlanma ortalamaları 3.70 (SS=%1.10), kayıtsız bağlanma ortalamaları 4.46 (SS=%1.07), güvenli bağlanma ortalamaları 3.43 (SS=%1.15), ve saplantılı bağlanma oranları 3.72 (SS=%1.10) olarak gerçekleşmiştir. Tablodan da görüldüğü üzere ailelerinin yanında yaşayan liseli ergenlerin en yüksek ortalaması kayıtsız bağlanma olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların hangi bağlanma stiline sahip olduğunun belirlenmesinde en yüksek puan alınan bağlanma kategorisine bakılır.¹⁷⁴ Bu durumda aile yanında yaşayan liseli ergenler genel olarak kayıtsız bağlanma stiline sahiptirler. Bunun yanında ikinci en yüksek puanın saplantılı bağlanmaya ve en düşük puanın güvenli bağlanmaya ait olması dikkat çekicidir.

- ***Aile yanında yaşayan liseli ergenlerin aile işlevleri algıları nasıldır?***

Bu sorunun cevaplanmasında aile işlevleri ölçeğinden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Aile işlevleri ölçeği temel olarak yedi alt ölçeğin birleşiminden meydana gelir. Her alt ölçek kendi içinde ayrı bir değerlendirmeye tabi tutularak, ölçülen işlevlerin sağlıklı olup olmadığına bakılır. Elde edilen puanlar 2'nin altında ise işlevin sağlıklı olduğu belirtilir, 2'nin üzerinde ise işlevin sağlıklı olmadığına karar verilir.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Itır Tarı Cömert ve Kültegin Ögel, "Madde Kullanan Ergenlerin Bağlanma Stilleri", *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 2014, Cilt:1(1), s. 9-40.

¹⁷⁵ Epstein, Balwin, ve Bishop, a.g.e., s.171-180.

Tablo 3: Aile yanında yaşayan liseli ergenlerin aile işlevleri puanları

	S	Ortalama	Standart Sapma	Alfa (Test Değeri =2)
Problem Çözme	209	1.96	.60	.295
İletişim	209	2.57	.37	.000
Roller	209	2.84	.35	.000
Duygusal Tepki Verebilme	209	2.86	.38	.000
Gereken İlgiyi Gösterme	209	2.98	.48	.000
Davranış Kontrolü	209	2.88	.40	.000
Genel İşlevler	209	2.53	.26	.000

Tablodan da anlaşılabacağı üzere aile yanında kalan liseli ergenlerin aile işlevleri genel olarak sağlıklıdır. Problem çözme işlevi ortalaması 1.96 (SS=%0.60), iletişim işlevi ortalaması 2.57 (SS=%0.37), roller işlevi ortalaması 2.84 (SS=%0.35), duygusal tepki verebilme işlevi ortalaması 2.86 (SS=%0.38), gereken ilgiyi gösterebilme işlevi ortalaması 2.98 (SS=%0.48), davranış kontrolü işlevi 2.88 (SS=%0.40) ve genel işlevler ortalaması 2.53 (SS=%0.26) olarak gerçekleşmiştir. Elde edilen puanlara sınır değeri 2'den farklı olup olmadığını anlamak için t-testi yapılmıştır. Buna göre problem çözme ortalaması tam sınırda kalırken, diğer işlevlerin sağlıksızlık yönünde 2'den anlamlı derecede farklılaştığı tespit edilmiştir. Bir başka ifade ile aile yanında yaşayan liseli ergenlerin aile işlevlerinin iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutları sağlıklıdır. Problem çözme işlevi ise 2 değerinin altında kaldığı için sağlıklıdır.

- ***Yurtta yaşayan liseli ergenlerin bağlanma stilleri nelerdir?***

Bu soruda yurtta yaşayan liseli ergenlerin bağlanma stilleri, ilişki ölçeğinden elde edilen verilerden yola çıkılarak bulunmuştur. Tablo 4'de bu bulgular sunulmuştur.

Tablo 4: Yurtta yaşayan liseli ergenlerin bağlanma stilleri puanları

	S	Ortalama	Standart Sapma
Korkulu Bağlanma	179	3.86	1.24
Kayıtsız Bağlanma	179	4.37	1.19
Güvenli Bağlanma	179	3.54	1.17
Saplantılı Bağlanma	179	3.90	1.11

Tablo 4'te yurtta yaşayan liseli ergenlerin bağlanma stilleri puanları izlenmektedir. Buna göre elde edilen puanlar birbirine yakın seyretmektedir. Katılımcıların korkulu bağlanma ortalamaları 3.86 (SS=%1.24), kayıtsız bağlanma ortalamaları 4.37 (SS=%1.19), güvenli bağlanma ortalamaları 3.54 (SS=%1.17), ve saplantılı bağlanma oranları 3.90 (SS=%1.11) olarak gerçekleşmiştir. Tablodan da görüldüğü üzere yurtta yaşayan liseli ergenlerin en yüksek ortalaması kayıtsız bağlanma olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların hangi bağlanma stiline sahip olduğunun belirlenmesinde en yüksek puan alınan bağlanma kategorisine bakıldığından, yurtta yaşayan liseli ergenlerin kayıtsız bağlanma stiline sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanında ikinci en yüksek puanın saplantılı bağlanmaya ve en düşük puanın güvenli bağlanmaya ait olması dikkat çekicidir. Yurtta kalan öğrencilerin bağlanma stilleri ile aileleri yanında kalan öğrencilerin bağlanma stilleri birbirine benzemektedir.

- ***Yurtta yaşayan liseli ergenlerin aile işlevleri algıları nelerdir?***

Burada yurtta yaşayan ergenlerin aile işlevleri algıları değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Katılımcıların aile değerlendirme ölçeğine verdikleri yanıtlardan elde edilen puanların ortalamaları, literatürde sınır olarak kabul edilen 2 değeri ile t-testi kullanılarak test edilmiştir. Tablo 5'te bu ortalamalar ile birlikte t-testi sonucu elde edilen alfa değerleri gösterilmektedir.

Tablo 5: Yurtta yaşayan liseli ergenlerin aile işlevleri puanları

	S	Ortalama	Standart Sapma	Alfa (Test Değeri =2)
Problem Çözme	179	1.94	.66	.237
İletişim	179	2.55	.40	.000
Roller	179	2.80	.39	.000
Duygusal Tepki Verebilme	179	2.86	.38	.000
Gereken İlgiyi Gösterme	179	3.10	.46	.000
Davranış Kontrolü	179	2.96	.34	.000
Genel İşlevler	179	2.52	.22	.000

Yurtta kalan liseli ergenlerin elde ettikleri puanlar aile yanında yaşayan liseli ergenlerin elde ettiği puanlar ile benzeşmektedir. Tablodan da anlaşılacağı üzere yurtta kalan liseli ergenlerin aile işlevleri genel olarak sağlıklıdır. Problem çözme işlevi ortalaması 1.94 (SS=%0.66), iletişim işlevi ortalaması 2.55 (SS=%0.40), roller işlevi ortalaması 2.80 (SS=%0.39), duygusal tepki verebilme işlevi ortalaması 2.86 (SS=%0.38), gereken ilgiyi gösterebilme işlevi ortalaması 3.10 (SS=%0.46), davranış kontrolü işlevi ortalaması 2.96 (SS=%0.34) ve genel işlevler ortalaması 2.52 (SS=%0.22) olarak gerçekleşmiştir. Elde edilen puanların sınır değer 2'den farklı olup olmadığını anlamak için t-testi yapılmıştır. Buna göre problem çözme ortalaması sağlıklı olarak değerlendirilirken, diğer işlevlerin sağlıksızlık yönünde 2'den anlamlı derecede farklı olduğu görülmüştür. Bir başka ifade ile yurtta yaşayan liseli ergenlerin aile işlevlerinin iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutları sağlıklıdır. Problem çözme işlevi ise 2 değerinin altında kalmıştır. Bir başka ifade ile problem çözme işlevi algısı sağlıklıdır.

Bu bölümde araştırmanın temel demografik bulguları sunulmuştur. Bu bulgulara göre katılımcı temsiliyeti güçlü bir şekilde sağlanmıştır ve dağılımlar normaldir. Buna ek olarak hem aile yanında yaşayan liseli ergenler, hem de yurtta yaşayan liseli ergenler kayıtsız bağlanma stiline sahiptirler. Her iki grup için de

sağlıksız aile işlevlerinden söz etmek mümkündür. Yapılan analizlere göre gruplar, problem çözme işlevi hariç diğer işlevlerinin sağlıksız olduğuna dair bir algıya sahiptirler. Kısacası, katılımcılar sağlıksız aile işlevi algılarına sahiptirler ve kayıtsız bağlanmaktadır. Bu genel özelliklere sahip iki grubun bir birinden farklılaşması ve bağlanma ile aile işlevi arasındaki ilişki hipotezler yolu ile test edilmektedir.

4.2. Hipotez Testleri

Bu bölümde araştırmanın hipotezlerine ilişkin yapılan testler ve bulgular sunulmuştur.

H1: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 6: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri arasındaki fark t-testi.

Yaşadığı Yer		S	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ortalaması
Güvenli Bağlanma	Aile ile Birlikte	209	3.43	1.15	.080
	Yurttta	179	3.54	1.17	.087

		Levene Var. Eşitliği		t-testi			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Güvenli Bağlanma	Eşit Var.	.190	.663	-.950	386	.343	-.11
	Eşit Olmayan Var.			-.949	375.173	.343	-.11

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Güvenli Bağlanma	Eşit Var.	.12	-.34	.12
	Eşit Olmayan Var.	.12	-.35	.12

Tablo 6'da aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenler arasındaki güvenli bağlanma değişkenine göre fark testi izlenmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin bağlanma ortalaması 3.43 (SS=1.15) iken, yurttta yaşayanların ortalaması 3.54 (SS=1.17) ile biraz daha yüksektir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.05$ düzeyinde anlamlı değildir ($p=.343$). Bu da H_1 hipotezinin reddedilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre, aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H2: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin korkulu bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 7: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin korkulu bağlanma düzeyleri arasındaki fark t-testi

		S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Yaşadığı Yer					
Korkulu Bağlanma	Aile ile Birlikte	209	3.71	1.10	.08
	Yurttta	179	3.86	1.24	.09

		Levene Var. Eşitliği		t-testi			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Korkulu Bağlanma	Eşit Var.	2.976	.085	-1.33	386	.182	-.16
	Eşit Olmayan Var.			-1.32	358.839	.186	-.16

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Korkulu Bağlanma	Eşit Var.	.12	-.39	.08
	Eşit Olmayan Var.	.12	-.39	.08

Tablo 7’de aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin korkulu bağlanma değişkenine göre aralarındaki farka ilişkin test görülmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin korkulu bağlanma ortalaması 3.71 (SS=1.10) iken, yurttta yaşayanların ortalaması 3.86 (SS=1.24) ile biraz daha yüksektir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.05$ düzeyinde anlamlı değildir ($p=.182$). Bu da H2 hipotezinin reddedilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre, aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin korkulu bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H3: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin kayıtsız bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 8: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin kayıtsız bağlanma düzeyleri arasındaki fark t-testi

Yaşadığı Yer		S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Kayıtsız Bağlanma	Aile ile Birlikte	209	4.46	1.10	.07
	Yurttta	179	4.37	1.19	.09

		Levene Var. Eşitliği		t-testi			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Kayıtsız Bağlanma	Eşit Var.	2.790	.096	.771	386	.44	.09
	Eşit Olmayan Var.			.764	360.969	.45	.09

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Kayıtsız Bağlanma	Eşit Var.	.11	-.14	.31
	Eşit Olmayan Var.	.12	-.14	.32

Tablo 8'de aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin kayıtsız bağlanma değişkenine göre aralarındaki farka ilişkin test görülmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin kayıtsız bağlanma ortalaması 4.46 (SS=1.10) iken, yurttta yaşayanların ortalaması 4.37 (SS=1.19) olarak gerçekleşmiştir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.05$ düzeyinde anlamlı değildir ($p=.44$). Bu da H_3

hipotezinin reddedilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre, aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin kayıtsız bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H4: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin saplantılı bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 9: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin saplantılı bağlanma düzeyleri arasındaki fark t-testi

Yaşadığı Yer		S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Saplantılı Bağlanma	Aile ile Birlikte	209	3.72	1.09	.07
	Yurttta	179	3.90	1.11	.08

		Levene Var.		t-testi			
		Eşitliği					
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Saplantılı Bağlanma	Eşit Var.	.832	.362	-1.62	386	.11	-.18
	Eşit Olmayan Var.			-1.62	374.527	.11	-.18

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Saplantılı Bağlanma	Eşit Var.	.11	-.40	.04
	Eşit Olmayan Var.	.11	-.40	.04

Tablo 9'da aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin saplantılı bağlanma değişkenine göre aralarındaki farka ilişkin test görülmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin saplantılı bağlanma ortalaması 3.72 (SS=1.09) iken, yurttta yaşayanların ortalaması 3.90 (SS=1.11) olarak gerçekleşmiştir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.05$ düzeyinde anlamlı değildir ($p=.11$). Bu da H4 hipotezinin reddedilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre, aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin saplantılı bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H5. Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile problem çözme işlevi algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 10: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin problem çözme işlevi algıları arasındaki fark t-testi

Yaşadığı Yer		S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Problem Çözme	Aile ile Birlikte	209	1.96	.60	.04
	Yurttta	179	1.95	.66	.05

		Levene Var. Eşitliği		t-testi			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Problem Çözme	Eşit Var.	.957	.329	.230	386	.818	.02
	Eşit Olmayan Var.			.229	364.091	.819	.02

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Problem Çözme	Eşit Var.	.06	-.11	.14
	Eşit Olmayan Var.	.06	-.11	.14

Tablo 10'da aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin problem çözme işlevi değişkenine göre aralarındaki farka ilişkin test görülmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin problem çözme işlevi algıları ortalaması 1.96 (SS=.60) iken, yurttta yaşayanların ortalaması 1.95 (SS=.66) olarak gerçekleşmiştir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.05$ düzeyinde anlamlı değildir ($p=.818$). Bu da H5 hipotezinin reddedilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre, aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin problem çözme işlevi algıları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H6: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile iletişim işlevi algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 11: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin iletişim işlevi algıları arasındaki fark t-testi

Yaşadığı Yer		S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
İletişim	Aile ile Birlikte	209	2.56	.38	.03
	Yurttta	179	2.56	.40	.03

		Levene Var. Eşitliği		t-testi			
		F	Sig.	t	Df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
İletişim	Eşit Var.	1.104	.294	.229	386	.819	.01
	Eşit Olmayan Var.			.227	366.853	.820	.01

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
İletişim	Eşit Var.	.04	-.07	.09
	Eşit Olmayan Var.	.04	-.07	.09

Tablo 11’de aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin iletişim işlevi değişkenine göre aralarındaki farka ilişkin test görülmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin iletişim işlevi algıları ortalaması 2.56 (SS=.38) iken, yurttta yaşayanların ortalaması da 2.56 (SS=.40) olarak gerçekleşmiştir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.05$ düzeyinde anlamlı değildir ($p=.819$). Bu da H_6 hipotezinin reddedilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre, aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin iletişim işlevi algıları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H7: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin roller işlevi algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 12: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin roller işlevi algıları arasındaki fark t-testi

Yaşadığı Yer		S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Roller	Aile ile Birlikte	209	2.84	.35	.02
	Yurtta	179	2.80	.39	.03

		Levene Var. Eşitliği		t-testi			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Roller	Eşit Var.	4.089	.044	1.174	386	.241	.044
	Eşit Olmayan Var.			1.166	363.287	.244	.044

		t-testi		
			%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Roller	Eşit Var.	.04	-.03	.12
	Eşit Olmayan Var.	.04	-.03	.12

Tablo 12’de aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin roller işlevi değişkenine göre aralarındaki farka ilişkin test görülmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin roller işlevi algıları ortalaması 2.84 (SS=.35) iken, yurttta yaşayanların ortalaması 2.80 (SS=.39) olarak gerçekleşmiştir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.05$ düzeyinde anlamlı değildir ($p=.241$). Bu da H_0

hipotezinin reddedilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre, aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin roller işlevi algıları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H8: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile duygusal tepki verebilme işlevi algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 13: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin duygusal tepki verebilme işlevi algıları arasındaki fark t-testi

Yaşadığı Yer		S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Duygusal Tepki Verebilme	Aile ile Birlikte	209	2.86	.38	.03
	Yurttta	179	2.86	.38	.03

		Levene Var. Eşitliği		t-testi			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Duygusal Tepki Verebilme	Eşit Var.	.267	.606	-.062	386	.950	-.002
	Eşit Olmayan Var.			-.062	376.200	.950	-.002

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Duygusal Tepki Verebilme	Eşit Var.	.04	-.08	.07
	Eşit Olmayan Var.	.04	-.08	.07

Tablo 13'de aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin duygusal tepki verebilme işlevi değişkenine göre aralarındaki farka ilişkin test görülmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin duygusal tepki verebilme işlevi algıları ortalaması 2.86 (SS=.38) iken, yurttta yaşayanların ortalaması 2.86 (SS=.38) olarak gerçekleşmiştir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.05$ düzeyinde anlamlı değildir ($p=.950$). Bu da H8 hipotezinin reddedilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre, aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin duygusal tepki verebilme işlevi algıları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H9: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile gereken ilgiyi gösterme işlevi düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 14: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin gereken ilgili gösterme işlevi algıları arasındaki fark t-testi

Yaşadığı Yer		S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Gereken İlgiliyi Gösterme	Aile ile Birlikte	209	2.98	.48	.03
	Yurttta	179	3.10	.46	.03

		Levene Var. Eşitliği		t-testi			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Gereken İlgiliyi Gösterme	Eşit Var.	.799	.372	-2.635	386	.009	-.13
	Eşit Olmayan Var.			-2.645	381.467	.009	-.13

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Gereken ilgiyi gösterme	Eşit Var.	.05	-.22	-.03
	Eşit Olmayan Var.	.05	-.22	-.03

Tablo 14'te aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin gereken ilgiyi gösterme işlevi değişkenine göre aralarındaki farka ilişkin test görülmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin gereken ilgiyi gösterme işlevi algıları ortalaması 2.98 (SS=.48) iken, yurttta yaşayanların ortalaması 3.10 (SS=.46) olarak gerçekleşmiştir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.01$ düzeyinde anlamlıdır ($p=.009$). Bu da H9 hipotezinin kabul edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin gereken ilgiyi gösterme işlevi algıları arasında anlamlı bir fark vardır. Yurttta kalan ergenlerin gereken ilgiyi gösterme algıları sağlıksızlık yönünde daha yüksektir. Aile yanında yaşayan ergenlerin gereken ilgiyi gösterme algıları yurttta yaşayan ergenlere göre daha sağlıklıdır.

H10: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin davranış kontrolü işlevi algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 15: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin davranış kontrolü işlevi algıları arasındaki fark t-testi

Yaşadığı Yer		S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Davranış Kontrolü	Aile ile Birlikte	209	2.88	.40	.03
	Yurttta	179	2.96	.34	.03

		Levene Var. Eşitliği		t-testi			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Davranış Kontrolü	Eşit Var.	4.172	.042	-2.28	386	.023	-.09
	Eşit Olmayan Var.			-2.30	385.980	.022	-.09

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Davranış Kontrolü	Eşit Var.	.04	-.16	-.12
	Eşit Olmayan Var.	.04	-.16	-.13

Tablo 15'te aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin davranış kontrolü işlevi değişkenine göre aralarındaki farka ilişkin test görülmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin gereken ilgiyi gösterme işlevi algıları ortalaması 2.88 (SS=.34) iken, yurttta yaşayanların ortalaması 2.96 (SS=.40) olarak gerçekleşmiştir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.05$ düzeyinde anlamlıdır ($p=.023$). Bu da H_{10} hipotezinin kabul edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin gereken davranış kontrolü algıları arasında anlamlı bir fark vardır. Yurttta kalan ergenlerin davranış kontrolü algıları sağlıksızlık yönünde daha yüksektir. Aile yanında yaşayan ergenlerin davranış kontrolü algıları yurttta yaşayan ergenlere göre daha sağlıklıdır.

H11: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin aile genel işlevler işlevi algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 16: Aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin genel işlevler algıları arasındaki fark t-testi

Yaşadığı Yer		S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Genel İşlevler	Aile ile Birlikte	209	2.53	.26	.02
	Yurtta	179	2.52	.22	.02

		Levene Var. Eşitliği		t-testi			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Genel İşlevler	Eşit Var.	2.301	.130	.363	386	.717	.01
	Eşit Olmayan Var.			.367	385.999	.714	.01

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Genel İşlevler	Eşit Var.	.02	-.04	.06
	Eşit Olmayan Var.	.02	-.04	.06

Tablo 16’de aile yanında yaşayanlar ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin genel işlevler değişkenine göre aralarındaki farka ilişkin test görülmektedir. Aile yanında yaşayan ergenlerin genel işlevler algıları ortalaması 2.53 (SS=.26) iken, yurttta yaşayanların ortalaması 2.52 (SS=.22) olarak gerçekleşmiştir. T-testi sonuçlarına göre aradaki bu fark $p=.05$ düzeyinde anlamlı değildir ($p=.717$). Bu da H_{10}

hipotezinin reddedilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre aile yanında yaşayan liseli ergenler ile yurttta yaşayan liseli ergenlerin genel işlevler algıları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H12: Kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 17: Kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin bağlanma stilleri ve aralarındaki fark

Cinsiyet		S	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Korkulu Bağlanma	Kız	212	3.94	1.20	.08
	Erkek	176	3.59	1.10	.08
Kayıtsız Bağlanma	Kız	212	4.46	1.13	.08
	Erkek	176	4.38	1.13	.08
Güvenli Bağlanma	Kız	212	3.57	1.20	.08
	Erkek	176	3.38	1.11	.08
Saplantılı Bağlanma	Kız	212	3.79	1.06	.07
	Erkek	176	3.82	1.16	.09

		Levene Var.		t-testi			
		Eşitliği					
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Korkulu Bağlanma	Eşit Varyans	1.629	.203	2.986	386	.003	.35
	Eşit Olmayan Varyans			3.01	382.267	.003	.35
Kayıtsız Bağlanma	Eşit Varyans	.062	.804	.675	386	.500	.08
	Eşit Olmayan Varyans			.675	372.92	.500	.08
Güvenli Bağlanma	Eşit Varyans	.408	.523	1.594	386	.112	.19
	Eşit Olmayan Varyans			1.605	381.20	.109	.19
Saplantılı Bağlanma	Eşit Varyans	.565	.453	-.295	386	.768	-.03
	Eşit Olmayan Varyans			-.293	357.83	.770	-.03

		t-testi		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Korkulu Bağlanma	Eşit Varyans	.12	.12	.58
	Eşit Olmayan Varyans	.12	.12	.58
Kayıtsız Bağlanma	Eşit Varyans	.12	-.15	.30
	Eşit Olmayan Varyans	.12	-.15	.30
Güvenli Bağlanma	Eşit Varyans	.12	-.04	.42
	Eşit Olmayan Varyans	.12	-.04	.42
Saplantılı Bağlanma	Eşit Varyans	.11	-.26	.19
	Eşit Olmayan Varyans	.11	-.26	.19

Tablo 17’de kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin bağlanma stili ve bu iki grup arasındaki fark izlenmektedir. Daha önce ki testlerde çalışmaya katılan bireylerin genel olarak kayıtsız bağlanma stiline sahip oldukları ortaya çıkmıştı. Katılımcıları kız ve erkek olarak alt gruplara ayırdığımızda ortaya çıkan sonuç değişmemektedir. Her iki grubun da en yüksek puana sahip olduğu bağlanma stiline benzer şekilde kayıtsız bağlanma olduğu görülmektedir. Kızların ortalaması 4.46 (SS=1.13) ve erkeklerin ortalaması 4.38 (SS=1.13) olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte en yüksek ikinci ortalama sahip bağlanma stiline gruplar arasında bir fark gözlenmektedir. Buna göre, kızlarda kayıtsız bağlanmadan sonra en yüksek çıkan bağlanma stili korkulu bağlanma iken erkeklerde saplantılı bağlanmadır. Her iki grubun ortalama puanın en düşük olduğu bağlanma stili ise güvenli bağlanma olarak bulunmuştur. Gruplar arasındaki farka bakıldığında ise iki grup arasında ciddi bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. İki grup sadece korkulu bağlanma stiline farklılaşmaktadır. Kızlar erkeklerden daha fazla korkulu bağlanmaktadır ($p=.003$). Diğer bağlanma stillerinde gruplar arasında herhangi anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu durumda H13 hipotezimiz üç bağlanma stili (kayıtsız, saplantılı ve güvenli) için reddedilmekteyken, korkulu bağlanma stili için ise geçerli olmaktadır.

H13: Kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin aile işlevleri algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 18: Kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin aile işlevleri algıları ve aralarındaki fark

Tablo 18 de kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin aile işlevi algıları ve bu algılar arasındaki fark izlenmektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere işlevler yorumlanırken 2 değeri eşik olarak kabul edilir. Bu değer üzerinde ortalamaya sahip olan işlevler sağlıklı olarak kabul edilirken, aşağısında olan değerler ise sağlıklı olarak kabul edilir. Buna göre, her iki grupta iki değerinden problem çözme işlevi haricindeki diğer bütün işlevlerde anlamlı derecede farklıdır ($p<.000$). Yani hem kızların hem erkeklerin iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, ve genel işlevler algıları sağlıklı yöndedir. Bunların dışında kalan problem çözme işlevi ise sınır değer olan ikiden anlamlı derecede farklılık göstermemiştir ($p=.875$). Bir başka ifade ile grupların problem çözme işlevi algıları 2 değerinden küçüktür yani sağlıklıdır. Öte taraftan gruplar arasındaki farka bakıldığında roller işlevi algısı dışında herhangi bir fark olmadığı görülmektedir.

Kızlar (2.86, ss=.37) ve erkekler (2.78, ss=.37) arasındaki roller işlevi algısı anlamlı derecede farklılaşmaktadır ($p=.035$). Bu iki grup arasındaki 0.8'lik fark anlamlı bulunmuştur. Buna göre kızların roller işlevi algısı erkeklerinkinden anlamlı derecede sağlıksızlık yönünde daha yüksektir. Bununla birlikte bu farkın çokta büyük olmadığını belirtmekte fayda vardır.

	Cinsiyet	S	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ort.	Sig. (2-tailed)
Problem Çözme	Kız	212	1.99	.65	.04	.875
	Erkek	176	1.89	.59	.05	
İletişim	Kız	212	2.58	.37	.02	.000
	Erkek	176	2.54	.41	.03	
Roller	Kız	212	2.86	.37	.03	.000
	Erkek	176	2.78	.37	.03	
Duygusal Tepki Verebilme	Kız	212	2.87	.36	.02	.000
	Erkek	176	2.85	.40	.03	
Gereken İlgii Gösterme	Kız	212	3.07	.46	.03	.000
	Erkek	176	2.99	.50	.04	
Davranış Kontrolü	Kız	212	2.94	.35	.02	.000
	Erkek	176	2.89	.40	.03	
Genel İşlevler	Kız	212	2.54	.25	.02	.000
	Erkek	176	2.50	.23	.02	

Şu ana kadar yapılan testler, gruplar arasındaki farkların ortaya çıkarılması amacı ile gerçekleştirildi. Ancak görüldüğü üzere gruplar arasında çok büyük farklılıklar ortaya çıkmamıştır. Araştırmaya katılan bireylerin bağlanma stilleri ve aile işlevi algısı birbirine oldukça benzemektedir. Bu da bu grupların çalışma öncesinde oluşturulan hipotezlerin aksine birbirine benzediği anlamına gelmektedir. Bu durumda grup ayrımı yapmadan değişkenler arasındaki bağlantının test edilmesi faydalı olacaktır.

		Levene		t-testi			
		Varyans Testi					
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Ort. Farkı
Problem Çözme	Eşit Varyans	1.008	.316	1.498	386	.135	.10
	Eşit Olmayan Varyans			1.511	382.316	.132	.10
İletişim	Eşit Varyans	1.828	.177	.898	386	.370	.04
	Eşit Olmayan Varyans			.891	359.895	.374	.04
Roller	Eşit Varyans	.047	.829	2.112	386	.035	.08
	Eşit Olmayan Varyans			2.110	371.621	.035	.08
Duygusal Tepki Verebilme	Eşit Varyans	.695	.405	.319	386	.750	.01
	Eşit Olmayan Varyans			.315	354.157	.753	.01
Gereken İlgiyi Gösterme	Eşit Varyans	1.548	.214	1.428	386	.154	.07
	Eşit Olmayan Varyans			1.417	359.171	.157	.07
Davranış Kontrolü	Eşit Varyans	3.436	.065	1.218	386	.224	.05
	Eşit Olmayan Varyans			1.203	350.412	.230	.05
Genel İşlevler	Eşit Varyans	1.204	.273	1.571	386	.117	.04
	Eşit Olmayan Varyans			1.581	380.641	.115	.04

Değişkenler arasındaki bağlantının gücünü ve yönünü belirlemek için Pearson momentler çarpımı korelasyonu testi gerçekleştirildi. Korelasyonlar Tablo 19'da matris şeklinde görülmektedir. Buna göre değişkenler arasındaki korelasyon çoğunlukla anlamlıdır. Bağlanma alt boyutları kendi aralarında anlamlı bir korelasyona sahiptir. Örneğin Korkulu bağlanma ve kayıtsız bağlanma pozitif yönde anlamlı bir korelasyona sahiptir ($r=.39$, $p<.001$). Benzer şekilde korkulu bağlanma

ile saplantılı bağlanma arasında yine pozitif yönde anlamlı bir korelasyon mevcuttur ($r=.25$, $p<.001$).

		t-tesİ		
		Std. Hata Farkı	%95 Güven Aralığı	
			Alt	Üst
Problem Çözme	Eşit Varyans	.06	-.03	.22
	Eşit Olmayan Varyans	.06	-.02	.22
İletişim	Eşit Varyans	.04	-.04	.11
	Eşit Olmayan Varyans	.04	-.04	.11
Roller	Eşit Varyans	.04	.01	.15
	Eşit Olmayan Varyans	.04	.01	.15
Duygusal Tepki Verebilme	Eşit Varyans	.04	-.06	.09
	Eşit Olmayan Varyans	.04	-.06	.09
Gereken ilgiyi Gösterme	Eşit Varyans	.05	-.03	.17
	Eşit Olmayan Varyans	.05	-.03	.17
Davranış Kontrolü	Eşit Varyans	.04	-.03	.12
	Eşit Olmayan Varyans	.04	-.03	.12
Genel İşlevler	Eşit Varyans	.02	-.01	.09
	Eşit Olmayan Varyans	.02	-.01	.09

Güvenli bağlanma beklenti dahilinde olmak üzere kayıtsız ve korkulu bağlanma ile negatif yönde anlamlı bir korelasyona sahiptir (sırası ile $r=-.17$, $p<.001$ ve $r= -.11$, $p<.005$). Ancak şaşırtıcı bir şekilde güvenli bağlanma ile saplantılı bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı korelasyon çıkmıştır ($r=.38$, $p<.001$).



	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1-Korkulu Bağlanma	1	.39**	-.11*	.25**	.11*	-.06	-.12*	-.13**	-.25**	-.07	-.13*
2-Kayıtsız Bağlanma	.39**	1	-.17**	.34**	.13*	-.14**	-.13*	-.11*	-.24**	-.05	-.15**
3-Güvenli Bağlanma	-.11*	-.17**	1	.38**	.05	-.10*	-.13*	-.09	-.07	-.13*	-.07
4-Saplantılı Bağlanma	.25**	.34**	.38**	1	.09	-.18**	-.22**	-.11*	-.21**	-.20**	-.13
5-Problem Çözme	.11*	.13*	.05	.85	1	.15**	-.20**	-.14**	-.27**	.08	-.15**
6-İletişim	-.06	-.14**	-.10*	-.18**	.15**	1	.23**	.25**	.26**	.33**	.22**
7-Roller	-.12*	-.13*	-.13*	-.22**	-.20**	.23**	1	.38**	.46**	.33**	.43**
8-Duygusal Tepki Verebilme	-.13**	-.11*	-.09	-.11*	-.14**	.25**	.39**	1	.42**	.29**	.42**
9-Gereken İlgiyi Gösterme	-.25**	-.24**	-.07	-.21**	-.27**	.26**	.46**	.42**	1	.22**	.44**
10- Davranış Kontrolü	-.07	-.05	-.13*	-.19**	.08	.33**	.33**	.29*	.22**	1	.31**
11- Genel İşlevler	-.13	-.15**	-.07	-.13	-.15**	.22**	.43**	.42**	.44**	.31**	1

Tablo 19: Değişkenler arasındaki korelasyon. * p<.05, ** p<.01

Diğer taraftan aile işlevi alt boyutları arasında ortaya çıkan korelasyonlar, bağlanma değişkenleri arasında ortaya çıkan korelasyondan biraz daha güçlü olmuştur. Örneğin genel işlevler değişkeni problem çözme değişkeni haricindeki diğer aile işlevi değişkenleri ile pozitif yönlü anlamlı bir korelasyon içerisindedir. Benzer şekilde gereken ilgiyi gösterme değişkeni ile roller ve duygusal tepki verebilme değişkenleri arasında orta kuvvette pozitif yönlü anlamlı bir korelasyon mevcuttur (sırası ile $r=.46$, $p<.001$ ve $r=.42$, $p<.001$). Bu korelasyonlar bütün korelasyonlar içerisinde en güçlü korelasyonlar olmuştur. Aile işlevleri içerisinde problem çözme işlevi; roller, duygusal tepki verebilme ve gereken ilgiyi gösterme işlevleri ile negatif yönde bir korelasyona sahiptir.

Son olarak bağlanma ve aile işlevleri arasındaki korelasyonlar çok zayıf olma eğilimi göstermiştir. Örneğin korkulu bağlanma ile roller, duygusal tepki gösterebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler arasında anlamlı ve çok zayıf bir ilişki vardır. Bu ilişki beklenti dahilinde negatif yönlüdür. Kayıtsız bağlanma da korkulu bağlanma gibi bir eğilim içerisindedir; anlamlı, çok zayıf ve negatif yönlü. Güvenli bağlanma değişkeni tüm bağlanma tipleri içerisinde aile işlevleri ile kurulan en zayıf korelasyona sahiptir. Sadece üç işlevle, iletişim, roller ve genel işlevler, negatif yönlü ve çok zayıf bir korelasyona sahiptir. Saplantılı bağlanma aile işlevlerinin, problem çözme hariç, hepsi ile negatif yönlü ve zayıf anlamlı bir korelasyona sahiptir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma, yurttan ve aile yanında kalan liseli ergenlerin bağlanma stilleri ve aile işlevi algıları arasındaki ilişkiyi konu almıştır. Aile işlevi algısı McMaster Aile İşlevi Modelinin Türkçe uyarlaması olan Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılarak tanımlanmış ve araştırılmıştır. Bulut tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan ölçek; Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgii Gösterme, Davranış Kontrolü, Genel İşlevler olmak üzere 7 alt ölçek ve 60 madde içermektedir. Aile Değerlendirme Ölçeği; aile üyelerinin kendi aileleriyle ilgili algılarını değerlendirmektedir.¹⁷⁶ Diğer taraftan bağlanma stilleri İlişki Ölçekleri Anketi aracılığı ile tanımlanmıştır. Sümer ve Güngör tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan ölçekte güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, kayıtsız bağlanma ve saplantılı bağlanma olmak üzere dört bağlanma stili bulunmaktadır. Ölçek 17 maddeden oluşmakta, yakın duygusal ilişkilerden kastedilen ise, arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. İlişki Ölçekleri Anketi bağlanma stillerini tanımlamayı amaçlamaktadır.¹⁷⁷

Araştırmaya toplam 388 lise öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların 179'u yurttan kalırken, 209'u aile yanında yaşamakta, 176'sı erkek, 212'si ise kızlardan oluşmaktadır. Katılımcılar 14-17 yaş aralığında bulunmaktadır. Katılımcıların ailelerine ilişkin verilerde; katılımcıların %97.2'sinin oranıyla hem anne hem baba hayattadır, %99.7'si öz anne ve babaya sahiptir, %11.9'u anne ve babalarının ayrı olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar çoğunlukla az çocuklu ailelerde büyümüşlerdir. Katılımcıların %60.8'i iki kardeş olduğunu belirtmiştir. Hane geliri dağılımında orta ve üst gelir grubunun baskın olduğu söylenebilir. Katılımcıların %65'inin hane geliri 2500- 6000 tl ve üstü olarak belirlenmiştir.

Toplumun mikro düzeyde bir yansıması olan aile, toplumun yeniden üretimi ve sağlıklı işlemesi için çok önemli roller üstlenir. Aile içerisinde sağlıklı ilişkiler, güzel bir iletişim ve doğru yönlendirmelerin olması kişinin nasıl bir insan olacağı ile yakından ilgilidir. Başka bir deyişle; bireylerin, hayatlarının ilerleyen bölümlerini nasıl geçireceği aile içindeki gelişimine bağlıdır. Bu gelişimin en önemli ayaklarından biri, bireylerin ilişkilerinde kurdukları bağlanma stilleridir. Bireylerin kişilik özellikleri ve bağlanma stillerinin temelleri ailede atılmaktadır.

Kişilerin, bakım veren kişi tarafından ihtiyaçlarının karşılanma niteliği ve sıklığı ile mizaç özelliklerinin bileşkesi olarak bağlanma stilleri oluşur. Güvenli bağlanma stilleri, sağlıklı aile yapılarına ve işlevlerine derinden bağlıdır. Donley

¹⁷⁶ Bulut, a.g.e., s.1-13.

¹⁷⁷ Sümer ve Güngör, a.g.e., s.80.

güvenli bağlanmanın en önemli etkeninin, bağlanmanın geliştiği ortam ve bağlam olduğunu ifade eder.¹⁷⁸ Daha da önemlisi bu genel önermenin yanında, aile işlevlerinin alt boyutları da bağlanma güvenliği için oldukça önem arz etmektedir. Çeşitli araştırmalarda bağlanma stillerinin aile işlevlerinden etkilendiğine dair veriler söz konusudur.¹⁷⁹ Dolayısıyla aile işlevleri bağlanma üzerinde etkilidir diyebiliriz. Bu çalışmanın bulguları bu önermeyi genel olarak desteklemekle birlikte, alana ilişkin yeni bakış ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu yeni bakış ihtiyacı; kuşkusuz kuramsal açılımlar gerektirdiği ölçüde, yöntembilimsel farklılıklar da gerektirmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarının da ortaya koyduğu gibi, sorunun derinlemesine incelenmesi artık bir ihtiyaçtır. Bu bağlamda araştırma yöntemlerinde çeşitliliğe gitmek, elde edilecek anlamın derinleşmesine de katkıda bulunacaktır. Bu sayede kuramsal açılımlar da elde etmek mümkün olacaktır. Bu bölümde yürütülen tartışmalar genel olarak bu ihtiyacı vurgulamaktadır.

Bağlanma stilleri, kişinin içten ve samimi ilişkiler kurabilme, tutarlı davranışlar sergileyebilme, kendini sevme ve kabul etme, yaşama pozitif bakış açısı ile bakabilme, zorluklar karşısında esnek tutum gösterebilme, problem çözebilme kabiliyeti, sağduyu sahibi olma, gerektiğinde destek alabilme, özgüven, sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirebilme derecesi gibi bir dizi yaşam tutumlarını yakından etkiler.

Bağlanma sistemi erken çocukluk döneminde oluşur ve insan yaşamı boyunca çok önemli bir yere sahiptir. Ergenlik döneminde kişide oluşan ruhsal ve fiziksel değişikliklerle, kişinin bağlanma sisteminde de bir takım farklılaşmalar oluşur. Bu dönemde kişinin bağlanma figürü, bağlanma ilişkisi niteliği, bağlanmanın tanımlayıcı öğeleri ve bağlanma etkileşimi değişiklik gösterir.¹⁸⁰ Sonuç olarak, ergenlik dönemi özelliklerini göz önünde bulundurduğumuzda; hızlı geçişin yaşandığı bu dönemde bağlanma ile ilgili dinamiklerin de değişiklik gösterdiği ve yakından etkilendiğini söylemek yanlış olmaz.

Ergenlik döneminde, gençlerin okul ya da akademik nedenlerle aile yanında kalmaları ya da ailelerinden uzaklaşmaları söz konusu olabilmektedir. Bu araştırmada gençlerin ailelerinden ayrılabilme kapasiteleri, özgür bağımsız yaşayabilme durumları ile bağlanma stilleri arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığı, ergenin aile işlevi algısı ile aileden ayrılma potansiyeli arasında bir ilişkinin olup olmadığı, bağlanma stilleri ile aile işlevi algısı arasındaki ilişkinin niteliği,

¹⁷⁸ Margaret. G. Donley, "Attachment and the Emotional Unit", *Family Process*, 1993, Vol:32 (1), s. 3-20.

¹⁷⁹ Joan Stevenson-Hinde, "Attachment Within Family Systems: An Overview", *Infant Mental Health Journal*, 1990, Vol:11 (3), p: 218-227.

¹⁸⁰ Nükhet Onur, Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006, s.29 (Yüksek Lisans Tezi)

bağlanma ve aile işlevi algısında cinsiyet faktörünün etkisi gibi sorulara yanıt aranmıştır. Başka bir deyişle bu araştırmada kişinin sahip olduğu bağlanma stiline ve aile işlevi algısının, ailesinden uzaklaşabilmesi ya da ayrılabilmesini kolaylaştıran bir unsur olup olmadığı ve bağlanma stilleri ve aile işlevi algısı ilişkisinin ne olduğu ve cinsiyet faktörünün bu iki değişkeni nasıl etkilediği sorularına yanıtlar aranmıştır. Ayrıca araştırmanın ergenlik döneminde olan gençlerle yapılmasının amacı bağlanma dinamiklerinin değişikliğe uğradığı bu dönem üzerinden bağlanma ve aile işlevi algısını yorumlayabilmektir. Ailenin yapısı, değerleri, tutumları ve o ailedeki bireylerin farklı kişilik özellikleri, kişilerin aileden ayrılabilme ya da ayrılamama paternleri üzerinde etkili olabilir ve bu kişilerin farklı aile işlevi algıları ve farklı bağlanma stillerine sahip olması beklentisini doğurabilir. Ancak ilerleyen sayfalarda da detaylı olarak tartışıldığı üzere, bu çalışma kapsamında görüşülen bireylerin bağlanma stilleri ve aile işlevi algıları olarak birbirlerine benzedikleri bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında değerlendirmeye tabi tutulan yurttaki kalma-aile yanında yaşama ve cinsiyet değişkenlerinin ciddi bir fark yaratmadığı görülmektedir. Bu da çalışmaya katılan bireyleri benzeştiren farklı değişkenlerin olduğunu düşündürmektedir.

Yurttaki kalan ve aile yanında yaşayan liseli ergenlerin bağlanma stilleri ve aile işlevi algılarını karşılaştıran ve aralarındaki ilişkiye bakan ilk çalışma olan bu araştırmada; yurttaki kalan öğrencilerin, aile yanında yaşayan öğrenciler ile genel olarak benzeştiği görülmüştür. Aşağıda araştırmanın alt problemlerinin bulguları ile ilgili sonuçlar ve araştırmanın genel bulguları tartışılmıştır.

Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurttaki Yaşayan Liseli Ergenlerin Bağlanma Düzeyleri Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Bu hipotezlerde iki grup arasındaki bağlanma düzeyleri arasındaki fark izlenmeye çalışılmıştır. Bulgular yurttaki ve aile yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stillerinde birbirinden farklılaşmadığını göstermiştir. Yurttaki ve aile yanında kalan öğrenciler için kayıtsız bağlanma, oranı en yüksek bağlanma stildir. Kayıtsız bağlanmayı; saplantılı bağlanma, korkulu bağlanma ve güvenli bağlanma takip etmektedir. Bu bulgular ışığında; yurttaki ve aile yanında kalan öğrencilerin bağlanma stilleri arasında herhangi bir fark bulunmadığı ve örneklem grubumuzdaki öğrencilerin genel olarak güvensiz bağlanma stiline sahip olduğu söylenebilir.

Genel açıdan bakıldığında yurttaki yaşayan öğrencilerin ailelerinden uzakta olması sebebi ile bağlanma stillerinin aile yanında yaşayan bireylerden farklı olması beklenebilir. Bunun yanında aile yanında yaşayan bireylerin daha güvenli bağlanma

tarzlarına sahip olmasını beklemek akla yatkın görünmektedir. Ancak çalışma sonuçları iki grup arasında bir fark olmadığı gibi, araştırma ölçeklerinin uygulandığı bireylerin büyük çoğunluğunun bağlanma stillerinin kayıtsız bağlanma olduğu, yani aslında güvensiz bir bağlanma tarzına sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgu, iki grubun bir birbirine benzemesine sebep olan farklı faktörlerin olduğunu ifade etmesi açısından önemlidir.

Örnekleminizin; Beşiktaş ilçesinde öğrenim gören, sosyo-ekonomik düzeyi orta-üst seviye olan, akademik başarısı yüksek olan ve sadece lise döneminde yurttan kalan öğrencilerden oluşmasından kaynaklı olarak; yurttan kalan ve aile yanında yaşayan öğrenciler arasında kayıtsız, saplantılı, korkulu ve güvenli bağlanma düzeyinde anlamlı bir fark olmayabilir ve araştırma sadece örnekleminizde yer alan kişilerin profillerini yansıtmış olabilir. Bu örnekte güvensiz bağlanma biçiminin hakim olduğu göz önüne alınarak, sosyo-ekonomik seviye ve akademik başarının güvenli bağlanma düzeyi üzerinde olumsuz etkisi olduğu düşünülebilir.

Öğrencilerin büyük bölümünde hakim olan bağlanma stili olan kayıtsız bağlanmanın temel özellikleri; bireysel iş yapabilme, yardım almama, özgüven ve yakınlık kurmaktan kaçınmadır. Bu özellikler de temelde yardım ihtiyacı hissetmeyen bu iki grubun ailelerinden ayrı yaşama tercihlerinde bir farklılaşma yaşanmamasını beraberinde getirmiş olabilir. Araştırmada her bağlanma stili, yurttan kalan ya da aile yanında yaşayan iki grupta da eşit oranlarda temsil edilmektedir. Bu da ergenlik dönemindeki lise öğrencilerinde aileden ayrılabilme potansiyeli harici farklı dinamiklerin daha etkili olduğunu düşündürmektedir. Bu bulgularla, ergenlerin yaşadıkları yer ve ailelerinden ayrı kalabilme kapasitelerini kayıtsız bağlanma stilinden bağımsız olarak değerlendirmek gerektiğini söyleyebiliriz.

Örnekleminizde yer alan ergenlerin, ergenlik dönemine has özelliklerden olan; duygu yoğunluğunda artmanın, ayrılma-bireyselleşmenin, çatışmanın ve kimlik krizinin en yoğun yaşandığı dönemde olması ayrıca ergenlik döneminde bağlanmanın tanımlayıcı öğeleri açısından bakıldığında; özerkliğini kabul ettirme ve duygusal bağ kurma, bağlanma ilişkisinin niteliği açısından; karşılıklılık, bağlanma figürü açısından; akran-arkadaş, bağlanma etkileşimleri açısından ise; içsel temsil edilebilirlik özellikleri gösterdiği alan yazınında mevcuttur.^{181 182} Dolayısıyla ergenlik dönemi özellikleri yurttan kalan ve aile yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stillerine etki etmiş ve karıştırıcı bir faktör olarak sonuçları etkilemiş olabilir. Daha

¹⁸¹ E. H. Erikson, *“Childhood and Society”*, W. W. Norton & Company, New York, 1965.

¹⁸² Onur, a.g.e., s.29.

açık bir ifade ile; ölçek sorularına bağlanma dinamikleri dışında, ergenlik gibi bazı faktörlerle cevap verilmesi, ergenliğe özgü özelliklerin bağlanma davranışı olarak yorumlanmasına yol açmış ve sonuçları etkilemiş olabilir. Bu varsayımdan yola çıkarsak, bireylerin bulunduğu yaş dilimi özelliklerinin, yurttan ve aile yanında yaşayan öğrencilerin bağlanma stilleri üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bir başka ifade ile çalışmaya katılan bireylerin hepsinin ergenlik döneminde olmaları, grupların benzeşmesine sebep olmaktadır. Bu noktadan hareket ile ergenlik önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gelişimsel farklılıkların potansiyel olarak yaratabileceği etkilerin yanı sıra, bu tarz nicel odaklı çalışmalarda sıklıkla gözden kaçırılan şey; sosyal ve kültürel etmenlerin bu grupları benzeştirme potansiyelidir. Günümüzde; sosyo-kültürel özelliklerden belirleyici bir faktör olarak teknoloji ön plana çıkmaktadır. Özellikle teknolojinin boyutsal olarak küçülmesi, etkinlik ve çeşitlilik olarak büyümesi ve gelişmesi, farklı grupların benzer deneyimler ve gündelik pratikler yaşamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın iki grubunu benzeştiren günümüz teknolojisinin varlığından ve yarattığı yalnızlaştırıcı etkilerinden söz etmek mümkündür. Sosyal medya teknolojilerinin yarattığı kendilik biçimi daha çok yalnız, duyarsız ve kendisi dışındakini önemsemeyen bireyler temelinde şekillenmektedir. Dolayısı ile kültürel ve gündelik hayatımızın önemli bir unsuru olan teknolojinin bu sonuçta etkili olduğunu varsaymak mümkündür. Bir diğer etmenin okul kültürü olabileceği düşünülmektedir. Bilindiği üzere okulların en temel ve önemli işlevlerinden biri, kişileri benzeştirmek ve belirli normlar etrafında şekillendirmektir. Bu noktada benzer okullarda okuyan katılımcıların birbirine benzemesi, mantıklı bir açıklama gibi görünmektedir.

Kimi araştırmacılar tarafından bağlanmanın çocukluk döneminde başlayıp değişmediği söylenmesine rağmen, kimi araştırmacılar tarafından da bağlanma sisteminin zaman içerisinde değişikliğe uğradığı ifade edilmektedir. Araştırmamızın sonuçlarına göre; yurttan ve aile yanında yaşayan ergenlerin bağlanma stillerinde farklılaşma yaşamamaları, bağlanma sisteminin farklı yaş gruplarında değişme özelliği gösterebileceği şeklinde yorumlanabilir. Başka bir deyişle, örneklem grubumuzun ergenlik döneminde olmasından kaynaklı, bağlanma sisteminde ergenlik dönemine has özelliklerin koşulladığı bir farklılaşma yaşanmış olması olasıdır. Bu durum yurttan ve aile yanında kalan öğrencilerin bağlanma stilleri açısından farklılaşmamasını koşullamış olabilir. Bu etmen ergenlik sonrasında değişebilir ya da aynı kalabilir.

Sonuç olarak; ergenlik dönemindeki bireylerin bağlanma stillerinin, yurttan da aile yanında kalmaları üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir. Literatürde bu yönde yapılan bir çalışmaya rastlanmadığından bu bulguya destek olarak sunulabilecek bir çalışma da bulunmamaktadır.

Aile Yanında Yaşayan Liseli Ergenler İle Yurttan Yaşayan Liseli Ergenlerin Aile İşlevi Algıları Arasında Anlamlı Bir Fark Var mıdır?

Yurttan kalan ve aile yanında yaşayan ergenlerin aile işlevi algılarının karşılaştırılmasında; alt ölçeklerden gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü işlevlerinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Gereken ilgiyi gösterme işlevi ve davranış kontrolü işlevi her iki grup içinde sağlıklı aile işlevlerini işaret ederken, bu iki alt boyut için de; yurttan yaşayanların aile yanında yaşayanlara oranla anlamlı olarak daha çok sağlıklı işlevlere sahip olduğu sonucu bulunmuştur. Bu iki alt boyut haricindeki problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme ve genel işlevler alt boyutlarında yurttan kalan ve aile yanında yaşayan ergenler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Genel olarak bu alt ölçeklerin sağlıklı-sağsızlık boyutunda yapılan değerlendirmede problem çözme işlevi sağlıklı olarak değerlendirilirken, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler sağsızlık boyutunda değerlendirilmiştir.

Aile işlevleri alt alanlarından yurttan ve aile yanında yaşayan öğrencilerde anlamlı farklılık bulunmayan işlevlerin kısa tanımları şöyledir; “Problem çözme işlevi algısı; ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak ortaya çıkmaktadır. Sorunun ortaya çıkışından çözümlenmesine kadar olan dönemi kapsar” İletişim işlevi algısı, aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişi yapma biçimini ifade eder. Ölçekte iletişim işlevi algısı ölçülürken ailenin etkili iletişim içinde olup olmadığı ölçülmektedir. Roller işlevi algısı, ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıplarını ifade eder. Duygusal tepki verebilme işlevi algısı, farklı uyaranlara uygun tepkiyi gösterebilme kabiliyetine vurgu yapar. Refah duyguları ve acil durum duyguları şeklinde ikiye ayrılır. Genel işlevler algısı ise, aile değerlendirme ölçeğinin 6 alt boyutunun hepsine karşı geliştirilen tutumları kapsar.¹⁸³

Yurttan kalan ve aile yanında yaşayan ergenlerin farklılaştığı iki işlevden biri olan gereken ilgiyi gösterme işlevi algısında, yurttan yaşayan ve aile yanında kalan ergenlerin her ikisinin de gereken ilgiyi gösterme işlevi algıları sağsızlık yönünde

¹⁸³ Bulut, a.g.e., s.7-8.

olmasına rağmen yurttan kalan ergenlerin bu boyutla ilgili algıları anlamlı olarak daha sağlıklı bulunmuştur. Gereken ilgiyi gösterme işlevi algısı, “aileyi oluşturan bireylerin birbirlerine gösterdikleri alaka, sevgi ve bakımı ifade eder. Sağlıklı aileler üyelerine orta derecede ilgi gösterir.”¹⁸⁴ Bu da aile yanında yaşayan ergenlerin, ailelerinin yanında yaşamaları, sürekli yakın ve bire bir temas içerisinde olmalarından kaynaklı gereken ilgiyi gösterme işlevi algılarının yurttan kalanlara göre daha az sağlıklı olduğunu düşündürmektedir.

Yurttan kalan ve aile yanında yaşayan ergenlerin farklılaştığı ikinci işlev olan davranış kontrolü işlevi algısı, aile üyelerinin fiziksel olarak tehlikeli, psikobiyolojik ve sosyalleşmeyi içeren durumlar karşısındaki tutumlarını ifade eder. Sağlıklı aileler esnek davranış kontrolü yaklaşımını göstermektedir.¹⁸⁵ Farklılaşan ikinci aile işlevi olan bu işlevde, yurttan kalan ve aile yanında yaşayan ergenlerin her ikisinin de davranış kontrolü işlevi algıları sağlıklılık yönünde olmasıyla birlikte, yurttan kalan ergenlerin davranış kontrolü işlevi algıları, anlamlı olarak daha sağlıklı bulunmuştur. Bu da, aile yanında yaşayan ergenlerin aileleri ile birlikte yaşamalarından kaynaklı, acil durumlarda ne yapacaklarını yurttan yaşayan ergenlere göre daha iyi bildiklerini, kuralların kendi yaşamları için gerekli olduğunu daha fazla içselleştirdiklerini ve kendilerini tehlikelerden koruma reflekslerinin daha gelişmiş olduğunu göstermektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda aile yanında yaşayan ergenlerin, yurttan yaşayan ergenlere göre aileleriyle sürekli yakın temasta olmalarından kaynaklı oto-kontrol sistemlerinin yurttan yaşayan ergenlere göre daha gelişmiş olduğunu söyleyebiliriz. Yurttan kalan öğrencilerin uymak zorunda oldukları kuralların daha fazla ve katı olması, bu kuralları ihlal ettikleri takdirde maruz kaldıkları prosedürlerden kaynaklı öğrencilerin davranış kontrolü işlevi algıları evde kalan öğrencilere göre daha sağlıklı olmasını etkilemiş olabilir. Buradan hareketle yurttan kalan öğrencilerin cezadan kaçınma refleksiyle hareket ettiği ve oto-kontrol sistemlerinin daha az geliştiği düşünülmektedir. Bu iki boyut dışında kalan beş boyutta gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Aile işlevi algılarının genel olarak sağlıklı olma eğilimi taşıması dikkat çekici bir bulgudur. Yurttan ve aile yanında yaşayan ergenlerin iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler algıları düzeylerinin sağlıklı olduğu bulgusu üzerinden ya ailenin bu sürece yeterince ve uygun yöntemlerle müdahil olmadığını ya da ergenin farklı değişkenlere bağlı olarak aileyi bu sürecin dışında tutmaya çalıştığını söyleyebiliriz.

¹⁸⁴ Bulut, a.g.e., s.8.

¹⁸⁵ Nathan B. Epstein, Lawrence M. Baldwin and Dianne S.Bishop, “The MacMaster Family Assessment Device”, **Journal of Marital and Family Therapy**, 1983, Vol:9 (2) p. 171-178.

Örnekleminizin; Beşiktaş ilçesinde öğrenim gören, sosyo-ekonomik düzeyi orta-üst seviye olan, akademik başarısı yüksek olan ve sadece lise döneminde yurttan kalan öğrencilerden oluşmasından kaynaklı olarak; yurttan kalan ve aile yanında yaşayan öğrenciler arasında problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme ve genel işlevler alt boyutları algılarında bir fark ortaya çıkmamış olabilir. Dolayısıyla; sosyo-ekonomik seviye ve akademik başarı ergenlerin aile işlevi algıları üzerinde etkili olabilir.

Bunun yanında grupların kayıtsız bağlanma eğilimi bu durumun ortaya çıkmasında bir etken olarak ön plana çıkmaktadır. Örnekleminizde yer alan yurttan ya da aile yanında kalan öğrencilerin çoğunluğunun kayıtsız bağlanma stiline sahip olduğu göz önünde bulundurulursa, kayıtsız bağlanmanın özelliklerinden olan olumlu ben ve olumsuz başkaları algısı, düşük kaygı yüksek kaçınma, başkalarına karşı olumsuz beklentiler, yardım ve destek almama, yakın ilişkilerden kaçınma hayal kırıklıklarına karşı kendilerini koruma ve bağımsızlıklarını, incinmezliklerini sürdürme¹⁸⁶, eğilimi aileye duyulan ihtiyacı her iki grupta da minimize etmiş denilebilir. Başka bir ifade ile; örneklem grubumuz içerisinde problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme ve genel işlevler alt boyutları algılarında yurttan kalan ve aile yanında yaşayan öğrenciler arasında kayıtsız bağlanma stili temel özelliklerinden kaynaklı olarak bir fark olmadığı düşünülmektedir. Bu kişiler aile yanında da yaşasa yurttan da kalsa diğer insanlar ve aileleriyle yakın ve sıcak temasta değillerdir. Bu da aile işlevi algılarının farklılaşmamasını beraberinde getirir, denilebilir.

Araştırmanın konusu olan ergenler, ergenlik dönemine has özelliklerden olan; duygu yoğunluğunda artmanın, ayrılma-bireyselleşmenin, çatışmanın ve kimlik krizinin en yoğun yaşandığı dönemdedirler.¹⁸⁷ Ergenlerin sorunlarını bireysel olarak çözme eğilimi bu iki grup arasında farklılık çıkmamasını koşullamış olabilir. Başka bir ifade ile; ergenlik dönemi özellikleri yurttan kalan ve aile yanında yaşayan ergenlerin aile işlevi algısına etki etmiş ve karıştırıcı bir faktör olarak sonuçları etkilemiş olabilir. Daha açık bir ifade ile; ölçek sorularına aile işlevi dinamikleri dışında, ergenlik gibi bazı faktörlerle cevap verilmesi, ergenliğe özgü özelliklerin aile işlevi algısı olarak yorumlanmasına yol açmış ve sonuçları etkilemiş olabilir. Dolayısıyla da, bireylerin bulunduğu yaş dilimi özelliklerinin, yurttan ve aile yanında yaşayan öğrencilerin aile işlevleri algısı üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

¹⁸⁶ Kesebir, a.g.e., s. 309-318

¹⁸⁷ Erikson, a.g.e.,

Yurtta ve aile yanında yaşayan ergenler için aralarında anlamlı bir fark olmasa da, tek sağlıklı aile işlevi; problem çözme işlevi algısıdır. Bu alanın sağlıklı çıkmasının nedeninin; örneklem grubumuzun kayıtsız bağlanma özelliklerinden olan; olumlu ben ve olumsuz başkaları algısı, düşük kaygı yüksek kaçınma, başkalarına karşı olumsuz beklentiler, yardım ve destek almama, yakın ilişkilerden kaçınıp hayal kırıklıklarına karşı kendilerini koruma ve bağımsızlıklarını, incinmezliklerini sürdürme¹⁸⁸, eğilimi göstermesinden kaynaklı bu bağlanma stilinde olan kişilerin problemlerini kendi kendilerine çözme eğilimlerinin bulunması görülmektedir. Bunun dışında hem kişi hem aile için teknolojik gelişmelerden kaynaklı bilginin ulaşılabilirliği artmış bu da, problem çözme işlevini sağlıklılık alanına taşımıştır.

Teknolojik gelişmeler ergenlerin akıllı telefon, bilgisayar, tablet kullanımlarının artması, zamanlarının büyük çoğunluğunu internet, sosyal medya ve çeşitli bilgisayar oyunları ile geçirmeleri bireylerin kendi iç dünyasına yönelmelerine, daha bireysel davranmalarına, dış dünyaya kapalı olmalarına, sosyalleşme ihtiyacını bilgisayar başında gidermelerine ve iletişim yöntemlerinin farklılaşmasına neden olabilmektedir. Bu da teknolojik gelişmelerin yarattığı yeni insan profilinin oluşmasına yol açmış olabilir. Değişen neslin, aile işlevlerine duyduğu ihtiyacın azaldığı ya da sağlıklı aile işlevi desteğini almanın yönteminin zamana göre değiştiğini söyleyebiliriz. Teknolojinin ve iletişim araçlarının geliştiği, ulaşım imkanlarının çeşitlendiği, bilginin erişilebilirliğinin kolaylaştığı günümüzde; yurtta ve aile yanında kalmanın aile işlevleri algısı üzerinde önemli bir değişken olmadığı söylenebilir.

Gelişimsel farklılıkların potansiyel olarak yaratabileceği etkilerin yanı sıra, bu tarz nicel odaklı çalışmalarda sıklıkla gözden kaçırılan şey; sosyal ve kültürel etmenlerin bu grupları benzeştirdiğini ileri sürmek mümkündür. Günümüzde; sosyo-kültürel özelliklerden belirleyici bir faktör olarak teknoloji ön plana çıkmaktadır. Özellikle teknolojinin boyutsal olarak küçülmesi, etkinlik ve çeşitlilik olarak büyümesi ve gelişmesi, farklı grupların benzer deneyimler ve gündelik pratikler yaşamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın iki grubunu benzeştiren günümüz teknolojisinin varlığından ve yarattığı yalnızlaştırıcı etkilerinden söz etmek mümkündür. Sosyal medya teknolojilerinin yarattığı kendilik biçimi daha çok yalnız, duyarsız ve kaygısız bireyler temelinde şekillenmektedir. Dolayısı ile kültürel ve gündelik hayatımızın önemli bir unsuru olan teknolojinin bu sonuçta etkili olduğunu varsaymak mümkündür. Bir diğer etmenin okul kültürü olabileceği düşünülmektedir. Bilindiği üzere okulların en temel ve önemli işlevlerinden biri, kişileri benzeştirmek ve

¹⁸⁸ Kesebir, a.g.e., s. 309-318

belirli normlar etrafında şekillendirmektir. Bu noktada benzer okullarda okuyan katılımcıların birbirine benzemesi, mantıklı bir açıklama gibi görünmektedir.

Ergenlerin tecrübe ve keşif özgürlüğünün oluşturulduğu ve bunun yanında çevre tehlikelerinden korunduğu bir ortam oluşturulması onların olumlu kendilik algısı gelişimi için elzemdir.¹⁸⁹ Ana – baba tutumları ergenin kişilik gelişiminde oldukça önemli bir değişkendir.¹⁹⁰ Ana - baba tutumlarının aile işlevi algısı ile yakın ilişkili olduğunu düşünürsek, yurttan kalan ve aile yanında yaşayan ergenlerin aile işlevleri algısı üzerinde ana-baba tutumlarının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuçlardan da anlaşılacağı üzere örneklem grubumuzun aile işlevi algıları, sağlıklıdır. Bu da karşılaştırılan iki grubun aile işlevleri algılarının genel olarak birbirine benzediğine işaret etmektedir. Aile yanında yaşayan-yurttan kalan değişken çiftinde dikkat edilmesi gereken fark; ailenin kişinin yanında olması ve olmaması ile ilgilidir. Bir başka ifade ile birinci değişkende aile fiziksel olarak her an ulaşılabilirken, ikinci değişkende aile fiziksel olarak uzaktadır. Dolayısı ile ailenin fiziksel yakınlığı ve uzaklığı arasında bir fark görmek mantıklı ve yerinde olacaktır. Ancak araştırma bulguları ailenin fiziksel yakınlığının ya da uzaklığının ciddi bir fark yaratmadığını ortaya koymaktadır. Bunun oldukça önemli bir bulgu olduğu açıktır. Bu durumun işaret ettiği iki önemli nokta vardır. Bunlardan ilki kuramın tekrar gözden geçirilmesi ve farklı açılımlar içerecek şekilde yeniden şekillendirilmesi gerekliliğidir. Bu çalışma içinde değişen nesil, zaman ve gelişmelere yeniden uyarlama ve adaptasyon çalışması yapılabilir. Diğer nokta bu yeniden şekillendirmenin nasıl yapılacağı ile ilgilidir. Bu noktada çalışmada kullanılan ölçeğin ve dolayısı ile yöntemsel yaklaşımın gözden geçirilmesi önemli açılımlar getirme potansiyeline sahiptir.

Sonuç olarak; ergenlik dönemindeki bireylerin yurttan veya aile yanında kalmalarının gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü işlevleri haricinde diğer aile işlevleri algısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir. Literatürde bu yönde yapılan bir çalışmaya rastlanmadığından, bu bulguya destek olarak sunulabilecek bir çalışma da bulunmamaktadır.

Kız Öğrenciler İle Erkek Öğrencilerin Bağlanma Stilleri Ve Aile İşlevi Algıları Arasında Anlamlı Bir Fark Var Mıdır?

Bu tür tarama türlerinde yapılan fark araştırmalarında cinsiyet önemli bir değişkendir. Bunun temel sebeplerinden biri farklı cinsiyetteki bireylerin farklı tepkiler

¹⁸⁹ Baumrind, a.g.e., p:56–94.

¹⁹⁰ Maccoby vd., a.g.e., p. 101

vermesi gerektiği beklentisidir. Ancak bu çalışmada örneklem dahilindeki kız ve erkek öğrenciler bağlanma stilleri açısından karşılaştırıldığında, bulgular cinsiyetin önemli bir faktör olmadığını ortaya koymuştur. Buna göre iki grup arasında korkulu bağlanma stili dışında herhangi bir farka rastlanmamıştır. Kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre daha fazla korkulu bağlanmaktadır. Benzer bir bulguya Gündaş'ta da ulaşılmıştır.¹⁹¹ Buna göre kız öğrenciler daha fazla korkulu bağlanmaktadır. Öte yandan bu araştırmanın diğer bağlanma stilleri arasında bir fark bulamaması Gündaş'ın güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanma tarzlarında bulunduğu fark ile örtüşmemektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla korkulu bağlanma stiline, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla saplantılı bağlanma stiline sahip olmalarını geleneksel cinsiyet rolleri ve toplumun cinsiyetçi yapısı olarak görmek yerinde bir yaklaşım gibi durmaktadır. Toplumun ataerkil yapısı, kadınları korunması gereken bireyler olarak kurguladığından, bu çalışmada bulunan kız öğrencilerin daha fazla korkulu bağlanması beklenen bir durumdur. Bu bulgu, içinde yaşadığımız ataerkil yapının varlığını onaylar niteliktedir. Aynı zamanda erkek öğrencilerin daha fazla saplantılı bağlanması yine toplumsal yapı ile derinden ilgilidir. Bunun yanında Türk toplumunda kız çocuklarının daha koruyucu ve kollayıcı yetiştirilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Başka bir deyişle kız öğrencilerin korkulu bağlanma stillerinin erkek öğrencilere oranla daha yüksek olmasının ve erkek öğrencilerin saplantılı bağlanma stillerinin kız öğrencilere oranla daha yüksek olmasının nedeninin Türk toplumundaki toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Örneklem dahilindeki kız ve erkek öğrenciler aile işlevi algısı açısından karşılaştırıldığında, bulgular grupların problem çözme işlevi dışında sağlıklı aile işlevi algılarına sahip olduğunu göstermiştir. Gruplar arasında erkek öğrencilerin roller işlevi algısı, kız öğrencilerden daha sağlıklı çıkmıştır. Roller işlevi dışında bir farka rastlanmamıştır. Buna göre; roller işlevinde erkeklerin algıları kızlara göre anlamlı olarak daha yüksektir. Bu durum kızlara biçilen geleneksel rol algılarının değiştiğini; erkeklere biçilen geleneksel rol algılarında bir değişiklik olmadığı için roller işlevi algısını kız öğrencilere oranla daha fazla içselleştirdiklerini düşündürmektedir. Bu durum literatürdeki kimi çalışmalar ile uyumlu değildir. Örneğin Doğan, cinsiyet değişkeni açısından kızların roller işlevini daha sağlıklı algıladıklarını ortaya koymuştur.¹⁹² Benzer bir bulguya Karakoyun da ulaşmıştır.¹⁹³

¹⁹¹Gündaş, a.g.e., s.59.

¹⁹² Melike Doğan, Genel Lise Öğrencilerinin Aile İşlevlerinin Ve Denetim Odaklarının İncelenmesi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, 2006. s.56-58 (**Yüksek Lisans Tezi**).

Bu bulgular ışında, örneklemimizin; Beşiktaş ilçesinde öğrenim gören, sosyo-ekonomik düzeyi orta-üst seviye olan, akademik başarısı yüksek olan öğrencilerden oluşmasından kaynaklı olarak; kız ve erkek öğrenciler arasında korkulu bağlanma ve roller işlevi algısı haricinde anlamlı bir fark olmayabilir ve araştırma sadece örneklemimizde yer alan kişilerin profillerini yansıtmış olabilir. Dolayısıyla, sosyo-ekonomik seviye ve akademik başarının kız ve erkek ergenler üzerinde etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Örneklemimizde yer alan ergenlerin, ergenlik dönemine has özelliklerden olan; duygu yoğunluğunda artmanın, ayrılma-bireyselleşmenin, çatışmanın ve kimlik krizinin en yoğun yaşandığı dönemde olması ayrıca ergenlik döneminde bağlanmanın tanımlayıcı öğeleri açısından bakıldığında; özerkliğini kabul ettirme ve duygusal bağ kurma, bağlanma ilişkisinin niteliği açısından; karşılıklılık, bağlanmanın tanımlayıcı öğeleri açısından; özerkliğini kabul ettirme, duygusal bağ kurma, bağlanma etkileşimleri açısından ise; içsel temsil edilebilirlik özellikleri gösterdiği alan yazınında mevcuttur.^{194 195} Dolayısıyla ergenlik kız ve erkek ergenlerin bağlanma stiline etki etmiş ve karıştırıcı bir faktör olarak sonuçları etkilemiş olabilir. Daha açık bir ifade ile; ölçek sorularına bağlanma dinamikleri dışında, ergenlik gibi bazı faktörlerle cevap verilmesi, ergenliğe özgü özelliklerin bağlanma davranışı olarak yorumlanmasına yol açmış ve sonuçları etkilemiş olabilir. Dolayısıyla da, bireylerin bulunduğu yaş dilimi özelliklerinin kız ve erkek öğrencilerin korkulu bağlanma düzeyi ve roller işlevi algısı üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Kimi araştırmacılar tarafından bağlanmanın çocukluk döneminde başlayıp değişmediği söylenmesine rağmen, kimi araştırmacılar tarafından da bağlanma sisteminin zaman içerisinde değişikliğe uğradığı ifade edilmektedir. Araştırmamızın sonuçlarına göre; kız ve erkek ergenlerin korkulu bağlanma stili haricinde bir farklılaşma yaşamamaları, bağlanma sisteminin farklı yaş gruplarında değişme özelliği gösterebileceği şeklinde yorumlanabilir. Başka bir deyişle, örneklem grubumuzun ergenlik döneminde olmasından kaynaklı, bağlanma sisteminde ergenlik dönemine has özelliklerin koşulladığı bir farklılaşma yaşanmış olması olasıdır. Bu durum kız ve erkek öğrencilerin korkulu bağlanma stili haricinde farklılaşmamasını koşullamış olabilir. Bu etmen ergenlik sonrasında değişebilir ya da aynı kalabilir.

¹⁹³ Kemal Karakoyun, İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyleri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi,2011, s.99 **(Yüksek Lisans Tezi).**

¹⁹⁴ Erikson, a.g.e.,

¹⁹⁵ Onur, a.g.e., s.29

Teknolojik gelişmeler ergenlerin akıllı telefon, bilgisayar, tablet kullanımlarının artması, zamanlarının büyük çoğunluğunu internet, sosyal medya ve çeşitli bilgisayar oyunları ile geçirmeleri bireylerin kendi iç dünyasına yönelmelerine, daha bireysel davranmalarına, dış dünyaya kapalı olmalarına, sosyalleşme ihtiyacını bilgisayar başında gidermelerine ve iletişim yöntemlerinin farklılaşmasına neden olabilmektedir. Bu da teknolojik gelişmelerin yarattığı yeni insan profilinin oluşmasına yol açmış olabilir. Değişen neslin, aile işlevlerine duyduğu ihtiyacın azaldığı ya da sağlıklı aile işlevi desteğini almanın yönteminin zamana göre değiştiğini söyleyebiliriz. Teknolojinin ve iletişim araçlarının geliştiği, ulaşım imkanlarının çeşitlendiği, bilginin erişilebilirliğinin kolaylaştığı günümüzde; cinsiyet farkının aile işlevleri algısı üzerinde önemli bir değişken olmadığı söylenebilir.

Örneğimizde yer alan kız ve erkek öğrencilerin çoğunluğunun kayıtsız bağlanma stiline sahip olduğu göz önünde bulundurulursa, kayıtsız bağlanmanın özelliklerinden olan olumlu ben ve olumsuz başkaları algısı, düşük kaygı yüksek kaçınma, başkalarına karşı olumsuz beklentiler, yardım ve destek almama, yakın ilişkilerden kaçınma hayal kırıklıklarına karşı kendilerini koruma ve bağımsızlıklarını, incinmezliklerini sürdürme¹⁹⁶, eğilimi aileye duyulan ihtiyacı her iki grupta da minimize etmiş denilebilir. Başka bir ifade ile; kayıtsız bağlanma stiline sahip olan bireyler kayıtsız bağlanmanın temel özelliklerinden dolayı, cinsiyetlerinden bağımsız olarak, diğer insanlar ve aileleriyle yakın ve sıcak temasta değillerdir denilebilir. Bu da gruplar arasında genel olarak sağlıklı aile işlevi algısını koştallamış olabilir.

Ergenlerin tecrübe ve keşif özgürlüğünün oluşturulduğu ve bunun yanında çevre tehlikelerinden korunduğu bir ortam oluşturulması onların olumlu kendilik algısı gelişimi için elzemdir. ¹⁹⁷ Ana – baba tutumları ergenin kişilik gelişiminde oldukça önemli bir değişkendir. ¹⁹⁸ Ana - baba tutumlarının aile işlevi algısı ile yakın ilişkili olduğunu düşünürsek, kız ve erkek ergenlerin aile işlevleri algısı üzerinde ana-baba tutumlarının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Kız ve erkek ergenlerin aile işlevleri düzeylerinin problem çözme işlevi dışında sağlıklı olduğu bulgusu üzerinden ya ailenin bu sürece yeterince ve uygun yöntemlerle müdahil olmadığını ya da ergenin farklı değişkenlere bağlı olarak aileyi bu sürecin dışında tutmaya çalıştığını söyleyebiliriz.

¹⁹⁶ Kesebir, a.g.e., s. 309-318

¹⁹⁷ Baumrind, a.g.e., p:56-94.

¹⁹⁸ Maccoby vd., a.g.e., p. 101

Sonuç olarak; ergenlik dönemindeki bireylerin cinsiyetlerinin, korkulu bağlanma stilleri ve aile işlevleri algılarından roller işlevi algısı haricinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Aile İşlevleri Alt Boyutları İle Bağlanma Stilleri Alt Boyutları Arasında Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Örneklem bağlanma stilleri ve aile işlevi algıları açısından birbirine benzemektedir. Genel olarak katılımcıların güvensiz bağlanma türü olan kayıtsız bağlanma stiline ve sağlıklı sayılabilecek aile işlevi algılarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın örnekleminin, araştırmanın temel değişkenleri olan yaşama yeri ve cinsiyet değişkeni açısından incelenmesi sonucu ortaya çıkan bulgulara, örneklemin bu değişkenlere göre birbirinden ciddi manada farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur.

Bu araştırmada ayrıca ölçeklerin alt boyutları arasındaki karşılıklı ilişki de test edilmiştir. Elde edilen bulgular, alt boyutlar arasındaki ilişkinin genel olarak zayıf ve orta şiddette olma eğilimi taşıdıklarını göstermiştir.

Örnekleminizdeki sonuçlardan korkulu bağlanmanın; kayıtsız bağlanma ve saplantılı bağlanma ile pozitif yönlü orta şiddette, problem çözme işleviyle pozitif yönlü zayıf şiddette, gereken ilgiyi gösterme ve duygusal tepki verebilme işlevleriyle negatif yönlü ve orta şiddette, roller işlevi ve genel işlevlerle negatif yönlü zayıf şiddette ilişkide olduğu bulunmuştur. Bu hem beklentiler hem de Sözügeçer'in aktardığına göre alanda yapılan kimi çalışmalar ile uyushmaktadır.¹⁹⁹ Korkulu bağlanma modelinde hem kendilik hem başkaları algısı olumsuzdur, bu bağlanma stilinde kaygı seviyesi ve kaçınma ihtiyacı en yüksek düzeydedir. Genel olarak kendini değersiz hissetme ve sevmeye layık görmeme duygusu ve diğerlerinin olumsuz, güvenilmez ve reddedici olarak algılanmasından dolayı yakın ilişkilerden kaçınma eğilimi gösterirler ve böylelikle kendilerini reddedilmeye karşı korurlar.²⁰⁰ Dolayısıyla güvensiz bağlanma stiline bir türü olan korkulu bağlanmanın diğer güvensiz bağlanma türleri olan kayıtsız ve saplantılı bağlanma ile ilişkisinin olması beklenen bir durumdur. Korkulu bağlanmanın aile işlevleri alt boyutlarından olan; gereken ilgiyi gösterme, duygusal tepki verebilme, roller ve genel işlevlerle negatif yönlü ilişki göstermesi bu bağlanma stiline diğer insanlarla ilişkilerinde

¹⁹⁹ Zehra Sözügeçer, Çocuklardaki Davranış Problemlerinin, Bağlanma Stilleri, Aile İşlevleri ve Anne Kabul Algıları Açısından İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi, 2011, s.49 (Yüksek Lisans Tezi).

²⁰⁰ Kesebir, a.g.e., s. 309-318

reddedileceğinden korktukları için yakın ilişkiler kurmaktan kaçınma özelliği ile uyushmaktadır.

Örnekleminizdeki sonuçlardan kayıtsız bağlanmanın; korkulu bağlanma ve saplantılı bağlanma ile pozitif yönlü orta şiddette, problem çözme işlevi ile pozitif yönlü zayıf şiddette; güvenli bağlanma, iletişim, gereken ilgiyi gösterme işlevi ve genel işlevler ile negatif yönlü orta şiddette, roller ve duygusal tepki verebilme işlevi ile negatif yönlü zayıf şiddette ilişkide olduğu bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma stilinde kişinin olumlu kendilik ve olumsuz başkaları modeli vardır. Bu modelde düşük kaygı yüksek kaçınma vardır. Kendini sevebilir ve değerli hissetme duygusu başkalarına dair olumsuz beklentilerle birleşir. Bu da yakın ilişkilerden kaçınarak bağımsızlıklarını ve incinmezliklerini sürdürme sonucunu doğurur.²⁰¹ Kayıtsız bağlanmanın güvensiz bağlanma türü olduğunu düşünürsek diğer güvensiz bağlanma türleri olan korkulu bağlanma ve saplantılı bağlanma ile pozitif sağlıklı bağlanma türü olan güvenli bağlanma ile negatif bir ilişkinin bulunması beklenen bir durumdur. Problem çözme ile pozitif, iletişim, gereken ilgiyi gösterme, roller, duygusal tepki verebilme ve genel işlevle negatif yönlü bir korelasyona sahip olması kayıtsız bağlanma stilinin özelliklerinden olan; problemlerini kendi başına çözme ve yardım almama ve başkaları ile yakın ilişkiler kurmaktan kaçınma ile uyumludur.

Örnekleminizdeki sonuçlardan güvenli bağlanmanın; korkulu bağlanma ile negatif yönlü zayıf şiddette, kayıtsız bağlanma ile negatif yönlü orta şiddette, saplantılı bağlanma ile pozitif yönlü orta şiddette bir ilişkisi olduğu görülmüştür. İletişim, roller ve davranış kontrolü işlevi ile negatif yönlü zayıf şiddette bir ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma stilinde hem kendilik hem başkaları algısı olumludur ve düşük kaygı düşük kaçınma ile karakterizedir. Duygularını tanıma ve onları yönlendirmede başarılıdır. Kendini değerli hissetme ve sevebilir bulma duygusu başkalarının kabul edici olduğuna dair inançla birleşir.²⁰² Güvenli bağlanmanın kayıtsız bağlanma ile negatif korelasyonda olması beklenen bir durumdur fakat bulunan diğer ilişkiler beklentilerle uyushmamaktadır. Bu durumun örnekleminizdeki öğrencilerin ergenlik döneminde olmasından kaynaklı ergenlik dönemine has özelliklerden olan; duygu yoğunluğunda artmanın, ayrılma-bireyselleşmenin, çatışmanın ve kimlik krizinin en yoğun yaşandığı dönem olmasından etkilenme olasılıklarını göstermektedir.²⁰³ Başka bir ifade ile; ergenlik dönemi özellikleri, ergenlerin bağlanma stilleri ve aile işlevi algısına etki etmiş ve karıştırıcı bir faktör

²⁰¹ Kesebir, a.g.e., s. 309-318

²⁰² Kesebir, a.g.e., s. 309-318

²⁰³ Erikson, a.g.e.,

olarak sonuçları etkilemiş olabilir. Daha açık bir ifade ile; ölçek sorularına bağlanma ve aile işlevi dinamikleri dışında, ergenlik gibi bazı faktörlerle cevap verilmesi, ergenliğe özgü özelliklerin bağlanma ve aile işlevi algısı olarak yorumlanmasına yol açmış ve sonuçları etkilemiş olabilir. Dolayısıyla da, bireylerin bulunduğu yaş dilimi özelliklerinin öğrencilerin bağlanma ve aile işlevi algısı üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Son olarak örneklemimizdeki sonuçlardan saplantılı bağlanmanın; korkulu, kayıtsız ve güvenli bağlanma ile pozitif yönlü orta şiddette; iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterebilme ve davranış kontrolü işlevi ile negatif yönlü orta şiddette, duygusal tepki verebilme ile negatif yönlü zayıf şiddette bir ilişkisi olduğu saptanmıştır. Saplantılı bağlanmada kendilik algısı olumsuz, başkaları algısı olumludur, başka bir deyişle yüksek kaygı düşük kaçınma vardır. Kişi kendini değersiz hissedip, sevimliye layık bulmazken, başkalarını destekleyici olarak algılar.²⁰⁴ Saplantılı bağlanma güvensiz bağlanma türüdür ve diğer güvensiz bağlanma türleri olan korkulu ve kayıtsız bağlanma ile pozitif ilişkili çıkması beklentiler yönünde gerçekleşmiştir. Aile işlevi algısının alt alanlarından olan iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve duygusal tepki verebilme işlevleri ile negatif bir ilişkinin bulunmuş olması, saplantılı bağlanmanın güvensiz bağlanma türü olması dolayısıyla yine beklentiler yönünde seyretmiştir.

Ergenlerde Kayıtsız Bağlanma ve Sağlıksız Aile İşlevleri

Liseyi yatılı okuyan ve yatılı okumayan ergenlerin bağlanma stilleri ve aile işlevi algısı arasındaki ilişkinin karşılaştırmasını konu alan tez çalışması sonucunda ulaşılan bulgular, öğrencilerin genel olarak güvensiz bağlanmanın bir türü olan kayıtsız bağlanma stiliyle bağlandıklarını, sağlıksız aile işlevi algısına sahip olduklarını ve yurtda ya da aile yanında kalmalarının bağlanma ya da aile işlevi algılarında genel olarak bir farklılık yaratmadığını göstermiştir. Yurtda ve aile yanında yaşamının bağlanma ve aile işlevi algısı üzerindeki etkisi hipotez tartışmalarında ayrıntılı yapılmıştır.

Kayıtsız bağlanma stilinde kişinin olumlu kendilik ve olumsuz başkaları modeli vardır. Bu modelde düşük kaygı, yüksek kaçınma vardır. Kendini sevimli ve değerli hissetme duygusu başkalarına dair olumsuz beklentilerle birleşir. Bu da yakın ilişkilerden kaçınarak bağımsızlıklarını ve incinmezliklerini sürdürme sonucunu

²⁰⁴ Kesebir, a.g.e., s. 309-318

doğurur.²⁰⁵ Örneklem grubumuzdaki ergenlerin kayıtsız bağlanma oranlarının yüksek olması bu kuşağın kendi işini kendisinin hallettiği ve ailelerinden çok fazla destek almadığını düşündürmektedir. Daha önceki araştırmalara kıyasla ergenlerde kayıtsız bağlanmanın yüksek çıkmasının liselere merkezi sınav sistemiyle yerleştirilme yapılması, toplumsal değişiklikler, teknolojik gelişmeler ve ergenlerin yetiştirilme tarzının etkili olduğu düşünülmektedir.

Kayıtsız bağlanma stili özelliklerinden olan olumlu kendilik algısı ve olumsuz başkaları algısının olması da iki grup arasında fark oluşmamasını sağlamış olabilir. Kayıtsız bağlanma stiline sahip olan bireylerin bağlanma dinamikleri açısından yaşadıkları yerden bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

Örneklem grubumuzda yer alan ergenlerin özgüveni fazla, akademik olarak başarılı, sosyo-ekonomik seviyeleri orta ve yüksek ve aile işlevlerinden problem çözme algısı sağlıklı bireylerden oluşması bu öğrencilerin bağlanma stili olarak güvenli bağlanan öğrenciler olmaları beklentisini de beraberinde getirmektedir. Ancak örneklem grubumuzdaki öğrenciler kayıtsız bağlanmaktadır. Kayıtsız bağlanan bireylerin kendilik algıları olumlu olduğu için çoğunlukla özgüveni yüksek ve başkaları algısı olumsuz olduğu için de çevre desteği almama yaklaşımları vardır. Bu da beraberinde bu bağlanma stiline sahip kişilerin kendi başlarına iş yapabilme yetisini geliştirir ve problem çözme yeteneklerini artırır. Sonuç olarak örneklem grubumuz kayıtsız bağlanma eğilimi göstermiştir. Bu durum; örneklem grubumuzdaki öğrencilerin sağlıklı aile işlevlerine sahip olması ile açıklanabilir. Bu duruma ergenlerin ailelerinden yeterince destek almamaları ve iletişim becerilerinin iyi olmaması neden olarak gösterilebilir. Bu da ergenler de problemlerini destek almadan yalnız başına çözme, aile yanında kalsalar bile kişilerarası ilişkilerde yetersizlik ve benmerkezcilik gibi özelliklerin oluşmasına neden olabilmektedir.

Özgüveni yüksek, akademik olarak başarılı, bağımsız olma ve bireysel iş yapabilme yetisi fazla ve problem çözme gücü gelişmiş olma gibi olumlu özelliklere sahip olan ergenlerin, sağlıklı aile işlevlerine sahip olmaları; olumlu özellikler barındıran gençlerin, güvensiz bağlanma türü olan kayıtsız bağlanmaya sahip olmasına yol açmaktadır. Bu da beraberinde sağlıklı bir toplumu doğuracaktır. Bu noktada ailenin çocuğun sürecine dahil olmaması ya da çocuğun aileyi bu sürece dahil etmemesi gibi iki seçenek düşünülebilir. Sonuç olarak gençlerin aile işlevleri algısının sağlıklılaştırılması ve aile desteğinin artması toplumsal olarak önem arz etmektedir.

²⁰⁵ Kesebir, a.g.e., s. 309-318

Ergenlerin yetiştirilme tarzı dendiğinde; anne baba tutumları, çocukların eskiye kıyasla daha bireysel yetiştirilmeleri, ebeveynlerin çocuktan beklentileri ve onlara verilen sorumlulukların değişmesi kastedilmektedir. Ergenlerin tecrübe ve keşif özgürlüğünün oluşturulduğu ve bunun yanında çevre tehlikelerinden korunduğu bir ortam oluşturulması onların olumlu kendilik algısı gelişimi için önemlidir.²⁰⁶ Ana – baba tutumları ergenin kişilik gelişiminde önemli bir değişkendir.²⁰⁷ Bulut, sağlıklı ailenin tanımında, aile içi rollerin yerine getirilmesi ve yeni görev ve sorumluluklara gönüllü olunma potansiyeli, yerine getirilmeyen rollerin pozitif bir iletişim diliyle hatırlatılması ve aile üyelerinin davranışlarının diğer üyeler tarafından kontrol edilmesinin önemini vurgular.²⁰⁸ Bu tanımlardan yola çıkarsak; örneklemimiz içindeki ergenlerin aile işlevi algıları, ana-baba tutumlarından etkilenmiştir diyebiliriz. Günümüz insanı medya ve sosyal iletişim araçlarının yaygınlaşmasından kaynaklı bireyselleşme yaşamakta, bu da ailenin birey üzerindeki etkisinin farklılaşmaya başladığı şeklinde yorumlanabilir. Sonuç olarak; ebeveyn tutumlarının, kişinin güvenli bağlanma stili geliştirip geliştirmemesinde ve aile işlevi algısının sağlıklı olup olmamasında etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Teknolojik gelişmeler ergenlerin akıllı telefon, bilgisayar, tablet kullanımlarının artması zamanlarının büyük çoğunluğunu internet, sosyal medya ve çeşitli bilgisayar oyunları ile geçirmeleri bireylerin kendi iç dünyasına yönelmelerine, daha bireysel davranmalarına, dış dünyaya kapalı olmalarına, sosyalleşme ihtiyacını bilgisayar başında gidermelerine ve iletişim yöntemlerinin farklılaşmasına neden olabilmektedir. Bu da teknolojik gelişmelerin yarattığı yeni insan profilinin oluşmasına yol açmış olabilir.

Sonuç olarak ergenlerin aile yanında kalma ya da yurttan kalma tercihleri açısından bağlanma stillerinin bir öneminin olmadığını söyleyebiliriz. Literatürde bu yönde yapılan bir çalışmaya rastlanmadığından bu bulguya destek olarak sunulabilecek bir çalışma da bulunmamaktadır.

²⁰⁶ Baumrind, a.g.e., p:56–94.

²⁰⁷ Maccoby vd., a.g.e., p. 101

²⁰⁸ Işıl Bulut, "Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi", **Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları**, Ankara, 1993, s.14.

ÖNERİLER

Bu bölümde ulaşılan bulgular ve sonuçlar dahilinde öneriler sunulmaktadır.

- Araştırma Beşiktaş ilçesindeki okullarda gerçekleştiğinden örneklemin sosyo-ekonomik düzeyinin orta-üst düzeyde olduğunu varsaymak mümkündür. Bu noktada araştırmanın genellenebilirliği kısıtlıdır. Farklı sosyo-ekonomik örneklemeler ile çalışmanın tekrar edilmesi durumunda sonuçların genellenebileceği düşünülmektedir.
- Araştırmada genel olarak sağlıklı aile işlevi algısı ve kayıtsız bağlanma tarzı ön plana çıkmıştır. Bu durumun nedenlerini daha derinlikli bire bir görüşmeler ve gözlemlere dayalı olarak araştırarak nitel araştırmalar konuya ve bulgulara derinlik kazandıracaktır.
- Benzer şekilde bu araştırma farklı değişkenler ve farklı yaş gruplarındaki örneklemeler ile tekrar edildiğinde daha geniş bir ilişki çerçevesi geliştirilebilir.
- Bağlanma, aile işlevi algısı ile ilgili yapılacak çalışmalarda anne-baba tutumu da ölçülebilir.
- Araştırma sonuçları göstermiştir ki, liseli ergenlerde güvenli bağlanma stili ve sağlıklı aile işlevi algısı düşük oranlarda görülmektedir. Bu noktada, anne ve baba adayının gebelik planı yaptığı andan itibaren çocuk yetiştirme stratejileri ile ilgili ciddi bir eğitimden geçmeleri gerekmektedir. Hedef kitleleri, gebelik planı olan, gebelik sürecindeki ya da gebelik sonrasında bireyleri kapsayan Kadın Ruh Sağlığı Merkezleri (KRSM) tarafından bu eğitimlerin planlaması sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirmek açısından önem taşımaktadır. Verilecek eğitimlerin düzenli aralıklarla yapılması, uygulanabilirliği ve sürekliliği önemlidir. Bu eğitimlerin içinde grup çalışmalarının da olması, kişileri daha donanımlı hale getirecek ve kişilerin edindikleri bilgilerin uygulanabilirliğini arttıracaktır.
- Kreş, anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise eğitimleri süresince öğrencilerin ve velilerin aile işlevi alt alanları olan; iletişim, problem çözme, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü alanlarında Okul Rehberlik Servisleri tarafından sürekli bir eğitime tabi tutulmaları, yaşam becerileri grup çalışmalarının uygulanması; sağlıklı ve mutlu bir nesil yetiştirmek açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AINSWORTH Mary D.S., BLEHAR Mary C., WATERS Everett, WALL Sally, Patterns Of Attachment: A Psychological Study Of The Strange Situation, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1978.

ALLEN Jon G., Mentalizing In The Development And Treatment Of Attachment Trauma, London: Karnac Books Ltd, 2013.

VON BERTALANFFY Ludwig, General Systems Theory. New York: George Braziller, 1973.

BECVAR Dorothy S., BECVAR Raphael J., Family Therapy: A Systemic Integration, Boston: Allyn and Bacon, 1988.

BOWLBY John, The Making And Breaking Of Affectional Bonds, New York: Tavistock, 1979.

BOWLBY John, Attachment And Loss, New York: Basic Books, 1982.

BOWLBY John, A Secure Base: Parent-Child Attachment And Healthy Human Development, New York: Basic Books, 1988.

BRENNAN Kelly A., CLARK Catherine L., SHAVER Phillip R., Self-Report Measurement Of Adult Attachment: An Integrative Overview, In J.A. Simpson and W.S. Rholes (Eds.), Attachment Theory And Close Relationships, New York: Guilford Press, 1998.

BRODERICK Carlfred B., Understanding Family Processes: Basics Of Family Systems Theory, Newbury Park, CA: SAGE Publications, 1993.

BULUT Işıl, Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı, Özgüzeliş Matbaası, 1990.

BULUT Işıl, Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Ankara, 1993.

EPSTEIN Nathan B., BISHOP Duane S., RYAN Gabor, MILLER Ivan, KEITNER Gabor, The McMaster Model View Of Health Family Functioning, F. Walsh (Ed), Normal Family Processes (2nded.), New York: Guilford Press, 1993.

ERIKSON, Erik H., Childhood and Society, WW Norton & Company, New York, 1965.

FRALEY R. Chris, WALLER Niels G., Adult Attachment Patterns: A Test Of Typological Model, In: Simpson JA, Rholes WS, (Eds.), Attachment Theory And Close Relationships, New York: Guilford Press, 1998.

GEORGE Carol, KAPLAN Nancy, MAIN Mary, Adult Attachment Interview. University of California, Berkeley, 1996.

GOLDENBERG Irene, GOLDENBERG Herbert, Family Therapy: An Overview, Pacific Grove, CA: Brooks/Cole, 1991.

KANTOR Dave, LEHR William, Inside The Family: Toward A Theory Of Family Process, California: Jossey- Bass, Inc., Publishers, 1975.

MILLER J. Grier, Living Systems, New York: McGraw-Hill, 1978.

OLSON David H., GORALL Dean M., Faces IV And The Circumplex Model, University of Minnesota, St. Paul, MN., 2006.

PARSONS Talcott, The Social System, New York: Free Press, 1951.

SHAYER Phillip R., CLARK Catherine, The Psychodynamics Of Adult Romantic Attachment, J. Maslingver Bornstein, (Eds.) Empirical Perspectives On Object Relations Theory, Washington D.C.: APA, 1994.

WATZLAWICK Paul, BEAVIN Janet B., JACKSON Don D., Pragmatics Of Human Communication, New York: W. W. Norton and Company, 1967.

MAKALELER

AINSWORTH Mary D.S., Attachment: Retrospect And Prospect, C. M. Parkes& J. Steven-Hinde (Eds.), ThePlace Of AttachmentIn Human Behavior, New York: Basic Books, Inc., Publishers, 1982, p. 3-30.

AINSWORTH Mary D.S., Attachment Beyond Infancy, American Psychologist. 44(4), 1989, p.709-716.

BARTHOLOMEW Kim, Avoidance Of Intimacy: An Attachment Perspective, Journal Of Social And Personal Relationships, Vol:7, 1990, p.147-178.

BARTHOLOMEW Kim, HOROWITZ Leonard M., Attachment Styles Among Young Adults: A Test Of The Four-Category Model, Journal of Personality and Social Psychology, 61(2), 1991, p.226-244.

BRETHERTON Inge, Attachment Theory: Retrospect And Prospect. I. Bretherton& E, Waters (Eds.), Growing Points Of Attachment Theory And Research, Monographs Of The Society For Research In Child Development, 5011-21., 1985, p. 3-35.

BRONFENBRENNER Urie, Ecological Systems Theory, In R. Vasta (Ed.), Six Theories Of Child Development: Revised Formulations And Current Issues, London: Jessica Kingsley, 1992, p.187-249.

BYNG-HALL John, Attachment Theory And Family Therapy: A Clinical View. Infant Mental Health Journal, Vol: 11, 1990, p. 228-236.

CALDWELL JON G., SHAVER Phillip R., Exploring The Cognitive-Emotional Pathways Between Adult Attachment And Ego-Resiliency, Individual Differences Research, 10(3), 2010, p. 141-152.

COLLINS Nancy L., READ Stephen J., Adult Attachment, Working Models And Relationship Quality In Dating Couples, Journal of Personality and Social Psychology, Vol:58, 1990, p. 644-663.

CONNORS Mary E., Attachment theory: A "Secure Base" For Psychotherapy Integration, Journal of Psychotherapy Integration, 21(3), 2011, p. 348-362.

COX Martha I., PALEY Blair, Families As Systems, Annual Review of Psychology, Vol:48, 1997, p.243–267.

CÖMERT İtir Tarı ve KÜLTEKİN Ögel, Madde Kullanan Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Addicta: The Turkish Journal on Addictions, 1(1), 2014, s. 9-40.

DEWITTE Marieke, DE HOUWER Jan, GOUBERT Liesbet, BUYSSE Ann, A Multi-Modal Approach To The Study Of Attachment-Related Distress, *Biological Psychology*, Vol:85, 2010, p.149-162.

DONGES Uta-Susan, JACHMANN Anne, KERSTING Anette, EGLOFF Boris, SUSLOW Thomas, Attachment Anxiety And Implicit Self-Concept Of Neuroticism: Associations In Women But Not Men, *Personality and Individual Differences*, Vol:72, 2015, p. 208-213.

DONLEY Margaret G., Attachment And The Emotional Unit, *Family Process*. 32 (1), 1993, p. 3-20.

EPSTEIN Nathan B., BALDWIN Lawrence M., BISHOP, Duane S., The McMaster Family Assessment Device, *Journal of Marital and Family Therapy*, Vol:9 (2), 1983, p. 171-180.

FRALEY R.Chris, WALLER Niels G., BRENNAN Kelly A, An Item Response Theory Analysis Of Self-Report Measures Of Adult Attachment, *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(2), 200, p. 350-365.

GOODALL Karen, Individual Differences In The Regulation Of Positive Emotion: The Role Of Attachment And Self-Esteem, *Personality and Individual Differences*, Vol:14, 2015, p. 208- 213.

GÖKÇE Birsen, Aile Ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8 (1-2), 1976, s.46-67.

GRIFFIN Dale ve BARTHOLOMEW Kim, Models Of The Self And Other: Fundamental Dimensions Underlying Measures Of Adult attachment, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol:67, 1994, p.430-445.

HASBROOK Cynthia A., Reciprocity And Childhood Socialization Into Sport. In L. Vander Veldenve J.H. Humphrey (Eds.), *Psychology And Sociology Of Sport: Current Selected Research*. New York: AMS Press, Vol: 1, 1986, p. 135-147.

HAZAN Cindy, SHAVER Phillip R. Romantic Love Conceptualized As An Attachment Process, *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 1987, p.511-524.

HOLTZMAN Melissa, Defining Family: Young Adults Perceptions Of The Parent-Child Bond, *Journal of Family Communications*, Vol:8, 2008, p. 167-185.

JOHNSON Susan M., GREENBERG Leslie S., Emotions And Intimate Relationships: Theory And Implications For Therapy, S. Johnson & L. S. Greenberg

(Eds.), The Heart Of The Matter: Perspectives On Emotion In Marital Therapy, New York: Brunner/Mazel, Inc., 1994, p. 3-22.

JONES Brett D.M., CHOPRA Kevin K., GRUMMITT Jessica, RAVINDRAN Arun, LEVITAN Robert D., Attachment Style At Discharge Predicts Depression Status Four Months Following A 28-Day Alternative-Milieu Inpatient Program, Asian Journal of Psychiatry, 8, 2014, p. 104- 105.

KÖKÇÜ Filiz, KESEBİR Sermin, İki Uçlu Olgular Ve Çocuklarında Bağlanma Biçiminin Mizaç Ve Klinik Özellikler İle İlişkisi: Kontrollü Bir Çalışma, Türk Psikiyatri Dergisi, 21 (4), 2010, p. 309-318.

LI Tianyuan, CHAN Darius K-S, How Anxious And Attachment Affect Romantic Relationship Quality Differently: A Meta-Analytic Review, European Journal of Social Psychology, Vol:42, 2012, p. 406-419.

LI Tianyuan, FUNG Helene H., How Avoidant Attachment Influences Subjective Well-Being: An Investigation About The Age And Gender Differences, Aging & Mental Health, 18(1), 2014, p. 4-10.

MALIK Sonia, WELLS Adrian, WITTKOWSKI Ania, Emotion Regulation As A Mediator In The Relationship Between Attachment And Depressive Symptomatology: A Systematic Review, Journal of Affective Disorders, Vol:172, 2015, p.428-444.

MARMAROSH Cheri L., Empirical Research On Attachment In Group Psychotherapy: Moving The Field Forward, Psychotherapy, 51(1), 2014, p. 88-92.

MAVİLİ Aliye, KESEN Nur Feyzal, DAŞBAŞ Serap, Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Yıl: 14 Sayı: 33 Tarih: Temmuz-Aralık 2014. s. 31-32.

MCWILLIAMS Lachlan A., BAILEY Stephen J., Associations Between Adult Attachment Ratings And Health Conditions: Evidence From The National Comorbidity Survey Replication, Health Psychology, 29(4), 2010, p.446-453.

MEIER Adrienne M., CARR, Drew R., CURRIER Joseph M, Attachment Anxiety And Avoidance In Coping With Bereavement: Two Studies, Journal of Social and Clinical Psychology, 32(3), 2013, p. 315-334.

MINUCHIN Patricia, Families And Individual Development: Provocations From The Field Of Family Therapy, Child Development, Vol: 56, 1985, p. 289–302.

MONTI Jennifer D., RUDOLPH Karen D., Emotional Awareness As A Pathway Linking Adult Attachment To Subsequent Depression, *Journal of Counseling Psychology*, 61(3), 2014, p. 374-382.

NIYONSENGA Theophile, BLACKSON Timothy C., ROJAS Patria, DILLION Frank, GANAPATI Emel, Social Support, Attachment, And Chronic Stress As Correlates Of Latina Mother And Daughter Drug Use Behaviors, *American Journal of Addictions*, 21(2), 2012, p.157-167.

POSTON Denise, TURNBULL Ann, PARK Jiyeon, MANNAN Hasheem, MARQUIS Janet, WANG Mian, Family Quality Of Life: A Qualitative Inquiry, *Mental Retardation*, 41(5), 2003, p. 313-328.

RAVITZ Paula, MAUNDER Robert, HUNTER Jon J., LOKUGE Bhadra LANCEE William, Adult Attachment Measures: A 25-Year Review, *Journal of Psychosomatic Research*, Vol:69, 2010, p. 419-432.

RUTTER Michael, Clinical Implications Of Attachment Concepts: Retrospect And Prospect, L. Atkinson & K. J. Zucker (Eds.), *Attachment and Psychopathology*, New York: Guilford Press, 1997, p. 17- 46.

SAMEROFF Arnold J., Developmental Systems Context And Evolution, In P. H. Mussen, ve W. Kessen (Eds.), *Handbook Of Child Psychology: History, Theory, And Methods*. Vol: 1, New York: Wiley, 1983, p. 237-331.

SHEINBAUM Tamara, BEDOYA Erika, KWAPIL Thomas R., BARANTES-VIDAL Neus, Comparison Of Self-Reported Attachment In Young Adults From Spain And The United States, *Psicothema*, 25(4), 2013, p. 514-519.

LIN Shi, WAMPLER Richard, WAMPLER Karen, A Comparison Of Self-Report Adult Attachment Measures: How Do They Converge And Diverge? *Universal Journal of Psychology*, 1(1), 2013, p. 10-19.

SILVA Catarina, SOARES Isabel, ESTEVES Francisco, Attachment Insecurity And Strategies For Regulation: When Emotion Triggers Attention, *Scandinavian Journal of Psychology*, 53(1), 2012, p. 9-16.

SOCHOS Antigonos, The Defining Constituents Of Adult Attachment And Their Assessment, *Journal Of Adult Development*, 20(2), 2013, p. 87-99.

SOYSAL Şebnem, BODUR Şahin, İŞLERİ Elvan, ŞENOL Selahattin, Bebeklik Döneminde Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış, *KlinikPsikiyatriCilt:8*, 2005,s.88-99.

STEINGLASS Peter, A Systems View Of Family Interaction And Psychopathology, In T. Jacob (Ed.), Family Interaction And Psychology: Theories, Methods, And Findings, New York: Plenum Press, 1987, p. 25-65.

STEVENSON-HİNDE Joan, Attachment Within Family Systems: An Overview. Infant Mental Health Journal. 11 (3), 1990, p: 218-227.

STRAHAN Bradley J., Attachment Theory And Family Functioning: Expectations And Congruencies. Australian Journal of Marriage & Family. 12fP, 1991, p.12-26.

SÜMER Nebi ve GÜNGÖR Derya, Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örneklemini Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma, Türk Psikoloji Dergisi, Cilt:14(43), 1999, s.71-106.

TEZER Esin, Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, Cilt.2 sayı:7, 1996, s.1-7.

TÜZÜN Olcay, SAYAR Kemal, Bağlanma Kuramı Ve Psikopatoloji, Düşünen Adam,19(1), 2006, s.24-39.

WOOD Nathan, WERNER-WILSON Ronald, PARKER Trent, PERRY Martha, Exploring The Impact Of Attachment Anxiety And Avoidance On The Perception Of Couple Conflict. Contemporary Family Therapy: An International Journal, 34(3), 2012, s. 416-428.

WHITCHURCH Gail G., CONSTANTINE Larry L., Systems Theory. In P. G. Boss, W. J. Doherty, R. LaRossa, ve W. R. Schumm (Eds.), Sourcebook Of Family Theories And Methods: A Contextual Approach, New York: Plenum Press, 1993, s. 325-352.

YÜKSEL Asuman, İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Empatik Becerileriyle Aile İşlevleri Ve Benlik Kavramları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (1) 25,Sayı153, 2009, s. 155.

TEZLER

BOSTAN Sezgin, 14-16 Yaş Ergenlerin Uyum Düzeylerinin Ve Ana- Baba Tutumlarının İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1993. **(Yüksek Lisans Tezi).**

DOĞAN Melike, Genel Lise  ğrencilerinin Aile İşlevlerinin Ve Denetim Odaklarının İncelenmesi, Anadolu Üniversitesi, Eēitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, 2006. **(Yüksek Lisans Tezi).**

GüNDAş Ayhan, Lise  ğrencilerinde Psikolojik Saēlamlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Kurgusu ve Baēlanma Stilleri, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, 2013. **(Yüksek Lisans Tezi).**

KARAKOYUN Kemal, İlköğretim 8. Sınıf  ğrencilerinin Atılganlık Düzeyleri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Sosyo-Demografik Deēiřkenler Aēısından İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011. **(Yüksek Lisans Tezi).**

ONUR Nükhet, Lise  ğrencilerinin Baēlanma Stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki, Marmara Üniversitesi, Eēitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006, **(Yüksek Lisans Tezi)**

ÖNEN DOĞAN  zlem, Cinsel İstismara Uērayan Ergenlerde Bireysel, Ailesel ve İstismara Ait  zelliklerin Tanımlanarak, İstismara Uērama ve Psikiyatrik Bozukluk Oluşumu  zerine Etkilerinin Araştırılması: Kontrollü Bir  alışma. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2009. **(Tıpta Uzmanlık Tezi).**

 ZAT A Arzu, Ergenlerde Sosyal ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri.  ukurova Üniversitesi, Adana, 2009. **(Yüksek Lisans Tezi).**

SÖZÜGEÇER Zehra,  ocuklardaki Davranış Problemlerinin, Baēlanma Stilleri, Aile İşlevleri ve Anne Kabul Algıları Aēısından İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2011. **(Yüksek Lisans Tezi).**

TUNA Sema, Aile İçi  ocuk İstismarı: Annelerin Bazı Risk Faktörleri Aēısından İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2010.**(Yüksek Lisans Tezi).**



T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ : 15.12.2016
TOPLANTI SAYISI : 2016-30

KARAR NO:2016-30-17: Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Işıl ÜNAL tarafından, “Liseyi Yatılı Okuyan Ve Yatılı Okumayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri Ve Aile İşlevi Algısı Arasındaki İlişkinin Karşılaştırması” konulu tezi için hazırlanan anket sorularının, etik kurallara uygun olup olmadığını tespit etmek üzere, Etik Kurulumuzun 28.11.2016 tarih ve 2016-28 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan anket uygulamasının etik kurallara uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

ASLI GIBİDİR

Prof. Dr. Nuri KURUOĞLU
Rektör Yardımcısı



T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.14425819
Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

21.12.2016

Sayın: Işıl ÜNAL

İlgi: a) 14.12.2016 tarihli dilekçeniz.
b) Valilik Makamının 21.12.2016 tarih ve 14398257 sayılı oluru.

"Liseyi Yatılı Okuyan ve Yatılı Okumayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri ve Aile İşlevi Algısı Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması" konulu teziniz hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve söz konusu talebiniz; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması**, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini rica ederim.

Harun TÜYSÜZ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 9df5-2634-3c3c-b541-86ae kodu ile teyit edilebilir.



**T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : 59090411-20-E.14398257

21/12/2016

Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Işıl ÜNAL'a ait 14.12.2016 tarihli dilekçe.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tek. Gn Md. 07.03.2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu gen.
c) Milli Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 20.12.2016 tarihli tutanağı.

İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Işıl ÜNAL'ın "Liseyi Yatılı Okuyan ve Yatılı Okumayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri ve Aile İşlevi Algısı Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması" konulu tezi kapsamında, ilimiz Fatih, Üsküdar ve Beşiktaş ilçelerinde bulunan liselerde öğrenim gören öğrencilere; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının; söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ömer Faruk YELKENCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
21/12/2016

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212) 455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 9499-b6ae-34a2-b377-f49f kodu ile teyit edilebilir.

Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler;

Bu araştırma, yurtda ve aile yanında yaşayan lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve aile işlevi algısını belirlemek ve karşılaştırmak amacıyla bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Toplanan verilerle toplum hakkında genel bir fikir edinilmesi amaçlanmaktadır. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak ve bu çalışma dışında herhangi bir yerde kullanılmayacaktır. Araştırma sonuçlarında bireylerin tek tek cevapları dikkate alınmayacak, sadece toplam ölçüm sonuçlarına bakılacaktır. Bu nedenle sizlerin kimlik bilgileri istenmemektedir.

Kişisel bilgi formu ve diğer iki ölçeğe vereceğiniz içten ve doğru cevaplar ve soruların yanıtsız bırakılmaması, araştırma açısından önem taşımaktadır. Hiçbir sorunun doğru veya yanlış cevabı bulunmamaktadır. Kişisel bilgileriniz yer almayacağı için hiçbir kaygı hissetmeden size en uygun cevabı işaretlemeniz araştırmanın sonuçları açısından önem taşımaktadır.

Katılımınız ve gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederim.

Işıl ÜNAL

İstanbul Gelişim Üniversitesi

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyetiniz? ☐ Kız ☐ Erkek

Doğum yılınız? ☐ 1998 ☐ 1999 ☐ 2000 ☐ 2001
☐ 2002 ☐ 2003

Okulunuz?

Bölümünüz /Alanınız?

Sınıfınız? ☐ 9 ☐ 10 ☐ 11 ☐ 12

Anne-babanızın; ☐ Her ikisi de sağ ☐ Anne sağ ☐ Baba sağ
☐ Her ikisi de yaşamıyor

Anne-babanız öz mü? ☐ Her ikisi de öz ☐ Anne öz ☐ Baba öz
☐ Her ikisi de üvey

Anne-baba beraber mi? ☐ Birlikte ☐ Ayrı

Kaç kardeşsiniz?(siz dahil)

Annenizin eğitim durumu; ☐ Okur-yazar değil ☐ İlkokul terk ☐ İlkokul
☐ Ortaokul ☐ Lise mezun ☐ 2 yıllık üniversite ☐ 4-6 yıllık üniversite
☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Babanızın eğitim durumu; ☐ Okur-yazar değil ☐ İlkokul terk ☐ İlkokul
☐ Ortaokul ☐ Lise mezun ☐ 2 yıllık üniversite ☐ 4-6 yıllık üniversite
☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Anneniz çalışıyor mu? ☐ Evet ☐ Hayır

Babanız çalışıyor mu? ()Evet ()Hayır

Ailenizin toplam geliri nedir? () 1300 ve altı () 1300 – 2499 arası
() 2500- 3999 arası () 4000-5999 arası () 6000 ve üstü

Yaşadığınız yer: ()Ailemle evde ()Yurtta ()Ayrı evde
()Akrabalarımın yanında



İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ

Aşağıda, yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen aile, dostluk, arkadaşlık, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7

Beni hiç tanımlamıyor

Beni kısmen tanımlıyor

Beni tanımlıyor

1. Başkalarına kolaylıkla güvenemem. _____
2. Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli. _____
3. Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım. _____
4. Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum. _____
5. Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım. _____
6. Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum. _____
7. Yalnız kalmaktan korkarım. _____
8. Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim. _____
9. Başkalarına tamamiyle güvenmekte zorlanırım. _____
10. Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır. _____
11. Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım. _____
12. Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli. _____
13. Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim. _____
14. Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder. _____
15. Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum. _____
16. Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim. _____
17. Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım. _____

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA:İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür. Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (*Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum*)

Her cümlenin yanında 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz. **Mümkün olduğu kadar** çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz. **Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.**

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2.Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3.Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4.Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5.Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6.Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()

7.Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()
8.Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
9.Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
10.Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlar.	()	()	()	()
11.Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	()	()	()	()
12.Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	()	()	()	()
13.Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()
14.Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15.Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()
16.Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	()	()	()	()
17.Evde herkes başına buyruktur.	()	()	()	()
18.Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
19.Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	()	()	()	()
20.Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	()	()	()	()

21.Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırsınız.	()	()	()	()
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	()	()	()	()
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	()	()	()	()
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	()	()	()	()
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	()	()	()	()
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	()	()	()	()
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	()	()	()	()
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz farklıdır.	()	()	()	()
36.Aile içinde birbirimize hoşgörü	()	()	()	()

davranırız				
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	()	()	()	()
38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	()	()	()	()
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	()	()	()	()
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüyüzdür.	()	()	()	()
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	()	()	()	()
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	()	()	()	()
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	()	()	()	()
47.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	()	()	()	()
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	()	()	()	()
50.Ailede her türlü problemin üstesinden	()	()	()	()

gelebiliriz.				
51.Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	()	()	()	()
56.Aile içinde birbirimize güveniriz.	()	()	()	()
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	()	()	()	()
58.İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60.Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

